

*design*unlimited

YILDA İKİ DEFA YAYIMLANIR. PARA İLE SATILMAZ. SONBAHAR 2018, SAYI: 5, YIL: 3. KAPAK: WILLIAM KENTRIDGE, THE HEAD AND THE LOAD

Sosyal değişim için tasarım

ENGINEERING TIME MACHINES. SINCE 1868.

150 YEARS

1868

IWC Tribute to Pallweber Edition “150 Years”. Ref. 5050:

Sometimes it takes courage to change things. A dream to call tradition into question. And a vision that is ahead of its time. Florentine Ariosto Jones brought all these things with him when he left Boston behind and ended up in Schaffhausen, where he founded the “International Watch Company” back in 1868. But he also had something else up his sleeve: the modern manufacturing methods used by the American watch industry. His plan was to marry these with the expertise and craftsmanship of Swiss watchmakers and produce the very best pocket watches of his time. Since then, IWC’s workshops on the Rhine have

created original watchmaking icons hallmarked as much by precision engineering as outstanding, timeless design. These include superb mechanical time machines like the so-called Pallweber pocket watches with digital hour and minute displays first made in 1884 – to which we are proud, on the occasion of our 150th anniversary, to make a special dedication: the IWC Tribute to Pallweber Edition “150 Years” from the current Jubilee collection.

İstanbul: Arte Gioia, İstinye Park Tel: (212) 345 6506 - Greenwich, Zorlu Center Tel: (212) 353 6347 - Unifree Duty Free, Ataturk International Airport Tel: (212) 465 4327

Ankara: Greenwich, Armada Tel: (312) 219 1289 - Panora Tel: (312) 219 9315 **İ Bursa:** Permün Saat, Korupark AVM Tel: (224) 241 3131

İzmir: Günkut Saat, Alsancak Tel: (232) 463 6111 **İ Muğla:** Arte, Yalıkavak Marina Bodrum Tel: (252) 385 4429

IWC.COM

IWC
SCHAFFHAUSEN

Edito

Ömer Kanıpak

WILLIAM KENTRIDGE, KINETIC SCULPTURE BICYCLE WHEEL WITH TWO MEGAPHONES, 2001/40X120 CM, SHANGHAI ART MUSEUM, NANJING

İnsanlığın, çözmekle uğraşacağı sorunları yaratması dünya döndükçe var olacak bir kısır döngü. Tasarım eyleminin kompartümanlara ayrılıp her birinin ayrı bir disiplin haline gelmesinin üzerinden çok da zaman geçmemişken, artık disiplinler-arası çalışmanın erdemleri övülüyor. Bir zamanlar mimarlığın bitip endüstri tasarımının başladığı yerden söz etmek mümkün değildi. Bir yüzyıl bu sınırları belirlemekle geçti. Eğitim sistemi profesyonelleşme ve uzmanlaşma üzerine kuruldu. Şimdi bu sınırların geçirgenliği ve ortadan kaldırılması alkışlanıyor.

İster mimar, ister yazılımcı, ister endüstriyel tasarımcı olsun; muğlak sınırların ayırmaya çalıştığı bu disiplinlerin ortak amacı insanlığa hizmet edecek, tüm canlıların hayat kalitesini artıracak ürünler ortaya koymak. En azından eğitim safhasında amaçlanan bu. Profesyonel tasarımcıların otokontrolle kurdukları düzen de aşağı yukarı bu çerçevede.

Öyle ise “sosyal değişim için tasarım” veya “sosyal dönüşüm için tasarım” gibi bir alt disiplin yaratmanın anlamı ne? Bugün pek çok tasarım okulunda buna benzer başlıkta yüksek lisans ve doktora programları açılıyor. Bu başlık altında ödüller veriliyor, makaleler yayınlanıyor. Bu çalışmaların ürünlerinin ortak noktasını kabaca şöyle tarif etmek mümkün müdür? Neo-liberal kapitalizm şartları ile kuşatılmış küresel bir pazarda tasarım eylemi, evrensel ilkelerinden epey uzaklaşmış olduğu için bu çelişkiyi hazmedemeyenlerin projeleri kendi alt kümesini yarattı. Toplumun dışlanmış kesimlerine veya üçüncü dünya ülkelerindeki insanların refahına odaklı projeler bu kümenin hedef kitleleri oldu. Yaşlılar, kadınlar, çocuklar, engelliler, fakirler, temiz suya ya da elektriğe sahip olmayan köylüler, bu tür projelerin öznesi haline geldi. Farklı disiplinlerin müşterek çalışması ile üretilen bu projeler küresel sorunlara bir nebze de olsa çözümler sunabildi ve sosyal değişim için tasarım disiplinlerine motivasyon sağladı.

Kimi zaman Bruce Nussbaum gibi bazı eleştirmenler bu alanda çalışan tasarımcıları yeni bir emperyalizme hizmet etmekle suçladı.* Oysa tüketim ve kâr odaklı çalışmaktan usanmış tasarımcıların pek çoğunun böyle bir emeli yoktu.

Sosyal değişim amacı ile üretilmiş projeler, alışlageldik estetik ve teknik niteliklerinden çok amaç ve sonuçları ile değerlendirilmekte. Bu projelerin eleştirilere karşı güçlü kalkanları olduğunu ve özellikle medyada el üstünde tutulduğunu fark edenler de oldu elbette. Bir yandan küresel sermayeye ile ilişkilerini devam ettirip arada bir günah çıkarma seanslarını birer seremoniye dönüştüren tasarımcılar de sıklıkla karşımıza çıkıyor. Bazı sosyal dönüşüm amaçlı projelerin müellifleri projeleri ile yarattıkları faydadan çok medyada yarattıkları etki ile ilgilendikleri için bu tür projeler sistem eleştirisi olmak yerine bir anlamda soylulaştırma amaçlı faaliyetlere dönüştü. Sistem eleştirisi kendi kuyruğunu ısırın yılan misali kendi kapalı sistemini yarattı.

Bu nedenle “sosyal değişim için tasarım” gibi oldukça çelişkili bir kavramı *Design Unlimited*’in bu sayısında ele almak istedik. Bu çerçevede işler ve projeler üreten Türkiye ve yurtdışından bazı kişi ve kurumların görüşlerini ve projelerini bulabileceğiniz *Design Unlimited*’in bu konuda yeni sorgulamalar ve sorular oluşturtmasını umuyoruz.

* Bruce Nussbaum, *Is Humanitarian Design the New Imperialism?*, Haziran 2010’da Fast Campony’de yayınlandı.

unlimited

Design Unlimited

Yıl: 3, Sayı:5

Yılda iki kez yayımlanır. Para ile satılmaz. Bütün yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve fotoğrafların tüm hakları Unlimited Publications’a aittir. İzinsiz alıntı yapılamaz.

Yayın sahibi: Galerist Sanat Galerisi A.Ş. Meşrutiyet Cad. 67/1 34420 Tepebaşı, Beyoğlu, İstanbul

Genel yayınlar yönetmeni

Merve Akar Akgün
merve@unlimiteddrag.com

Reklam ve pazarlama direktörü

Hülya Kızıllırmak
hulyakizilirmak@unlimiteddrag.com

Tasarım: Vahit Tuna

Tasarım ve uygulama: Cafer Kutru

Design Unlimited

İçerik danışmanı

Ömer Kanıpak

Yazı işleri

Liana Kuyumcuyan

Katkıda bulunanlar

Burçin Çevik, Cenk Hasan Dereli, Elif Tan, Emre Gündoğdu, Nazlı Yayla, Özlem Serdar, Sarper Takkeci, Tuğçe Karataş, Yaşar Adanalı

Çeviri

Sinan Refik Akgün, Oğuzhan Uygun

İletişim adresi:

Passage Petit-Champs
Meşrutiyet Cad. No: 67 Kat: 1
Beyoğlu, İstanbul

E-posta: info@unlimiteddrag.com

Instagram: unlimited_rag

Web: www.unlimiteddrag.com

Baskı: Saner Matbaacılık
Litrosyolu 2. Matbaacılar Sitesi 2BC3/4
Topkapı- İstanbul

0212 674 10 51
info@sanermatbaacilik.com

HUBLOT

BOUTIQUE ISTANBUL

IstinyePark AVM • Tel: 0090 212 3455665

hublot.com • f • t • w • i

Classic Fusion Turkish Coffee King Gold. A unique model inspired by the flavor of Turkish Coffee. Automatic chronograph movement. King Gold case and bezel. Rubber and brown alligator strap. Limited edition of 50 pieces.

İÇİNDEKİLER

8	Haberler	42	Onur Atay
—		—	<i>Liana Kuyumcuyan</i>
10	Londra Tasarım Bienali	46	Medellín
—	<i>Emotional States</i>	—	<i>Jean Sebastian Munera Reyes</i>
14	İstanbul Tasarım Bienali	50	İtaatsiz objeler
—	<i>Okullar Okulu</i>	—	<i>Liana Kuyumcuyan</i>
16	Jan Boelen	52	Düzce Umut Evleri
—	<i>Merve Akar Akgün &
Ömer Kanıpak</i>	—	<i>Yaşar Adnan Adanalı</i>
20	Brendan Cormier &
Jana Scholze	53	Antroposen'de sosyal dönüşüm
—	<i>Tuğçe Karataş</i>	—	<i>Hasan Cenk Dereli</i>
24	Rehber	54	Sinan Logie
—	<i>Shift Design</i>	—	<i>Liana Kuyumcuyan</i>
	<i>Mekanda Adalet Derneği</i>	58	Alper Derinboğaz
	<i>Tasarım Atölyesi Kadıköy</i>	—	<i>Nazlı Yayla</i>
	<i>Onaranlar Kulübü</i>	60	Projeler
	<i>Herkes İçin Mimarlık</i>	—	<i>Little Sun</i>
	<i>Todo por la Praxis</i>		<i>The Hippo Water Roller</i>
	<i>Center for Urban Pedagogy</i>		<i>Menstrual Man</i>
	<i>100 Architects</i>		<i>Gravity Light</i>
	<i>72 Hour Urban Action</i>		<i>Warka Water</i>
			<i>No Country for Old Men</i>
			<i>Yellow Spot</i>

NESPRESSO®

Master Origin

TOPRAKTAN ALINAN İLHAM
KAHVE UZMANLIĞIYLA BULUŞTU

what else?

NESPRESSO BOUTIQUE'LER:

Nişantaşı, Suadiye, Zorlu Center, Akasya AVM ve Kanyon

WWW.BUYNESPRESSO.COM

Haberler

Hollanda Tasarım Haftası 2018

Hollanda Tasarım Haftası'nın 17. edisyonu 20-28 Ekim 2018 tarihleri arasında Eindhoven'da gerçekleşecek. Hollanda Tasarım Haftası'nın bu yılki elçileri; Ravi Naidoo, Laurens van der Acer ve Wendy Plomp olarak seçildi. Tasarım Haftası kapsamında 2600 tasarımcı ve sanatçının işleri görülebilecek. Eindhoven şehrinin 100'den fazla mekânında gerçekleşecek tasarım sergilerinin yanında, Hollanda Tasarım Ödülleri Sergisi (Dutch Design Awards Exhibition), Design Academy Eindhoven öğrencilerinin mezuniyet sergisi ve DDW Music kapsamında birçok konser de bu tarihler arasında deneyimlenebilecek.

16. Uluslararası Venedik Mimarlık Bienali ve Vardiya

16. Uluslararası Venedik Mimarlık Bienali, 25 Kasım 2018'e dek devam ediyor. Bienalin Türkiye Pavyonu'nda sürmekte olan küratörlüğünü Kerem Piker'in, yardımcı küratörlüğünü de Cansu Cürgen, Yelta Köm, Nizam Onur Sönmez, Yağız Söylev ve Erdem Tüzün'ün üstlendiği *Vardiya* projesi, 25 haftalık bir süreçte yayılıyor. *Vardiya*, 16 ülkeden 122 öğrencinin her hafta 10'ar kişilik gruplar halinde Venedik'i ziyaret ederek ve atölyelere katılarak işler üretmelerini amaçlıyor. Halihazırda devam etmekte olan atölyelerin ve süreçte gerçekleşen panel, konuşma ve röportajların çıktıları da kayıt altına alınıyor. *Vardiya*'yı farklı açılardan ele alan proje kataloğu ise; *Fikir, Açık Çağrı, Söyleşiler* ve *Pavyon* başlıklarıyla dört adet kitaptan oluşuyor. Dağıtımını Yapı Kredi Yayınları'nın yaptığı katalog, seçili kitabevlerinden temin edilebilir.

İyi Tasarım İzmir 3

2016 yılından beri İzmir Akdeniz Akademisi tarafından düzenlenmekte olan İyi Tasarım İzmir'in üçüncü edisyonu bu yıl *Bir Arada* başlığıyla gerçekleşiyor. Atölye başvuruları Ağustos sonu biterken, seçilen katılımcılar 10 gün boyunca atölyelere katılarak üretim yapacaklar. Atölyeleri takiben gerçekleşecek olan paneller, konferanslar ve gösterimlerin sonunda, atölye çıktıları 19 Ekim - 30 Kasım 2018 tarihleri arasında sergilenecek.

BASE İSTANBUL

Londra Tasarım Müzesi kiralama politikalarını gözden geçirecek

Londra Tasarım Müzesi'nde işleri bulunan yirmiden fazla sanatçı, tasarımcı ve aktivist, müzenin silah tüccarlığı yapan bir firmanın özel etkinliğine ev sahipliği yaptığını öğrendiğinde eserlerinin kaldırılmasını talep etti. Müzede 28 Mart-12 Ağustos 2018 tarihleri arasında gerçekleşen *Hope to Nope: Graphics and Politics 2008-18* isimli sergi, grafik tasarımın son on yılda politik olaylara nasıl yön verdiğini ele aldı. *Hope to Nope* sergisinde işleri bulunan 25 sanatçı, müzenin savunma sanayisine üretim yapan, İtalya menşeli Leonardo isimli şirkete 17 Temmuz'da ev sahipliği yapması nedeniyle serginin bitirilmesini talep etti. Talep üzerine serginin bitiş tarihinden önce istekte bulunan sanatçıların eserleri kaldırılırken, kalan eserlerle sergi 12 Ağustos'a dek devam etti. Londra Tasarım Müzesi'nin direktörleri, *web* sitelerinde yayınladıkları mektupta, müzenin bir hayır kuruluşu olduğunu ve yasalar gereği politik bir tutum sergileyemeyeceklerini belirtti. Sergiyi bitirmeme kararı aldıklarını da bu mektupta dile getiren müze direktörleri Deyan Sudjic ve Alice Black, uzun vadede özel kurumlara mekân kiralama politikalarını gözden geçireceklerini açıkladılar.

Tabanlıoğlu Mimarlık Londra Tasarım Bienali'nde

4-23 Eylül 2018 tarihleri arasında gerçekleşen Londra Tasarım Bienali'ne Tabanlıoğlu Mimarlık, *houEmotion* isimli enstalasyonu ile katıldı. *Emotional States* temalı bienale mimari bir perspektifle yaklaşan Tabanlıoğlu, 21. yüzyılda "yuva" kavramına dair hissedilen duyguları irdeledi. "Ev" in insan hayatındaki yerini sorgulayan ve nereye ait olduğumuz sorusuna cevap arayan *houEmotion*, Somerset House'un avlusunda sergilendi.

Design Week Turkey 2018

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) tarafından bu yıl üçüncüsü düzenlenen Design Week Turkey 2018, 16-18 Kasım 2018 tarihleri arasında *Tasarım Ekosistemi* temasıyla Haliç Kongre Merkezi'nde gerçekleşecek. Design Week Turkey kapsamında sergilenecek olan ürünler, Türk Tasarımı, Tasarım-Ekonomi ilişkisi, Küçük ve Büyük Endüstrilerde Tasarım ve Üretim, Girişimcilik, Zanaatkârlık, Endüstriyel Tasarım, Lüks Tasarım, Görsel İletişim Tasarımı ve Moda Tasarımı başlıkları altında derlenecek. Ayrıca tasarım haftası kapsamında ilk defa öğrencilere yönelik atölyeler, panel ve konferanslar da düzenlenecek.

Base İstanbul

BASE İstanbul, 20-23 Aralık 2018 tarihleri arasında Galata Rum Okulu'nda gerçekleşecek. Bu yıl düzenlenen ikinci edisyonda 29 üniversiteden 93 yeni mezun sanatçı adayının 105 yapıtı yer alacak. BASE 2018 seçici kurulunda yer alan Ali Akay, Ahmet Elhan, Arie Amaya - Akkermans, Aslı Altay, Başak Doğa Temur, Burçak Bingöl, Ceren Erdem, Deniz Artun, Derya Yücel, Ferhat Özgür, Hale Tenger, Huma Kabakcı, İnci Aksoy, Nathalie Angles, Sara Reza, Seyhun Topuz, Şener Özmen ve Yunus Büyükkuşoğlu'nun değerlendirmeleri sonucunda seçilen yapıtların kürasyonunu ise Derya Yücel üstleniyor. BASE 2018'de animasyon, baskı, cam, fotoğraf, grafik tasarım, heykel, resim, seramik, video, yerleştirme gibi pek çok farklı sanat dalından yapıtlar sergilenecek.

Geçtiğimiz yıl 30'u aşkın panelde 75'i aşkın konuşmacıyı bir araya getiren *BASE Talks* programında yer alacak konuşmacılar arasında Antonio Cosentino, Erinç Seymen, Ferhat Satıcı, Güneş Terkol, Hera Büyükaşçıyan, Hülya Özdemir, Leyla Gediz, Memed Erdener, Şefik Özcan, Tony Ventura gibi isimler yer alıyor.

DESIGN MUSEUM, HOPE TO NOPE, SERGI GÖRÜNTÜSÜ, FOTOĞRAF: CREATIVE REVIEW

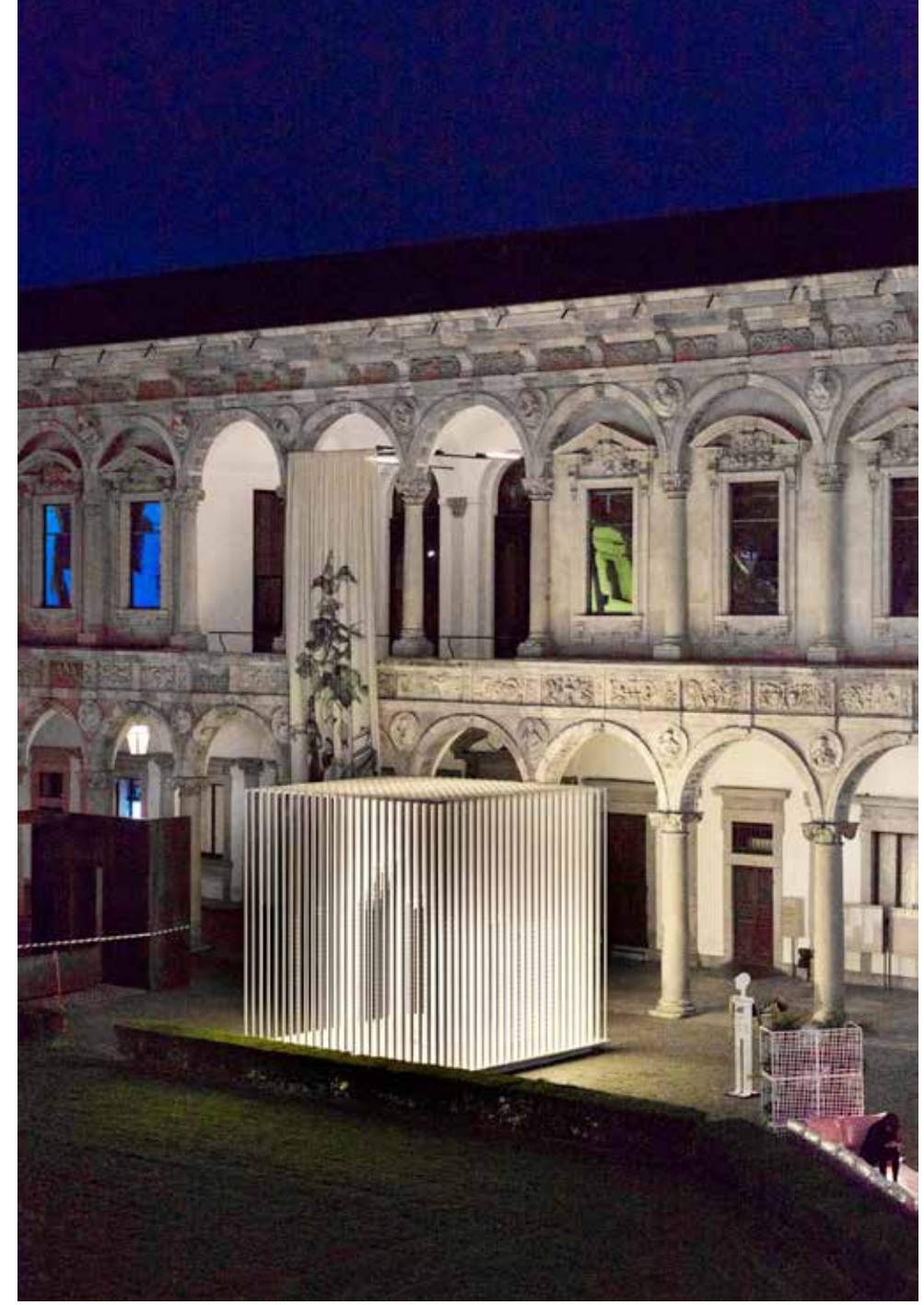
VARDIYA, TÜRKİYE PAVYONU, FOTOĞRAF: RM PHOTO STUDIO

CITIES OF DESIGN NETWORK, FOTOĞRAF: DESIGN WEEK TURKEY

ARMS EVENT PROTEST, FOTOĞRAF: STANDARD

HOUSEMOTION, FOTOĞRAF: ELİF SİMGE FETTAHOĞLU

DESIGN ACADEMY EINDHOVEN, 2017, FOTOĞRAF: DUTCH DESIGN WEEK

Londra Tasarım Bienali

Yazı: Özlem Ceylan Kanıpak

Sınırları yıkan iki evrensel dil: *Tasarım ve duygular*

Emotional States teması ile gerçekleşen Londra
Tasarım Bienali 4 Eylül-23 Eylül'de Somerset
House'da düzenlendi

Bu yıl ikincisi düzenlenen Londra Tasarım Bienali'ne ABD, Almanya, Avustralya, Hollanda, Hong Kong, İngiltere, İtalya, Kanada, İsviçre ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 40 farklı ülke ve bölge katıldı. Sergilemeler, V&A; Cooper Hewitt, Smithsonian ve Triennale Milan gibi seçkin müze ve sanat enstitüleri tarafından seçildi ve organize edildi. Sürdürülebilirlik, göç, çevre kirliliği, enerji, kentler ve sosyal eşitlik meselelerine odaklanan yerleştirmeler, bienal boyunca tasarım ile duygusal tepkiler ve sosyal ihtiyaçlar arasındaki ilişkiyi sorguladı.

Bienal direktörü Dr. Christopher Turner *Duygusal Durumlar* temasını açıklarken ülkelerin mutluluk endekslerine referans vermişti. Yakın zamana dek dünyada gayrisafi milli hasılat raporları gibi piyasaya yönelik yaklaşımlara önem verilirken, 2012'de BM tarafından yayınlanan Dünya Mutluluk Endeksi sonrasında, ülkeler mutluluk seviyelerini de ölçmeye başladı. Günümüzde, Venezuela'dan Birleşik Arap Emirlikleri'ne pek çok ülkede mutluluk bakanlıkları kurulmuş durumda. İngiltere hükümeti bu sene kabinesine bir Yalnızlık Bakanı atadı.

Londra Tasarım Bienali, araştırma ve yenilik odaklı

interaktif enstalasyonlar aracılığıyla içinde bulunduğumuz bu dönemde, tasarımın insanla doğrudan ilişkisine dikkat çekti ve tasarımın deneyimlerimiz ve duygudurumumuz üzerindeki etkilerini irdelememize aracılık etti. Somerset House yirmi gün boyunca tasarımın evrensel gücünü kutlayan uluslararası bir buluşma noktasına dönüştü.

Bienalin jüri tarafından verilen ödülleri, *Modernist Indignation* ile ülkenin modernist geçmişini hatırlatan ve kolayca unutulmaya terk edilen modern mimarisinin yasını tutan Mısır, *Face Values* ile yüz tanıma yöntemlerini kullanarak ziyaretçilerin yüz ifadelerinden oluşturduğu dijital portreler ve grafik görüntülerle duyguyu fiziksel bir performansla dönüştüren Amerika ve *Matter to Matter*'la Litvanya aldı.

Hong-Kong'un kokulu duvar kağıtlarından, soykırımın kültürel miras üzerindeki yıkımını sergileyen İngiltere'ye, Norveç'in eğitici robotlarından, tekstil endüstrisinin görünmez kadınlarını görünür kılan Pakistan'a, ziyaretçisine eşsiz bir farkındalık imkanı sunan, Londra Tasarım Bienali'nden dikkatimi çeken beş enstalasyonu ele aldım.

Litvanya'lı tasarımcı Arthur Analts'ın *Matter to Matter*'ı insanların yanına gidebildiği, dahil olabildiği,

yazıp çizerek kendi mesajını bırakabildiği ve ardından birkaç dakika içinde doğal olarak yok oluşunu gözleyebildiği, etkileşimli bir enstalasyondur. Riga'nın rutubetli havasını yansıtan cam yoğunlaşma duvarında bıraktığımız izlerin kayboluşuna tanıklık etmek, bize doğa ile ilişkimizi sorguluyor. Öte yandan doğanın ona verdiğimiz tahribatı onarma yolları ve bu ilişkide insanın geçiciliği üzerine düşünmeye itiyor.

Yunanistan'ın avluya girenleri doğrudan karşılayan 17 metre uzunluğundaki kinetik duvarı *ΑΝΥΠΑΚΟΗ (Disobedience)* bienalin en etkileyici enstalasyonlarından biri idi. Studio INI tarafından tasarlanan *Disobedience* duvarın bir mimari öge olarak statik ve katı algısına karşı çıkıyor ve siz içine girmeye ve bir bakıma itaatsizlik ederek onu değiştirmeye teşvik ediyor. Duvar, boylu boyunca yürüyerek içinden geçip giden ziyaretçinin etkisiyle ve onun hareketlerine göre şekillenen, dinamik bir iskelete dönüşüyor.

Bienalde Türkiye, Tabanlıoğlu Mimarlık'ın enstalasyonu *houEmotion* ile yer aldı. Göç, mekân ve yersizlik kavramlarının yaşamımızın odağına yerleştiği bu günler, belki de evin duygusal yerini sorgulamak, ait olduğumuz yere dair cevaplar aramak için en doğru

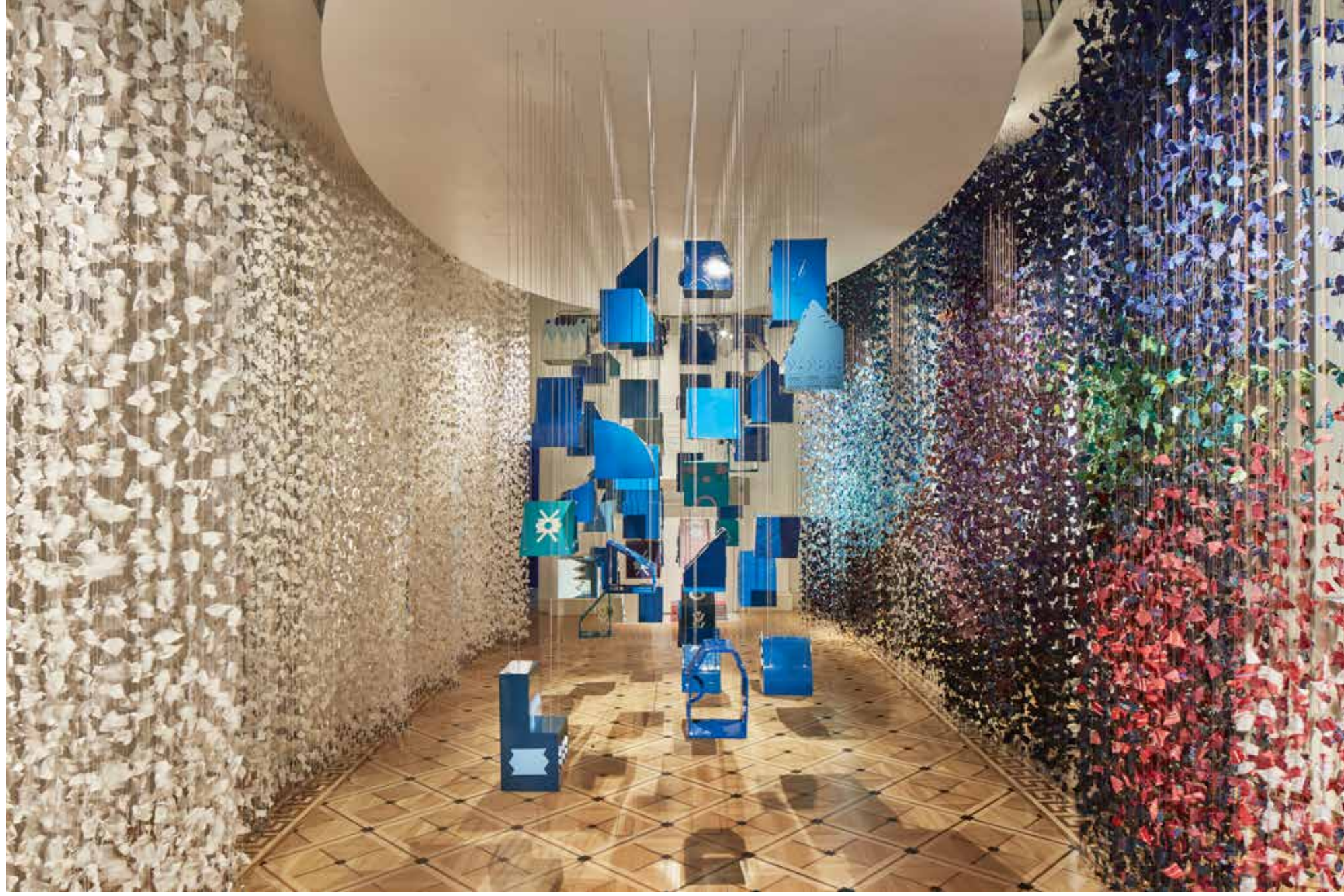

KAPAK: HOUSEMOTION, FOTOĞRAF: KANIPAK PHOTOGRAPHY

ÜSTTE: AVUSTRALYA'NIN AYNI CİNSİYETTEN EVLİLİKLERİ ONAYLAMASINI KUTLAYAN FULL SPECTRUM, FLYNN TALBOT

ALTTA, SIRASIYLA: LİTVANYA, MATTER TO MATTER, FOTOĞRAF: ED REEVE
YUNANİSTAN, DISOBEDIENCE, FOTOĞRAF: ED REEVE

ÜSTTE: ARTER, DÜNYA OKULU, NAVINE GKHAN DOSSOS, DEPREM
DİPLOMASİSİ OKULU, FOTOĞRAF: KAYHAN KAYGUSUZ.

ALTTA: PERA MÜZESİ, ÖLÇEKLER OKULU, CANSU CÜRGEN AND AVŞAR
GÜRPINAR, MUĞLAK STANDARTLAR ENSTİTÜSÜ, AMBIGIOUSST AND ARTS
INSTITUTE, FOTOĞRAF: KAYHAN KAYGUSUZ

zaman. Enstalasyon ev kavramını en sade haliyle temsil eden temel kübik formun, bir dizi beyaz çubuk kullanılarak inşa edilmesiyle şekilleniyor. Çubuklar arasındaki boşluklar, yapıya yarı şeffaflık ve geçirgenlik katarken, dışarıdan, farklı açılardan izlendiğinde ise optik illüzyonlara yol açıyor. Uzaktan merak uyandıran bu etki ziyaretçileri “ev” in içine girmeye, merkezinde yer alan divanda oturup dinlenmeye belki de sığınmaya çağırıyor, geceleri çerçevesindeki aydınlatma elemanları sayesinde parlayan bir fenere ya da samimi, sıcak bir mekâna dönüşüyor.

Guatemala'nın enstalasyonu, Pintando Santa Catarina Palopó'nun hikayesini anlatıyor. Atitlán gölü kıyısındaki fakir bir kasabada, kadınların önderlik ettiği ve tasarımcılar, mimarlar, yerel liderlerden oluşan bir ekip 800 evi geleneksel tekstil motifleriyle renklendirir. Kasabayı anıtsal bir sanat eserine dönüştüren projenin amacı turizmi güçlendirmek ama daha önemlisi sürdürülebilir kültürel ve ekonomik gelişmeyi sürdürülebilir kılmaktır. Olivero Bland

Studio ve Zyle iş birliği ile tasarlanan Palopò, geleneksel tekstil işçiliğini, bölgeyi çevreleyen volkanik dağları ve renk renk evleri minyatürize ederek canlandırıyor ve ziyaretçide bölgeyi keşfetme isteği uyandırıyor. Öte yandan yaşadıkları küçücük ve konservatif çevreyi dönüştürmedeki azim ve katkılarıyla beni bölge kadınlarına hayran bıraktırıyor.

İtalya'yı temsilen, benim gibi 90'lı yıllarda mimarlık eğitimi görmüş olanlara mutlaka asetat ağaç çizimlerini hatırlatacak olan, *L'Architettura degli Alberi (The Architecture of Trees)* var. Cesare Leonardi 60'ların başlarında Floransa'da mimarlık eğitimi alırken, çevresindeki zengin bitki örtüsüne ve anıtsal ağaçlara hayran kalır ve bu konuda kullanılan kaynakların azlığını fark ederek ortağı Franca Stagi ile birlikte 20 yıl boyunca sistematik bir proje yürütür. Ağaçların strüktürel detaylarını tespit ettiği ve her birini fotoğraflandıktan sonra 1:100 ölçeğe çizdiği çalışma, 1982 yılında yayınlanır. Bu çizimlerden 24 tanesi de Triennale di Milano tarafından bu sene Londra Tasarım

Bienali'nde sergilendi.

Bienalde ABD, Arjantin, Avustralya, Avusturya, Birleşik Arap Emirlikleri, Brezilya, Kanada, Çin, Kolombiya, Mısır, Almanya, Yunanistan, Guatemala, Hollanda, Hong Kong, Macaristan, Hindistan, İngiltere, İsrail, İtalya, Letonya, Lübnan, Moğolistan, Norveç, Pakistan, Polonya, Porto Riko, Katar, Rusya, Suudi Arabistan, Somali, İsveç, İsviçre, Tayvan, Türkiye ve Vietnam'ın yanı sıra, Es Devlin, Berghaus, Haberdashery ve Princess Yachts da özel projeleri ile yer aldı.

“THE QUEST FOR HARMONY IS
NEVER-ENDING.”

BENJAMIN CLEMENTINE,
MUSICAL ARTIST, WEARS THE
VACHERON CONSTANTIN FIFTYSIX.

VACHERON CONSTANTIN
GENÈVE

ONE OF
NOT MANY.

Quadrant
LUXURY TIMEPIECES

İSTANBUL | 0 212 345 01 01

4.İstanbul Tasarım Bienali

ARTER, DÜNYA OKULU, NAVINE GKHAN DOSSOS, DEPREM DIPLOMASISI OKULU, FOTOĞRAF: KAYHAN KAYGUSUZ.

PERA MÜZESİ, ÖLÇEKLER OKULU, CANSU CÜRGEN VE AVŞAR GÜRPINAR, MUĞLAK STANDARTLAR ENSTİTÜSÜ, FOTOĞRAF: KAYHAN KAYGUSUZ

AKBANKSANAAT, BOZUM OKULU, KERİM BAYER, HARİTA BÖLÜMÜ, FOTOĞRAF: KAYHAN KAYGUSUZ

Bir yıllık çalışma sonucunda 22 Eylül'de başlayan 4. İstanbul Tasarım Bienali, 4 Kasım'a dek altı mekanda devam ediyor. Küratörlüğünü Jan Boelen'in yaptığı ve *Okullar Okulu* temasıyla hazırlanan Tasarım Bienali, hem sergiye kadar düzenlenmiş olan atölyelerin çıktılarını, hem de seçilen tasarımcı ve sanatçıların işlerini kapsıyor. Bienal süresince Akbank Sanat, Yapı Kredi Kültür Sanat, Pera Müzesi, Arter, SALT Galata ve Studio-X İstanbul'da sergiler sürerken, bir yandan da çeşitli etkinlikler ve atölyeler de takip edilebilecek. Bienal mekanlarından bağımsız olarak düzenlenen Tematik Tasarım Rotaları turları ise, 12 Ekim 2018'de *3 Roman 1 Gezi* başlığıyla Galata Kulesi ve civarında, 13 Ekim 2018'de *İstanbul Hanlar Bölgesi* başlığıyla Eminönü'nde ve 18 Ekim 2018'de *İstanbul'un Fenerleri* başlığıyla Fenerbahçe Feneri ve civarında gerçekleşecek.

Akbank Sanat - Bozum Okulu

Bozum Okulu, insanın bastırılmaz yaratma içgüdüsünün yeniliğe öncülük eden, işi yeniden tanımlayan ve kentlerimizi yeniden şekillendiren pedagojik bir dinamoyu vurguluyor. Günümüzün küresel tasarım eğitiminin temelini oluşturan deneysel sanat okulu Bauhaus'un bundan 99 yıl önceki manifestosunda, Walter Gropius şöyle diyor: "Okul, atölyenin hizmetindedir ve bir gün onun içinde tamamen eriyip gidecektir." *Bozum Okulu*'nda yer alan projeler, atölye araçlarının el işçiliği ve grafik tasarımdan dijital arayüzlere, kişisel asistanlık yapan robotlara, katkı maddesi üretimine ve algoritmik kodlamaya kadar uzandığı sürecin genel bir görünümünü sunuyor. Aynı süreçte atölyenin mekânsal sınırları da sokakları, iletişim ağlarını ve hatta kişisel ve kolektif psişelerimizi içine alacak derecede genişliyor. Ottonie von Roeder, Studio Makkink & Bey, FABB, Kerim Bayer, Stigmery Family Studio, Martina Muzi, Nur Horsanalı, Camilo Oliveira, Ersin Altın, Burçak Özlü, Augustus Wendell, Amy K. Hoover, Annika Frye, Amandine David, Matylda Krzykowski ve Annika Frye'nin işlerini ağırlayan Akbank Sanat, aynı zamanda çeşitli etkinlik ve atölyelere de ev sahipliği yapıyor.

Arter - Dünya Okulu

Dünya Okulu, neyin doğal, neyin felaket, neyin ilerleme olduğu; gezegen ile insanın kırılğan ilişkisini yeniden müzakere etmek zorunda kaldığımızda bunun muhatabının kim olacağı sorularını soruyor. Savaş, kutluk, iklim değişikliği... Haberlerde, mevcut durumumuzun sürekli bir krize işaret eden korkunç bir tablosuyla karşılaşıyoruz. *Dünya Okulu*'nda yer alan projeler; müşterek üretim ve kurumsal ortaklıklardan sanatsal araştırmaya; veri analizine, eleştirel uğraşa veya el-işinden makine-işine kadar proje temelli bir dizi öğrenme stratejisine başvuruyor. Ama bu farklı stratejilerin hepsi de, kapitalist büyümeyi gezegenin kaynak ve ritimlerinin önüne koymanın; küresel

öncelikleri kimin belirlediğini sorgulamanın ve bunları tersine çevirmenin gerekliliğinin farkında. Sergideki etkin bir öğrenme mekânı, kaderci yürüngeleri yeniden tahayyül etme fırsatları sunuyor. Navine G. Khan-Dossos, SO?, Cihad Caner, SulSolSal, Nina Wiesnagrotzki, Sissel Marie Tonn, Atelier LUMA, New South ve Thomas Paus'un işlerini ağırlayan Arter, aynı zamanda çeşitli etkinlik ve atölyelere de ev sahipliği yapıyor.

Pera Müzesi - Ölçekler Okulu

Ölçekler Okulu, bilimsel ve kültürel önyargılara ve varsayımlara dikkat çekmek amacıyla, sınıflandırmaların, niceliksel ölçümlerin, yerleşik normlar, standartlar ve değerlerin akışkanlığını araştırıyor. Kimin yüzüne güvenebileceğimiz, hangi dilde hangi seslerin ve harflerin ne anlama geldiği, farklı nesne formlarının kullanışlılığı ve hatta değeri sayısal, parasal ve dijital birimlerlenasılölçebileceğimiz gibi meselelerin hiçbirisi nesnel bir gerçekliği ifade etmiyor, aksine bütün bunlar, kitlesel olarak birlikte çalışabilmek için inanmayı kabul ettiğimiz akla yatkın kurgulardan ibaret. *Ölçekler Okulu*'nda yer alan projeler, zihinsel birleştirilmelerimizin barındırdığı birtakım abeslikleri vurgulayabilmek adına, spekülatif kurgular ve performansa dayalı bedenleştirmeden tekrara, biriktirmeye, minyatürleştirmeye, boyutları büyütme ve bağlamından koparmaya kadar bir dizi abartılı yöntemle başvuruyor. Cansu Cürgen, Avşar Gürpınar, Aslı Çiçek, Juliette Pépin, Pınar Yoldaş, Ali Murat Cengiz, AATB, Legrand Jäger, CNAP, Lukas Wegwerth, ECAL x MACGUFFIN Dergisi, Judith Seng ve Mark Henning'in işlerini ağırlayan Pera Müzesi, hem çeşitli etkinlik ve atölyelere, hem de Pera Film bünyesinde 28 Eylül - 4 Kasım 2018 tarihleri arasında *Bir Ömür Okul*, 14 Ekim - 2 Kasım 2018 tarihleri arasında *Bauhaus: Bir Okuldan Ötesi* ve 18 Ekim - 28 Ekim 2018 tarihleri arasında *Bellegin Mirası: Danis Tanović* isimli programlara ev sahipliği yapıyor.

Salt Galata - Zaman Okulu

Zaman Okulu, süre odaklı perspektifleri ve bu perspektifleri dayatan nesneleri keşfetmek için, tartışmalı geçmişlere ve kurgusal geleceklere uğrayarak, hızlandırmacılıktan derin zamana doğru yolculuk ediyor. Sanayileşmeyle birlikte zamanın dünya çapında standartlaşması, düz çizgisel, mekanik ve ilerleyen zaman fikrini öne çıkardı. Yine de özne zaman deneyimimiz saatin tiktaklarından hep kaçtı. Dikkat dağıtıcı şeylerin tufanının giderek şiddetlendiği, nasıl ve ne zaman düşüneceğimizin, eylemde bulunacağımızın, beğeneceğimizin ya da uyuyacağımızın enformasyon ve sistemler tarafından belirlenir hâle geldiği geç kapitalizmde, dikkatimiz, bütünlük ve kendilik duygumuz da giderek parçalanıp dağılıyor. *Zaman Okulu*'ndaki projeler, dokumak, yolculuk etmek, not almak, çizmek, film yapmak, hatta sadece uyumak ya da oyalanmak gibi belli bir süre

içeren alternatif pratikleri araştırıyor. Commonplace Studio, Jesse Howard, Tim Knapen, Teis De Greve, Ecole Mondiale, Emelie Röndahl, Helga Schmid, Danilo Correale ve Nelly Ben Hayoun'un işlerini ağırlayan Salt Galata, aynı zamanda çeşitli etkinlik ve atölyelere de ev sahipliği yapıyor.

Studio-X İstanbul - Sindirim Okulu

Sindirim Okulu, döngüsel ve yaşam boyu öğrenme sürecinin nasıl yaşandığı üzerine düşünebilmek için metabolizma sistemlerini, tüketim kalıplarını, kültürel ritüelleri ve gıda altyapısını inceliyor. Bilimsel araştırmalar bilişsel merkez olarak beyin yerine bağırsakları incelemeye yönelirken, yenilikçi tarih pratikleri de yerel kültürlerin yüzyıllar öncesine dayanan bilgilerini yeniden gün ışığına çıkarırken, *Sindirim Okulu* yaşamaya ve öğrenmeye dair toplumsal ve bedenleşmiş yaklaşımların önemini vurguluyor. Laboratuvarlar ve pazarlardan kültürel olarak yenilikçi mutfaklara kadar çeşitli mekânlarda keşfedilen, insandan mikroba ve miselyuma kadar varlıkların sezgisel kümelenmelerini içeren çokturlu bakım ekolojilerinde şiiir, araştırma ve aktivizm odaklı projeler ortaya çıkıyor. Peter Zin, Chick Strand, Lifepatch, Carlos Monleón, Pedro Neves Marques, Gamze Gündüz, Güher Tan, Tangör Tan, Jenna Sutela, Mae-ling Lokko, Nana Ofori-Atta Ayim ve Selassie Ataditka, Lorenzo Cirrincione, Jennifer Teets, Lorena Ancona, Eat Art Kolektifi, Bakudapan ve Gökhan Mura'nın işlerini ağırlayan Studio-X İstanbul, aynı zamanda çeşitli etkinlik ve atölyelere de ev sahipliği yapıyor.

Yapı Kredi Kültür Sanat - Akışlar Okulu

Gerek dijital gerekse analog, gerek soyut gerekse bedenleşmiş bilgi ağlarını, kürelerini ve bağlantılarını araştıran *Akışlar Okulu*, teknolojileri ve hiyerarşileri eleştirel bir yaklaşımla ele almayı amaçlıyor. Tarihi İpek Yolu'ndan taşınan hazinelerden zehirli bir Japon balığının Türkiye'de görülmesine, internet üzerinden satın aldığımız şeylerden ekranlarımız aracılığıyla tükettiğimiz medya içeriklerine kadar her şey, bir mübadele ağı içinde gerçekleşen sayısız bağlantının bir sonucu. *Akışlar Okulu*'nda gerçekleştirilen projeler, en yakın çevremizi ürettikleri hâlde görünmez kalan sistemleri, örgü, sabun ve çizimlerden radyo, performans ve yayıncılığa kadar hem beklenmedik hem de tanıdık bir dizi mecra aracılığıyla görünür hâle getiriyor. Aksi hâlde soyut kalacak bu sistemlerin bu şekilde maddileştirilmesi, bilginin genişleyen gücünü duyularla idrak etmenin farklı bir yolunu sunuyor. âbâke, Mika Satomi, Studio Folder, Ebru Kurbak, Farzin Lotfi-Jam, Mark Wasuta, Ana Peñalba, Radioee.net, PUB Radio, Onagöre, Taeyoon Choi, Aformal Academy, ARK.WORLD ve CMP Office'in işlerini ağırlayan Yapı Kredi Kültür Sanat, aynı zamanda çeşitli etkinlik ve atölyelere de ev sahipliği yapıyor.

TASARIMIN YENİ İKONU

Zivella ofisler, bekleme alanları ve ortak yaşam alanlarında iletişimi artıran yeni koleksiyonuyla dünyanın en prestijli ofis mobilyaları fuarı Orgatec'te.

ORGATEC
Salon 7 C30
23-27 Ekim 2018
Köln - ALMANYA

Jan Boelen

Röportaj: Merve Akar Akgün & Ömer Kanıpak
Çeviri: Sinan Refik Akgün

Bu yıl dördüncüsü düzenlenen İstanbul Tasarım Bienali, *Okullar Okulu* temasıyla Jan Boelen küratörlüğünde gerçekleşiyor. Belçika’nın Hasselt şehrindeki Z33 Güncel Sanat Evi ve Fransa’nın Arles şehrindeki Atelier LUMA’nın Sanat Direktörü olan ve Design Academy Eindhoven’de Sosyal Tasarım Yüksek Lisans programında Bölüm Başkanı ve eğitimci olan Jan Boelen ile Tasarım Bienali üzerine konuştuk

PERA MÜZESİ, FOTOĞRAF: PINAR YOLDAŞ

Mimarinin ve tasarımın uzun vadeli etkileri ve başlı başına eğitim konusu sizin ilgi alanınız. Sizce mimarlık ve tasarım nasıl gelişiyor ve genişliyor?

Tasarım gayet konformist ve pragmatik bir disiplin haline geldi. Tabii ki ekonomi ve teknolojinin yön verdiği doğrultuda sandalyelere, masalara, bardaklara her zaman ihtiyacımız olacak. Burada pragmatik, çözüm odaklı ve konformist bir zihniyet alanına giriyoruz. Temelde çözüm olarak elimizde var olan şeyler üzerine tekrardan derinlemesine düşünmüyoruz. Aslında elimizdeki çözümler şu an karşılaştığımız problemlerin de yaratıcısı.

Bugün tasarım bir çeşit tahkik, güç ve fail halinde. Hayattan ve dünyanın kendinden daha büyük bir yer kaplıyor ve gündelik hayatın her katmanına nüfuz etmiş durumda. Tasarım yayıldıkça, artık her şeye bir çözüm öneremez hale geliyor. Birçok evrensel/küresel sistemin “her soruna tek çözüm” yaklaşımı çatlaklar vermeye başladı. Benzer bir şekilde, tasarım eğitimi -ki geleneksel olarak sahası ve uygulayıcıları gözden geçirilip, rafine edildi- bugün geçerlilik, uyarlanabilirlik, ulaşılabilirlik ve finans konularında yeni sınırlar ve zorluklarla karşılaşılıyor.

Bu bienalin Bauhaus’un kuruluşu ile senkronize olması size ne ifade ediyor? Bu tesadüf bu kadar özel kılan nedir?

Yaklaşık yüz yıldır -Bauhaus’un doğumundan beri- 20. yüzyılın başındaki deneysel okulun geliştirdiği epistemolojik önerme, bugün tasarım disiplininin hala etkilemeye devam

ediyor. Birçok tasarım eğitimi programı ve müfredatı *workshop* modeline duyulan hayranlıktan derslerin yapısına kadar Alman ekolüne öykünmeye devam ediyor. Aynı zamanda bu nitelikler, doğası gereği büyük ve bürokratik olmaya meyilli kurumlar içerisinde yıllardır tekrar ederek etkin bir şekilde sistemleştirilmiş. Sonuçlar, doğal olarak, doksan dokuz sene öncesine göre tartışmaya açık olmakla birlikte, çok daha az yaratıcı ve Gropius’a, öğrencilerine ve hocalarına yön veren ilkelerden çok, farklılıklarının rehberlik ettiği, endüstriyel ve ekonomik gerçeklere uyarlanmış vaziyette.

Bauhaus’tan doksan dokuz sene sonra, bugün, Dünya artık çok daha farklı bir yer -ancak tasarım eğitimi neredeyse aynı. Yine de Bauhaus ile beraber, alternatif tasarım eğitimi inisiyatifleri deneyim ve yeni bilgiler için cesur alanlar açtılar. Örneğin Black Mountain College ve onun deneysel ve disiplinlerarası yaklaşımının etkileri bu güne kadar uzanmıştır. Benzer bir şekilde 1973-1975 arası, Global Tools’un *workshop* sistemleri bilgeliliğin arkaik bir formunu arayıp, şehri arkada bırakan göçebelik kavramını benimsediler. 1969-1980 arası Sigma Group sanatta matematik, sibernetik, biyonik, psikoloji ve mimari konularıyla uğraşan sanatsal ve pedagojik bir yaklaşım izledi.

Tasarım eğitiminin ana tema olarak alan 4. İstanbul Tasarım bienali, yeni bilginin yaratılması için istisnai alanlar yaratmayı, yerleşmiş sistemlere alternatifler aramayı ve radikal bir çeşitlilikle, tasarım disiplininin sınırlarını zorlamayı hedefliyor.

Daha önce bir röportajınızda da söylediğiniz şekilde: “Türk Tasarım Dünyası”nı nasıl tanımlarsınız?

Türkiye’de tasarıma bakmanın ve onunla bağ kurmanın çok enteresan yolları var. Bunları çeşitli araştırma gezileri sayesinde birinci elden inceleme fırsatım oldu. Bunlardan biri 2017 yazında yaptığımız İznik, Bozüyük, Eskişehir ve İzmir güzergahında bir karayolu yolculuğuydu. *Okullar Okulu* için önermemi yazmadan Türkiye’de bir araştırma gezisi yaptım. Eğitimle alakalı düşünmenin, özellikle de bienalin önerdiği yeni platformlar ve alternatiflerin Türkiye için önemli olduğunu fark ettim. İnsanların iletişim kurabilecekleri, bilgi paylaşabilecekleri bir paylaşım alanı yaratmak istedim. Bu bienalin hedeflerinden biri de mekânla, ama aynı zamanda tasarım camiasıyla da angaje olabilmek.

“Tahtaya çizerek anlatmanın, çarpım tablosunu ezberlemenin cebimizdeki aletlere karşı hiçbir şansı yok. Bir yandan makineler de kendi kendilerine öğrenmeye başladı.” Bu sizin bir demecinizden alıntılandı. Bu durumda ilk olarak neyi değiştirmeliyiz?

Bu yorum kısalan dikkat sürelerimize ve teknolojiyle olan ilişkimizin öğrenme şekillerimizi ne kadar temelden biçimlendirdiğiyle alakalıydı. Şu an kullandığımız metotları sorgulamak ve bunların eğitimle ulaşmaya çalıştığımız hedeflerle hala aynı çizgide olup olmadığını anlamak için bir başlangıç noktası. Bir gözlem olarak, bugün okulda okuyan

NUR HORSANALI, HALLETMEK, AKBANK SANAT, FOTOĞRAF: KAYHAN KAYGUSUZ

çocukların olmak istedikleri mesleklerin gitgide daha azının mezun olduklarında hala mevcut olacağını ve artan kalifikasyonlarla tahmini gelir aralığının 1980'lerden beri gitgide daha da açıldığını görmek enteresan.

Bu bienalin önceki İstanbul Tasarım Bienalleri'yle bir bağlantısı olduğunu düşünüyor musunuz?

4. İstanbul Tasarım Bienali, kendini yeniden icat etmek, araştırma yapmak, deneyimlemek, şehirde ve ötesinden öğrenmek, eğitim ve tasarım için verimli, süreç odaklı bir platform olabilmek için önceki edisyonların mirası üzerine inşa edildi. Tasarım Bienali modeliyle alakalı yorumum sıklıkla Sanat Bienali modelinin kopyala-yapıştır hali olmasıydı. Bir yerde bu iyi bir şey çünkü tasarıma kültürel bir objektiften bakıyor, ama tasarım ve güncel sanatın temelde farklı kod ve süreçlerden oluşan şeyler oldukları gerçeğini görmezden geliyor. *Okullar Okulu*'nda içerik daha farklı sunuluyor.

İnsanları atölye, ders verme ya da farklı öğrenme durumlarına davet etmektense, öğrenciler için açık bir çağrı yapıyorsunuz. Kişisel tecrübenizin bunda bir rolü var mı?

Hiyerarşileri düzeltirmek ve ayırt etmek öğretmen ve öğrencinin belirlenmiş rollerinden daha önemliydi. Aslında birbirimizden öğrenebiliriz. Bu nedenle, öğrenmek isteyen insanlardan da başvurular kabul ettik. Bienalin programlarından birçoğuna öğrenciler de katılabiliyorlar.

Bu bienalin açılışından birkaç ay önce başladı ve bienal süresi olan altı hafta boyunca devam ediyor. Tabii bunda benim de öğretmen olarak şahsi tecrübem rol oynadı.

Bu sergi için hedef kitle kim? Buradan tasarımcılar ve ya tasarım öğrencileri neler öğrenebilirler?

Tasarım, eğitim ve tasarım eğitimi konularında bir diyalog başlatmak istiyoruz. Kitlemiz bu konularla ilgili, yerleşik sistemlere alternatifler düşünen herhangi biri olabilir. Doğal olarak, bu uzmanlaşmış bir kitle anlamına geliyor ama evrensel eğitimle ilgili herhangi biri bienal ve formatları içerisinde kıymetli stratejiler bulabilir.

Bienal öncesi süreç nasıldı? Şaşırtıcı bir an ya da özel bir deneyiminizden bahsedebilir misiniz?

Küratöryal takım ve bienal takımı, katılımcılar ve organizatörler ve kendi aramızda sürekli karşılıklı paylaşım yapılan çok zenginleştirici bir öğrenme süreciydi.

Küratör ilan edildiğinden bu yana, İstanbul'da bir değişiklik gözlemlediniz mi?

Bu deneyimden tabi birçok şey öğrendim. Seçtiğimiz ilk projenin, Bilgi Üniversitesi'nden Nur Horsanalı adında genç bir Türk tasarımcıya ait olması ilginç bir detaydı. *Halletmek* projesi *hacklenmiş* tasarımlar envanteri ve “halletmek” stratejilerinin bir taksonomisi olmakla kalmıyor, aynı zamanda sokaktan fildişi kuleye uzanan bir yapıarak öğrenme, tasarlayarak öğrenme ağını gösteriyor. Projenin ilkeleri bienalin ilkeleriyle yüklü durumda. *Halletmek* cehaletle

ustalık arasındaki ilişkiyi ters yüz ediyor, her birimizin çevremizle olan faillüğünün altını çiziyor ve bir şehir boyunca uzanan bilgi ağını ortaya koyuyor.

Ziyaretçilerin bu bienalden neler öğrendiklerini nasıl ölçeceksiniz? Ve bunu nasıl değerlendireceksiniz?

Bu gerçekten iyi bir soru. Bienalin değerlendirmesinin iki katmanı var: Biri tipik bir değerlendirme olan; bienali izleyen ziyaretçi sayısıyla İstanbul'dan ve diğer şehirlerden bienale katılım oranları. Bir diğeri ve daha ilginç olan; insanların zihinlerinde başlattığımız soyut fikirler ve önermeler ağının belki de haftalar, aylar hatta yıllar sonra gözlemleyebileceğimiz sonuçları. Sonuçların bizi şaşırtmasını umuyoruz. Ve eğer şu ana kadar olanlar bienalin etkilerinin bir önizlemesi olarak görülebilirse, gerçekten inanılmaz şeyler bizi bekliyor olabilir.

İKSU VENEK BİENALİ
ULUSLARARASI MİMARLIK SERGİSİ
2018 TÜRKİYE PAVYONU
AYDINLATMA DESTEKÇİSİ
TEPTA AYDINLATMA

TEPTA
AYDINLATMA

Öğrenme ve sosyal değişim için bir araç olarak küratörlük

Brendan *Cormier*

A WORLD OF FRAGILE PARTS, VENEDİK MİMARLIK BİENALİ

NAV'NE G. KHAN, DEPREM DİPLOMASİSİ OKULU, FOTOĞRAF: KAYHAN KAYGUSUZ

Röportajlar: Tuğçe Karataş

İçinde bulunduğumuz protestolar çağında, krizde bir ekonomi, sorgulanan bir demokrasi ve yönetim sistemi içerisinde, sürdürülebilir ekosistemlerin gidişatlarının yeniden yapılandırılmasında yaratıcılık hayati bir rol oynuyor. 1919 yılında Weimar'da ortaya çıkan Bauhaus toplumsal çalışmanın, canlılığın ve entelektüel düşüncenin, diyalogu teşvik etmek ve yeni davranış modelleri oluşturmak için nasıl kullanıldığına dair ütopik bir örnekti. Kurucusu Walter Gropius ve birkaç arkadaşı, toplumun gerçek ihtiyaçlarına cevap verebilmek için sanat ve teknolojinin birliğine inanıyor, karşılıklı daimi diyalog halinde birbirlerine destek olup, birbirlerinden öğrenmeleri gerektiğini savunuyorlardı. Rekabetçi yönelimleri yok edip, bireysel yaratıcı potansiyeli, toplum hissi ve müşterek bilinci teşvik etmek için temel bir pedagojik yaklaşım önermişlerdi. 'Bauhaus deneyini' bir vaka çalışması olarak ele alan 4. İstanbul Tasarım Bienali, *Okullar Okulu*'nun küratöryel yaklaşımı aynı zamanda Bauhaus'un yaratıcı paylaşım, tartışma, sürdürülebilirlik, katılım, dayanışma, oyun gibi anahtar temalarını inceliyor ve farklı disiplinlerin bir araya gelmesine açık bir tavırla, tasarım eğitiminde yeni yöntemleri yeniden irdelememiz için bizi özgürleştirecek bir ortam oluşturuyor.

Bununla birlikte kaynak kıtlığı, ekonomik kriz ve

cinsiyet eşitliği konularında verilen mücadele, yalnızca yaratıcı ve yenilikçi tatminden fazlasını arayan toplumlarda yeni cereyanların doğmasına yol açtı. Yaratıcı toplumlar politik, ekonomik, kültürel ve sosyal süreçler ve kaynaklar yoluyla oluşabildiği gibi, günlük pratikler ve ağlar aracılığıyla da ortaya çıkabiliyor. Ancak aynı zamanda uluslararası çıkar hareketleri ya da küresel finansal menfaatler gibi mekânsal olarak daha az sınırlandırılmış çalışma yöntemleriyle alakalı olarak da oluşabiliyor. Bauhaus'un doksan yıl önce yaptığı gibi tasarım eğitimini yeniden canlandırmak için ne tür sınırları ya da bölgeleri inceliyor olmalıyız?

Ben de İstanbul Tasarım Bienali'nin *Okullar Okulu* temasından yola çıkarak, sosyal değişim ve birbirinden öğrenmenin yeni modellerini tekrardan ele almada küratörlüğün rolünü tartışmak istedim. Küratörler ve kurumlar ortak menfaate yönelik hassasiyeti nasıl artırabilirler? Hangi ön koşul ve hangi spesifik durumlarda küratörler sosyal değişime vesile olabilirler? Küratörler nasıl karışıklık yerine misafirperverlik kavramını odaklarına alırlar? Hangi yeni şekillerde küratörler küresel hareketlerle yerel bağlamda başa çıkabilirler? Kafamda bu sorularla, küresel tasarım sahnesinin en etkili iki küratörü Jana Scholze ve Brendan Cormier ile bienali, bu stratejileri

ve tezatları araştırmak için küratörlüğü, öğrenmeyi, kritik küratöryel pratiğin imkanlarını ve limitlerini konuştuk.

British Council aracılığıyla ulaştığımız Jana Scholze, on iki seneden fazladır V&A'de çalışan bir küratör. Üç yıldan beri, Londra Kingston Üniversitesi'nde doçent olarak görev yapıyor ve *Curating Contemporary Design* adındaki Master programını yürütüyor.

Brendan Cormier, V&A'de kültürel mirasın dijital reproduksiyonunu inceleyen bir küresel araştırma programında baş araştırmacı rolünde. Bir süredir Çin, Shenzhen Design Society'deki V&A Gallery'nin küratörlüğünü yapıyor. 2016 senesinde, Venedik Mimarlık Bienali'nde *A World of Fragile Parts* sergisinin küratörlüğünü üstlendi.

Bize eğitim ve küratöryel pratiklerle olan ilişkinizden bahseder misiniz? Bir küratör olarak öğrenmek sizin için ne ifade ediyor?

Bana göre bütün sergiler bir öğrenme alanı; hem -serginin hazırlanmasında- küratör için, hem de izleyici için. Öğrenmek bana göre; önyargıları mümkün olduğunca askıya alıp, yeni bilgiler edinmek için bir merak alanı. Önyargılı öğrenmeyse bence öğrenmek sayılmaz çünkü bilgiyi yalnızca yerleşmiş kavramları pekiştirmek için araçsallaştırır. Önyargının geçici olarak askıya alınması çok önemli.

İstanbul Tasarım Bienali'nin Oryantasyon Günleri kapsamında İstanbul'daydınız. Favori bir okul ya da projeniz var mı?

İstanbul'da bienal ile bağlantılı olarak düzenlenen deneyssel koruma üzerine bir panelde konuşmak için bulundum. Ama aslında bienali, yeni projeleri, fikirleri ve sergileme şekillerini de görmeye geldim. Bu anlamda ziyaret ettiğim her bienal benim için yeni bir öğrenme deneyimi.

Açıkhacı bienalden çok keyif aldım. Favorim Ölçekler Okulu; ölçüler ve ölçekler dünyasından ve obje çeşitleri arasındaki küçük farklılıklardan öğrenilecek o kadar çok şey var ki... Standart ve normları yıkarak, bir çay bardağı kadar görünüşte masum bir objenin içindeki saklı bilgi

miktarını çok daha iyi anlayabiliyoruz.

İstanbul'u bir okul olarak düşünürsek, ondan neler öğrendiniz? Bu deneyimden elinizde neler kaldı?

Şehir, kişiyi bakma konusunda eğitiyorsa eğer, her zaman için bir öğrenim laboratuvarıdır. Rutin eğitimin katilidir ve bu sebeple ziyaretçiler şehirde yaşayanların göremediği şeyleri görürler. Bu nedenle Nur Horsanalı'nın *Halletmek* projesini çok beğendim. Doğaçlama, çözüm-odaklı Türkçe bir ifadeyi alıp, sistematik olarak şehirde buna uygun düşebilecek durumları belgeliyor. Halletmek fikriyle bir kere tanıştın mı, ziyaretçi olarak bu fenomeni her yerde görebiliyorsunuz. Bunun gibi iyi projeler, bir şehri izlemek için yeni bir objektif görevi görebilir.

Okullar Okulu gibi bienallerin küratöryel yaklaşımının sosyal dönüşüme katkı sağlayıp, güç dinamiklerinin yerini değiştirip yeniden düzenleyebileceğini düşünüyor musunuz?

Evet, ama yukarıda bahsettiğim gibi ancak dolaylı yollarla mümkün. Bienaller çok sesli ve çok ortamlı bir ekosistemdeki iletişim yöntemlerinden yalnızca biri. Ama evet, kamusal bir söyleme katkı sağlayacaktır ve bu pozitif bir şeydir.

Küratörlüğün sosyal değişim için bir araç olduğunu düşünüyor musunuz?

Küratörlük nadiren sosyal değişim içindir. Kürasyonu

yapılan şey bir gösterimden ibarettir ve sosyal sonuçları bağlamında doğrudan bir neden-sonuç ilişkisi kaydedilebilen bir rol üstlenir. Daha ziyade gündem oluşturmaya, fikir öne sürmeye ve farkındalık yaratmaya yardımcı olur ki bunlar nadiren daha sonra kamu tarafından destek görülür ve politik çevrelerde tartışılacak bir mesele haline gelir.

Bugün güncel küratörlük sıklıkla seyirci angajmanına, sosyal pratiklere ve işbirliklerine odaklanıyor. Küratörlük rolünün bu perspektiften geliştiğini düşünüyor musunuz?

Kesinlikle, geçtiğimiz yıllarda bunun birçok kazanımını gördük ki artık yalnızca bir *white cube show* ortaya koymak, ustaların işlerinin kaidelere yerleştirildiği, özenle hazırlanmış etiketlerin bir işi nasıl yorumlamanız gerektiğini anlatan sergiler yapmak yeterli ya da kabul edilebilir gelmiyor. Tabii ki hala böyle sergiler düzenleniyor ve bu tip şovlar için yer var. Ama daha ziyade izleyiciye ve işbirliklerine odaklanan, küratörlüğün bir aksiyon ortaya koymak için katalizör görevi gördüğü yeni küratöryel pratikler konusunda bir patlamaya şahit olduk. Bu bana göre çok pozitif bir gelişme.

Jana Scholze

Bize eğitim ve küratöryel pratiklerle olan ilişkinizden bahsedermisiniz? Bir küratör olarak öğrenmek sizin için ne ifade ediyor?

Öğrenme, küratöryel pratiğin tam da kalbinde yer alıyor çünkü objeleri, metinleri, olayları okumayı öğreniyor ve tarihe not düşüyoruz. Bu süregelen öğrenme süreci tarihin izlerine odaklanıyor ve onları yeni fikirler, düşünceler ve sonuçlar olarak tekrar yorumluyor. Objeleri ve onlar hakkındaki düşünceleri bir sergide ya da kitap içinde belgelerken, küratörler bilgiyi ve düşünceleri geniş bir kitleyle paylaşıyorlar ve bu kitle de öğrenmeye, yanıt vermeye ve karşılığında bize öğretmeye davet ediliyorlar.

Okullar Okulu, “öğrenme için tasarım ve tasarım için öğrenme”yi tebliğ ediyor. Sizin yaklaşımınız nedir?

Her zaman her ikisi de olmalı sanırım. Hiçbir tasarım durum, malzeme, kullanım ya da etik değiştiği için mükemmel ve tamamlanmış olamaz. Bu nedenle Dieter Rams'ın 606 Universal Shelving System'i bile üretici firma Vitsoe tarafından yıllar içerisinde geliştirildi. 4. İstanbul Tasarım Bienali için okulumuzda yaptığımız şey tam da “Tasarım olarak öğrenme”, ismi *Tables: a School of Expanded Formats*. Bu okul için, nispeten yeni bir küratöryel format deniyoruz: tasarım eğitimi için (bir okul olarak) kürasyonu yapılan bir akşam yemeği. Buradaki amaç resmi olmayan öğrenme mekânlarının etkisini ve ayrıcalıklı olmanın etkisini küratöryel formatla birlikte deneyimleyerek sorgulamak. Her bir küratör bienal başlıklarından biriyle ilgili bir tema altında, spesifik bir bağlamda altı akşam yemeğinin

birinden sorumlu. Hepsi öğrenmeyi, katılımı ve izlemeyi içine alan bir yapıyı takip ediyorlar. Ama İKSV ve British Council işbirliğiyle gerçekleştirdiğimiz ilk akşam yemeğinden sonra belli oldu ki özellikle öğrenenin rolü bu yapıyla birlikte hareket ediyor.

Okullar Okulu'yla ilgili fikirlerinizi paylaşır mısınız?

Okullar Okulu bir bienal için çok ivedi ve cesur bir konu. Tasarım pratiği son yıllarda disiplinlerin, endüstrilerin, pazarların sınırlarının ötesinde gelişti. Bir ürünü hedef alabileceği gibi bir konsepti ya da sistemi de alabilir. Somut ya da soyut olabilir, bir veya birkaç objeyle sonuçlanabilir ya da hiçbir şeyle sonuçlanmayabilir. Problem çözebilir ya da sorular sorabilir. Aynı zamanda Antroposen, insan yapımı dünyanın radikal etkilerini gösterebilir ve bu ivedi sosyal ve insani durumları, gelecek için ihtiyaç ve hayalleri ifade etme konusunda tasarımı harekete çağırabilir. Tasarım eğitiminin bu gidişatı benzer bir hızla takip ettiği söylenemez, hatta bu değişimler için sorumlu da addedilemez. Ancak şu kesin ki; güncel eğitim sistemleri yeterli değil ve alternatif metot, araç ve yapıları değerlendirmek için deneyimlere ihtiyacımız var.

Okullar Okulu gibi bienallerin küratöryel yaklaşımının sosyal dönüşüme katkı sağlayıp, güç dinamiklerinin yerini değiştirip yeniden düzenleyebileceğini düşünüyor musunuz?

Cevabım kimin güç dinamiklerinden bahsettiğimize göre değişir. Ancak bu tip küratöryel yaklaşımların değişimi teşvik etmeye de desteklediğine eminim.

Özellikle bienaller son yıllarda sosyal kaygıları manalı biçimlerde ifade ettiler ama güç dinamiklerinin yerini değiştirmemiş olabilirler. Bu tip bir sonucun önemli bir etkeni toplum için açıklık ve geçerlilik, mekânlara ulaşım ve kaygıların iletilmesi ya da alternatiflerin sunulması için kullanılan dil seçimidir.

Küratörlüğün sosyal değişim için bir araç olduğunu düşünüyor musunuz?

Küratörlerin -özellikle tasarım küratörlerinin- pratiklerini sosyal dönüşüm için kullanırken çok dikkatli olmaları gerektiğini düşünüyorum. Bir serginin farkındalık yaratması artık yeterli değilse de, bu toplumsal platformu kullanıp aksiyon ve değişimi teşvik etmesi gerektiği aşikâr. Bu tip bir tavrı geliştirmek ve pratiğe dökmek için, yalnızca sergi formatı bir araç olarak yeterli değil. Performanslar, yürüyüşler, akşam yemekleri gibi alternatif formatları anlamak için deneyim lazım.

Bugün güncel küratörlük sıklıkla seyirci angajmanına, sosyal pratiklere ve işbirliklerine odaklanıyor. Küratörlük rolünün bu perspektiften geliştiğini düşünüyor musunuz?

Güncel küratörlük için her hususun ayrı bir önemi var ama araştırma, dokümantasyon ve kritik analiz gibi konvansiyonel araçları da unutamayız. Faaliyette bulunduğumuz alanları ve angajmanımızı gerektiren başlıkları genişlettik. Bugün çok daha kıvrak olmamız gerekli çünkü çok bilgili bir seyirci ve hızla dönüşen bir pratikle ilişki kuruyoruz.

We make it easy as 1-2-3

CUSTOM PUBLISHING * GRAPHIC DESIGN * VISUAL PRODUCTION

APA
TASARIM

Apa-Giz Plaza, Büyükdere Caddesi

No.191 Kat.20 Levent, İstanbul

+90 212 269 62 62 tasarim@apa.com.tr

rehber:

sosyal değişim için

72 HOUR INTERACTIONS

Shift Design

New Orleans & Los Angeles, *ABD*
& Londra, *İngiltere*

CONQUER LA MARINA, SAN SEBASTIAN DE LOS REYES, MADRID, 2016

HUELLAS ARTES, FOTOĞRAF: SUBTILOGRAPHY

HISTORYPIN'S STORYBOX

ÜSTTE: TIP, ALTTA: CHAMPIONS OF THE SHENGHA

Çalışma alanları: Araştırma, tasarım

Shift Design, araştırma, yaratıcılık ve ticari uzmanlıkla sosyal problemlere tasarım çözümleriyle yaklaşan bir dernek olarak kurulmuştur. Son dönemde yaptıkları çalışmalarda obezite, akıl sağlığı, çocuk gelişimi ve sosyal bağlılık konularına ağırlık vermişlerdir.

Çalışma araçları: İnovatif ürünler, servisler, programlama, kampanyalar

Shift Design projelerini, kanıtlarla ve kullanıcı odaklı bir düşünce yapısıyla ilerletir. Kreatif tasarım, inovatif ürünler, servisler, programlama ve kampanyalar yardımıyla çalışır. Kullanıcının severek kullanacağı sonuç ürünler yaratmayı amaçlayan Shift, ekonomik olarak sürdürülebilir ve sosyal anlamda iz bırakabilir olmayı hedefler. NSPCC, NCT Just Eat ve Google gibi organizasyonların yardımıyla projelerini daha ulaşılabilir ve etkili hale getirir.

Projeler: Champions of the Shengha, Historypin's Storybox, Tip

Champions of the Shengha isimli proje, gençlere yönelik duygu kontrolü ve akıl sağlığı konusundaki problemlere yönelik tasarlanmış bir ürün ve sistem tasarımıdır. Bu video oyunu, kullanıcıya biyolojik geri bildirimler vererek ruhsal sağlığı korumaya yönelik yardım vermeyi amaçlar.

Historypin's Storybox, aynı bölgede yaşayan ama tamamen birbirinden kopmuş topluluklara ortak yönlerini göstermeyi ve birbirlerine yaklaşmalarını amaçlayan bir projedir. Şimdiye kadar düzenlenen edisyonlara 3000'den fazla kurumun katıldığı proje, vatandaşların yaşadığı bölgeye özel hikayelerinin anlatılması vasıtasıyla ortak yön arayışında bulunur.

Tip, yeni çocuk sahibi olan ebeveynler için tasarlanan bir telefon uygulamasıdır. Bu uygulama sayesinde çocuklarının ruhsal gelişiminin ilk 1000 gününü takip edebilen ebeveynlerin, kendilerini daha güvenli ve becerikli hissetmesi amaçlanır.

Mekanda Adalet Derneği (MAD)

İstanbul, Türkiye

Çalışma alanları: Araştırma, katılımcı uygulamalar, yürümek, eğitim

Mekanda Adalet Derneği, İstanbul ve ötesinde daha adil, demokratik, ekolojik kent ve kırsal mekânlarda yaşama hedefiyle; disiplinler-arası çalışmalar yapmak; yenilikçi, nitelikli ve kamusal bilgi üretmek, biriktirmek ve paylaşmak için kurulmuştur. Araştırmayı, kentsel pratiklerinin merkezine alır. Disiplinler-arası uzmanlığı temel olarak projeler gerçekleştirir, özgün içerik üretir ve paylaşır, veri derleme ve görselleştirme yaparak bilgiyi “herkes için” hale getirir, toplumsal ve mekânsal ilişkileri haritalar, sergiler ve düzenler. Mekanda Adalet Derneği’nin gerçekleştirdiği projelerdeki önceliği, kentsel ve kırsal mekânın yeniden üretiminde, o mekânda yaşayanların doğrudan katılımı olması ve bu hakkı savunmasıdır. Kurumun amacı, katılımcı planlama ve tasarım uygulamalarının hem yurttaş girişimleri içinde, hem de yerel yönetimler açısından yaygınlaşmasını sağlamaktır. Katıldığı projelerde de vatandaş katılımını hem teorik, hem pratik boyutlarda gündeme getirir ve yerel ihtiyaçlar ile disiplinler arası uzmanlık arasında bir arayüz olma amacıyla hareket eder. Proje ve araştırma başlangıçlarında, kenti anlamayı, kentsel ortamda yürüyerek gerçekleştirir. Hem katılımcı planlama süreçlerinde, sürecin parçası olan kişilerle yürüyerek, hem de her yıl gerçekleşen yaz okulu kapsamında bu metodu öğretmek amacıyla yürüyerek, kenti anlamının farklı bir pratiğini öğretmeyi hedefler.

Çalışma araçları: Online ve basılı yayınlar, sosyal medya

Mekanda Adalet Derneği’nin mekânda adalet ve umut mekânları ile alakalı içerikleri [beyond.istanbul web](#) sitesi üzerinden yayınlanmaktadır. Ayrıca sosyal medya hesapları üzerinden güncel kentsel konulara dair bilgilendirmeler yaptıkları hesapları da vardır. 3 ayda bir “Mekanda Adalet ve...” başlıklı dosya konuları ile hazırladıkları basılı yayınları da mevcuttur. Şimdiye kadar *Mekanda Adalet ve Sakatlık*, *Mekanda Adalet ve Çocuk* ve *Mekanda Adalet ve Gıda* isimli üç basılı yayını çıkmıştır.

Projeler: Bizim Mahalle, Düzce Umut Evleri, Gecekondu Gazetesi, Umut Arşivi, İnşaat Suçları, İstanbul Yollarında Kentsel Politik Ekoloji, 95 cm: Mega Kentin Mini Yurttaşları

Bizim Mahalle projesi, hukuki güvence veya kentsel dönüşüm projeleri karşısında Adalet Arayan Mahalleler grubu ile ortaklaşa olarak yürüttükleri bir projedir. Mahalleliler için gerekli olan bilgiyi onlarla birlikte biriktirmek, üretmek ve paylaşmayı amaçlar.

Düzce Umut Evleri projesi, Düzce Umut Atölyesi’yle birlikte 1999 depremi sonrasında evsiz kalan kiracı depremzedeler için yürüttükleri bir projedir.

Türkiye’nin ilk kiracılar hareketinin 1999 depreminden bu yana sürdürdükleri ısrarlı hak arama sürecinin başarılı bir sonucu olan *Düzce Umut Evleri* projesinin inşaatları, Düzce’nin Beyköy ilçesinde devam etmektedir. Mimarlık, şehir planlama, inşaat mühendisliği, sosyal bilimler gibi farklı disiplinlerden gönüllü akademisyen ve öğrencilerin oluşturduğu Düzce Umut Atölyesi, Düzceli Kiracı Evsiz Depremzedeler Konut Kooperatifi’nin dar gelirli üyelerinin katılımı ile mimari tasarımı tamamladı. 234 konut ve sosyal alanların inşaatları gönüllü emeği ve dayanışma ile sürmekte.

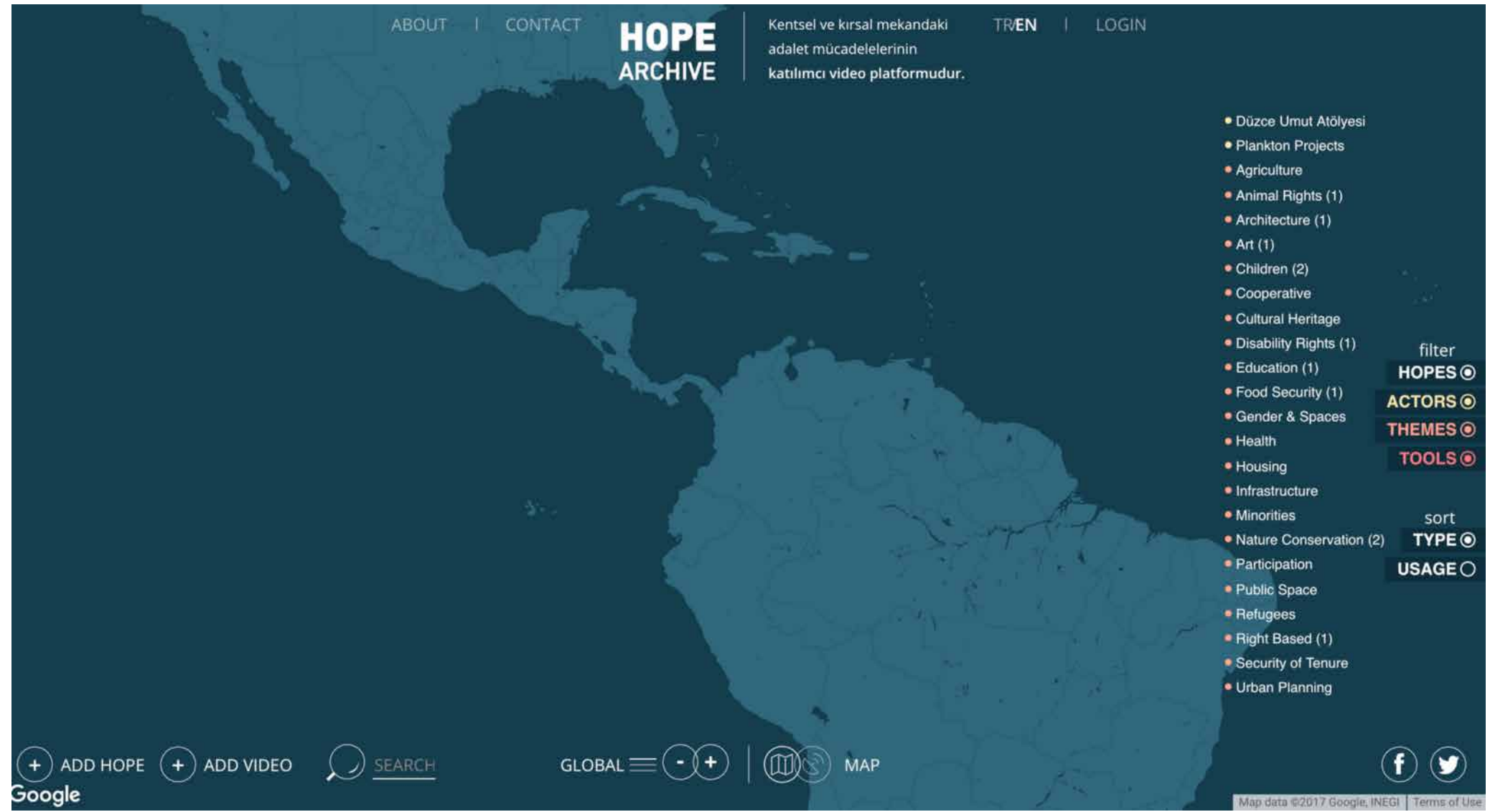
Gecekondu Gazetesi 1932–2016 yılları arasında, konut ve gecekondu üzerine gazetelerde yer almış haberleri derleyen Gecekondu Arşivi çalışmasında 1500 civarında gazete kupürünü biriktirir. Gecekondu Arşivi’ne ek olarak hazırlanan *Gecekondu Sohbetleri* isimli yayında ise, arşivlemek, bellek, imge, mekan ve mimari konuları özelinde kent araştırmacıları, fotoğraf sanatçıları, mimarlar ve mahalle mücadelesinin içinden gelen kişilerle yapılmış söyleşiler yer alır. Sosyal medya hesaplarında hergün tarihte o gün çıkmış bir #GecekonduGazetesi haberi paylaşılmaktadır.

Umut Arşivi projesi kentsel ve kırsal mekanda verilen adalet mücadelelerinin katılımcı ve müşterek bir görsel hafıza platformudur. Herkesin videolarını harita tabanlı yükleyebileceği, paylaşabileceği bir veritabanı olarak tasarlanmıştır.

İnşaat Suçları, kentte yaşayan, ve inşaat kaynaklı gündelik sorunları artarak tecrübe eden, hayatın her kesiminden ve her görüşten insana, #inşaatdeyipgeçme “bir şeyleri değiştirebilirsin” mesajı veren, bu yönde bilgilendiren ve hareket alanı açan bir platformdur. Sosyal medya üzerinden yurttaşların inşaat suçlarını takip edip, paylaşmasını sağlayarak bilinçlendirmeyi amaçlar.

İstanbul Yollarında Kentsel Politik Ekoloji yaz okulu, Derneğin İstanbul’daki merkezinde ve kentin sokaklarında gerçekleşir ve kentsel politik ekoloji ile ilgili öğrencilere ve tüm meraklılara açıktır. Kent ve ekoloji meselelerini bir arada düşünmeyi hedefleyen bu yaz okulu kapsamında bir yandan kentsel politik ekoloji külliyatının ana metinlerini gözden geçirirken bir diğer yandan da bu heyecan verici araştırma alanı üzerinden İstanbul’u nasıl yeniden keşfedip çalışabileceğimiz tartışılır.

95 cm: Mega Kentin Mini Yurttaşları isimli ödüllü proje, hızla dönüşen mega kent İstanbul’da büyüyen çocukları savunmak amacıyla belgesel film de dahil olmak üzere, görsel malzemeler toplar, üretir ve yaygınlaştırır.

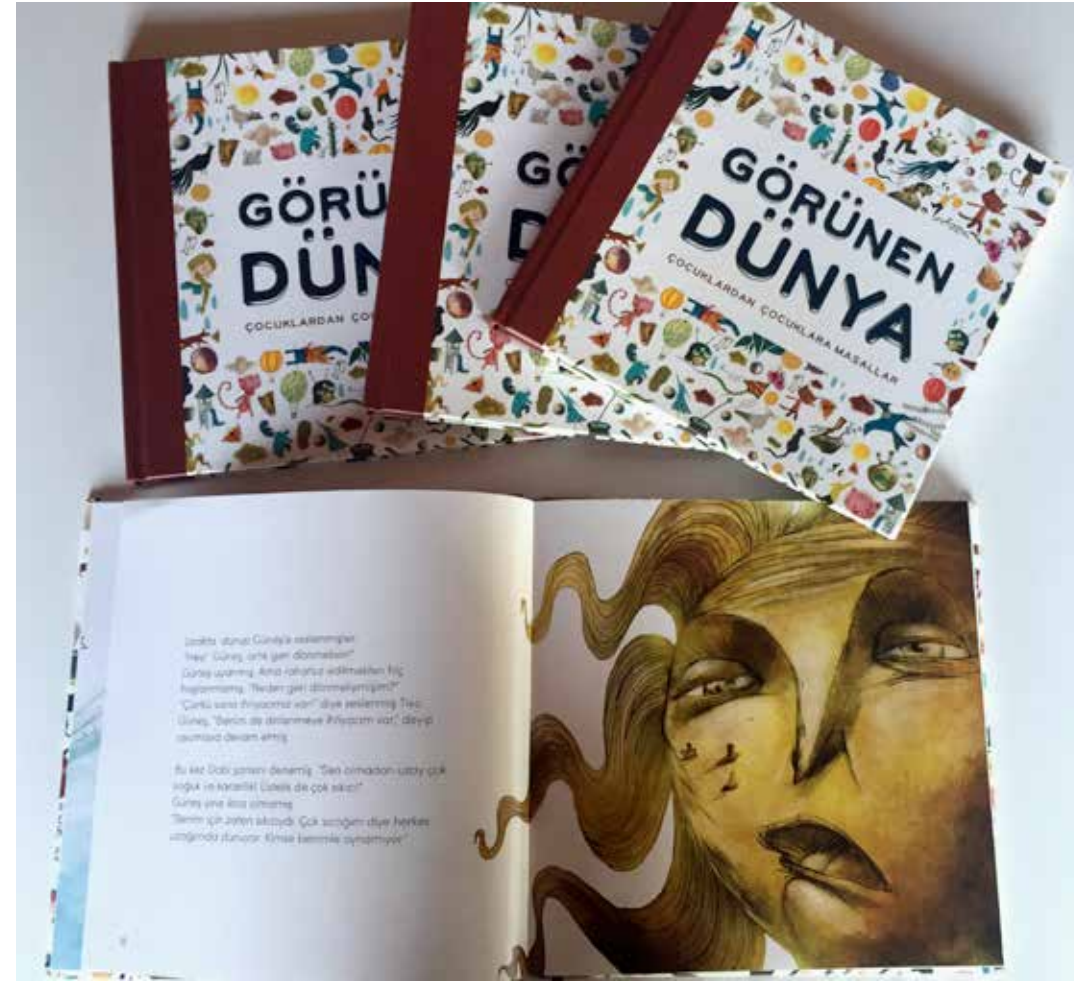
ÜSTTE, SIRA SIYLA: DÜZCE UMUT EVLERİ, FOTOĞRAF: LLANA KUYUMCUYAN. İSTANBUL YOLLARINDA KENTSEL POLİTİK EKOLOJİ YAZ OKULU, FOTOĞRAF: LLANA KUYUMCUYAN UMUT ARŞİVİ SOLDA: BİZİM MAHALLE

Tasarım Atölyesi Kadıköy (TAK)

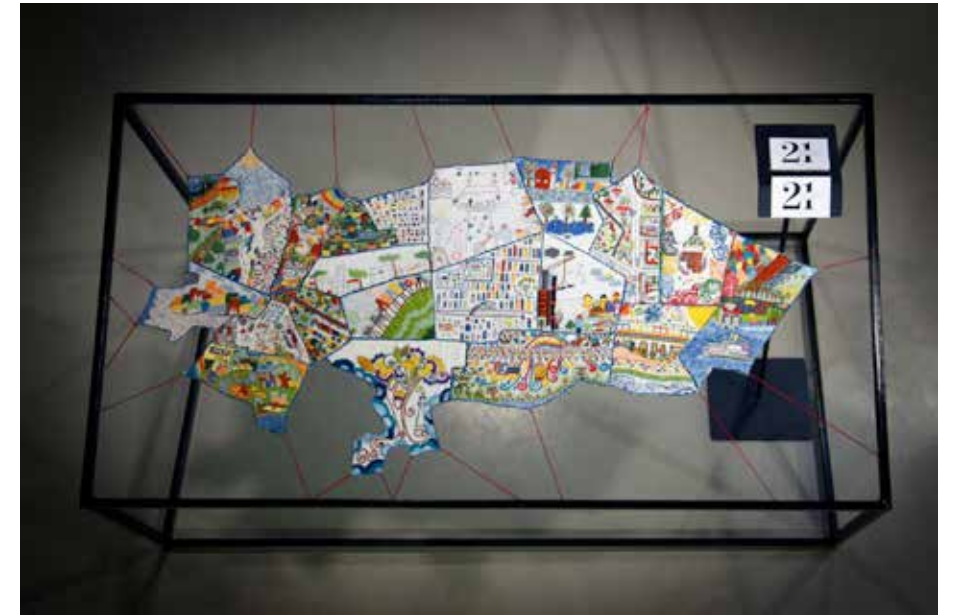
İstanbul, *Türkiye*

BOĞADA, FOTOĞRAF: BATU TEZYÜKSEL

GÖRÜNEN DÜNYA

21 MAHALLE 21 KADIN

Çalışma alanları: Araştırma, katılımcı uygulamalar, tasarım

Tasarım Atölyesi Kadıköy, Kadıköy'ün kentsel sorunlarının çözülmesini, mahalleli ve tasarımcı için buluşma ortamları sağlanmasını ve tasarımın gücü ile yenilikçi projelerin üretilmesini amaçlayan bir yaratıcılık mekânıdır. Kentliler, tasarımcılar, gönüllüler, öğrenciler ve destekçilerin ulusal ve uluslararası işbirlikleri kurarak fikir ürettikleri ve projelerini Kadıköy Belediyesi desteğiyle gerçekleştirdikleri kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Tüm disiplinlerden tasarımcılarla birlikte, sosyal değişime duyarlı tasarım süreçlerini tasarım, araştırma, katılım yoluyla ele alarak çalıştay, etkinlik, eğitim ve atölye çalışmaları düzenler. Öğrenci, destekçi, gönüllü, tasarımcı ve Kadıköylüleri bu başlıklar etrafında bir araya getirip aralarında aktarım gerçekleşmesini ve uzun vadeli değerler yaratmayı hedefler. Düzenli olarak gerçekleştirilen *Kıyı Köşe* projeleri haricinde, üniversitelerin tasarım bölümleriyle ve çeşitli paydaşlarla kente müdahale projeleri geliştirir

Çalışma araçları: Ahşap ve metal konstrüksiyon, harita, atölye, sosyal medya
Kadıköy'ün nitelikli kamusal mekânlarının arttırılması hedefleyerek, atıl kalmış mekânların tasarım ile canlanması amacıyla tasarlanan çeşitli projeler, takortak.org/web sitesi üzerinden yayınlanmaktadır. Düzenlenen atölye ve projelerde, farklı aktörler ve yaş grupları arasında sosyal etkileşimler yaratarak kişilerin kendi bakış açılarını tasarım yoluyla anlatmasını hedefler. Atölye ve projelerin yanı sıra, tasarımın her alanından profesyonellerin ve genç tasarımcıların öğrencilerle buluşarak deneyim aktarımının hedeflendiği konferans, panel ve söyleşileri sürekli olarak gerçekleştirir.

Projeler: Boğada, Kadıköy Arşivi, BANDO, 21 Kadın 21 Mahalle, Görünen Dünya: Çocuklardan Çocuklara Masallar

Boğada projesi, Madrid merkezli Todo por la Praxis, Herkes için Mimarlık, -trak Mimarlık ve Onaranlar Kulübü ile birlikte, 'kente müdahalenin sivil ölçekte projelendirilmesi' üzerine odaklanarak Kadıköy Boğa Meydanı'nda var olan kamusal alanı çeşitlendirmeyi hedefledi. Meydanı kullananlarla yapılan röportajların ve gözlemlerin önemli bir girdi olduğu projede kent mobilyaları, katılımcılar tarafından tasarlanarak alana uygulandı. Bu çalışma, hem fiziksel mekânın kentlinin fikriyle yeniden değerlendirilmesini, hem de kamu desteğiyle sivil inisiyatiflerin kente

müdahalesini göz önüne sermeyi amaçlarken, iki farklı coğrafyadaki tasarımcıların arasında iletişim fırsatı yarattı.

Zaman içerisinde değişen mekân veya değerlerin çeşitli görsel ya da işitsel ürünlere dönüştürerek oluşturulan *Kadıköy Arşivi*, araştırmaları tematik rotalara ve haritalara dönüştürdüğü çalıştaylar ile sürüyor.

İşitsel ve görsel arşiv kapsamında kurgulanan *BANDO* isimli proje, geçmişten bugüne Kadıköy sokaklarının aşına olduğu gündelik sesleri, ritmik bir kurguda interaktif bir ses haritası olarak tasarladı. Her kullanıcının kendi ses kurgusu yarattığı haritada, kent hafızasının bir parçası olan sesler gibi kentlinin de bu hafızaya dahil olduğu bir deneyim yaşatıldı.

21 Kadın 21 Mahalle projesinde tasarımcılar ve kadınları bir araya getiren bir dizi tasarım çalıştayı düzenlendi. Her mahallenin farklı dokusu ve değerleriyle kentli olmanın, Kadıköy'ün uyumunun 21 farklı kadının gözünden yansıtıldığı ve geleneksel nakış yöntemleriyle işlendiği bir el emeği Kadıköy haritası tasarlandı.

Çocukların, tasarım algısıyla tanışmasını, yaratıcılıklarının gelişmesinin amaçlandığı *Görünen Dünya: Çocuklardan Çocuklara Masallar* projesinde 6-8 yaş aralığındaki beş çocuğu beş çizirle bir araya getirerek resimli bir masal kitabı yayınlandı. Çocukların kendilerini özgürce ifade edebildikleri, yaşıtlarıyla yaratıcı bir süreci paylaştıkları bir dizi atölye çalışması sonucunda beş çocuk kendi masalını anlattı, anlatılan masallar kaleme alındı ve beş farklı çizir tarafından resimlenerek bir kitap haline geldi.

*Bu yazı, Tasarım Atölyesi Kadıköy adına Burçin Çevik ve Özlem Serdar tarafından yazılmıştır.

Herkes İçin Mimarlık (HİM)

İstanbul, Türkiye

Çalışma alanları: Sosyal faydaya yönelik yapı dönüşümleri ve yeni yapı üretimleri, mimarlıkla ilişkili konularda fikir üretimleri

Mimarlığın, mevcut yapma biçimlerinin yanı sıra sosyal mimarlık diye ayrı bir dala ayrılması ya da “sosyal değişim için mimarlık” adı altında yeni bir üretim alanına sahip olması, dilimize yerleşen bir ayrışma olarak öne çıkmakta. Halbuki mimarlık için olarak “sosyal” olma olgusuna sahip olması beklenebilecek bir disiplin. Aslında sosyal değişim için mimarlık diyerek; gerçekten böyle bir ayırım varmış, bir tarafta sosyal kaygılarla bir mimarlık yapma biçimi, diğer tarafta da daha elit bir mimarlık pratiği varmış gibi bir durumu kabul ettiğimizi söylemek mümkün. Belki de tarihsel olarak baktığımızda bu durum söylenegeldiği üzere gerçek bir olgu olarak da görülebilir. Ancak bu dil ayrışması, bu iki uç pozisyonda yer alma yanılığı, aslında ortak bir noktadan çıkıyor. Aynı disiplin içerisinde farklı pratikler gibi dillendirilseler de temelinde yatan sebep aynı: neoliberal coğrafyaların tanımladığı, bir tarafta kapitale, diğer tarafta da kapitalin göz ardı ettiği geniş bir gruba dönük hizmet veren bir mesleki alandan bahsediyoruz.

Mimarın “starlaştığı” bir dönem içerisinde sosyal değişim için mimarlık yapanların da benzer bir sıfat ile anılabildiği bir ortamda bu ortak paydayı gözden kaçırmak pek de mümkün değil. Elbette biçime, maliyete ve pazarlama eksenine sıkışmış mimari üretim içerisinde, sosyal değişim için yapıldığı dile getirilen mimarlığın ayrışması ve ayrı bir konumda ele alınması anlaşılabilirken, sosyal değişim için mimarlık öbeği içerisinde yine alışlageldik *star* mimar egosunun oluşabilmesini de gözden kaçırmamak gerekiyor. Süreç

aynı süreç mi oluyor; ya da süreç farklı bir gösteriye mi dönüşüyor?

Tüm bu olanların siyasi iradelerin altında ezilerek gerçekleştiğini unutmayalım. İki pozisyon da bu iradenin altında belirlenen ölçeklerde var olabiliyor. 1950'lere kadar dünyadaki en büyük mimari ofisin bir *star* mimar ofisi olmadığını, savaştan çıkmış İngiltere'de sosyal konut ve sosyal donatı alanları inşa eden LCC (London County Council) bünyesindeki mimarlık departmanı olduğunu hatırlayacak olursak, mimarlığın zaten sosyal bir eylem olarak örgütlenebildiği yapıların mevcudiyetini de rahatlıkla söyleyebiliriz. Belki de piyasanın bu kadar baskın olmadığı bir dünyada, mimarlık sadece mimarlık olarak, sosyal ya da başka bir mimarlık olarak ayrışmadan hayatına devam edebilirdi.

Walter Benjamin'e göre mimarlar, muhatap oldukları kişileri kendi süreçlerine belli bir düzeyde dahil etmeyi amaçlamak yerine, mevcut üretim yöntemlerine göre üretmektedir. Hal böyle olduğunda, mimarlık üretimi de formüle edilmiş kapitalist üretim mekanizmalarının tanımladığı süreçlerden oluşmaktadır. Sosyal değişim için mimarlık da aynı kapitalist üretim mekanizmasının çıktısına ek sosyal bir çıktıyla süslenme tuzağına düşebilmektedir.

Oysa ki tüm bu üretim süreci, sonunda sosyal bir çıktıyı hedeflemek yerine; doğrudan sosyal etkileri içine alan, süreçlerini de bu doğrultuda daha paylaşımcı ve katılımcı bir şekilde kurgulayan bir biçime dönüştüğünde daha anlamlı olabilir. Bu dönüşümü hedefleyen, bu doğrultuda denemeler yapan çok sayıda pratikten birisi de Herkes İçin Mimarlık. Bu denemeler, doğası gereği hazır yöntemler barındırmaktan ziyade,

yer ve kullanıcıya yönelik, değişime, bir diğer deyişle etkileşime açık denemelerdir. Aslında mimarlığı; bir sonuç değil bir araç olarak ele alarak, birlikte çalıştığı topluluğa belli bir otonomi sağlamayı hedefleyen yeni üretim biçimleri ve süreçleri geliştirmek için kullanmaktadır.

Herkes İçin Mimarlık Derneği'nin, öğrencilik dönemine kadar geriye takip edilebilecek oluşum süreci, beş aya yakın devam eden tartışmalar sonrasında 2011 Aralık ayında bir dernek olmasıyla sonuçlandı. Dernek olmanın ne demek olduğu, sosyal konularda mimarlık alanı içerisinde üretim yapmanın nasıl mümkün olabileceğine dair tartışmalar kuruluştan bugüne yapılan işlerden de öğrenerek devam etmektedir. Oluşum sürecinden itibaren denemeyi önemseyen ve beraberinde demokratik bir üretim sürecini arzulayan bir topluluk olarak hayatına devam eden Herkes İçin Mimarlık; üyeleri, katılımcıları ve birlikte çalıştığı kişiler ile kolektif bir çalışma ortamı oluşturacak zemini araştırmaktadır. Bu zemini araştırırken derneğin temel amacı; mimarlığın kendi özünde yer alan sosyal tarafını göz önüne sermesi ve kendi tüzüğünde de belirttiği gibi “sosyal sorunları yaratıcı yollarla gündeme getirebildikleri, bu sorunlar hakkında farkındalığı arttırmak ve mimarlık ve tasarım alanlarından çözüm yolları üretmek üzere harekete geçebildikleri bir platform” olmaktadır.

Çalışma araçları: Açık çağrılar, davetler, tasarım ve uygulama atölyeleri, konu bazlı süreli atölyeler, paneller, sergiler, yazılı ve görsel yayınlar, keşif gezileri

Herkes İçin Mimarlık, gerçekleştirdiği her çalışma özelinde, gönüllü birliktelikle ortaya çıkan yatay

ATIL KÖY OKULLARI

SOLDA: ÇORUM ÇOCUK OKUMA SALONU

SAĞDA: KADIN VE ÇOCUK MEKANLARI

örgütlenmeyi ve beraberinde bireysel inisiyatiflerin eyleme geçmesine olanak sağlamayı hedeflemektedir. Elbette bu tip bir örgütlenme, kapitalist üretim süreçlerinden hem verimlilik olarak hem de hız olarak farklılaşmaktadır. Bu noktada hızın tüketime dönük bir kavram olduğunu da hatırlamak gerekir. Oysa ki derneğin odağındaki mimarlık, hızlı bir şekilde tüketim ağına karışacak bir sonuç ürün ortaya koymaktan ziyade; mimari üretim sürecinde bir aracı olarak yer almak ve didaktik bir tavır reddetmektir. Tabi bu noktada dernek kaynaklarını ve üretim süreçlerini, kendi prensipleri doğrultusunda, mevcut piyasa aktörlerinin desteğiyle de oluşturduğunu belirtmek gerekir. Ancak her projesinde; maddi, ayni ve emek olarak bireysel katkıyı çoğaltmanın yollarını da aramaktadır.

Dernek; kendi içinde tartıştığı, gündemde olan ya da gelen taleplerle çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalara başlamadan önce keşif gezileri ve konunun derneğin çalışma niyetlerini uygunluğu ile alakalı tartışmalar yapılmaktadır. Konuyla ilgili sorumluluk almaya gönüllü kişilerin ortaya çıkıp işe başlanmasıyla birlikte, mimarlık ve tasarım alanı dışında da bireylerin projeye katılımını teşvik edecek açık çağrılar gerçekleştirilmektedir. Çağrılar dışında, dernek konuyla ilişkili olduğunu düşündüğü kişileri de proje süreçlerine davet etmektedir. Davetlerin ardından, projenin kaynakları ve programı doğrultusunda, önceliği yerinde yapılmak olan tasarım atölyeleri gerçekleştirilmektedir. Tasarım atölyeleri konuya göre biçim değiştirebilmekte ve bu süreçlere proje sorumluları dışında, atölye katılımcıları ile kullanıcılar dikey bir hiyerarşi olmadan, katkı sağlayabileceklerini düşündükleri herhangi bir anda dahil olabilmektedir. Tasarım atölyelerinin ardından yapılacak uygulama için

de ayrı çağrılar yapılarak, hem katılımın artırılması hem de gönüllü enerjinin canlı tutulması amaçlanmaktadır.

Projelerin uygulanması sırasında yerel malzeme ve yerel iş gücünü kullanma, projenin kullanıcılarında sahiplenmeyi de artıran bir etken olarak önem teşkil etmektedir. Uygulama esnasında alışlagelmiş yapı malzemelerinin yanı sıra doğal ve atık malzemelerin geri dönüştürülmesi de denenmektedir. Projeler; yukarıda belirtilen süreçlerle gerçekleştiği için, uygulandığı yerde daha çok zaman geçirmeyi gerektiren, bulunduğu yerin gündelik hayatına dahil olan ve bu sebeple kullanıcı ile iletişim kurmaya olanak sağlayan uygulama süreçlerinden oluşmaktadır. Bu iletişimin önemli bir aracı da, kullanıcıya tam olarak sonuçlanmamış üretimleri, yerinde farklı alternatiflerle sonuçlanabilecek bir şekilde yapma imkanı sağlamasıdır.

Herkes İçin Mimarlık, “sosyal değişim için mimarlık” olarak değil, mimarlığın sosyal boyutunu daha fazla düşünmeyi ve inisiyatif almayı teşvik eden süreçler diye tanımladığı denemeler yapmaktadır. Bu süreçler her durum için yeniden kurgulanmayı, etkileşime girmeyi, katkılara ve eleştirilere açık olmayı, bitmeyen bir çalışma halini gerektirmektedir. Bu bitmeyiş bir sonuçsuzluk değil, sonuçları değişime, gelişime açık bırakan ve tercih edilen bir durum olarak görülmektedir. Sosyal değişim bir sonuç olarak belirmeyecektir; değişim her koşulda mümkün olabildiği süreçte açığa çıkacaktır.

Projeler: Atıl Köy Okulları, Beyoğlu Sineması Projesi, Çorum Çocuk Okuma Salonu, Kadın ve Çocuk Mekânları, Yırca Sabunevi Projesi

Atıl Köy Okulları projesi, 2011 yılından beri sürmekte olan ve taşınmalı eğitim sistemi sonucu atıl kalmış köy okullarının köy ve bölge yararına yeni işlevlerle

dönüştürülmesi için araştırma, tasarım ve uygulama üzerine çalışılan bir projedir. Bugüne kadar Ordu Kargı ve Çaka köyleri, Edirne Kızkapan köyü, İzmir Ovakent mahallesi, Muğla Mesudiye köyü, Diyarbakır Narlıca Köyü, Erzincan Işıkpınar Köyü ve Konya Sarıncı Köyü'nde çalışılmıştır.

2013 yılında hayata geçirilen *Beyoğlu Sineması Projesi*, Beyoğlu Sineması'nın kapanma tehlikesine karşı düzenlenen bir açık çağrı ile başlamıştır. Projede, sinemayı canlandırma kampanyaları hazırlanmış ve fuaye alanı yenilenmiştir.

Çorum Çocuk Okuma Salonu 2014 yılında Çorum TEGV öğrenim birimi ile birlikte hazırlanmış, İl Halk Kütüphanesi'nin 14 yaş altı çocuk okuma salonunun yenilenme projesidir.

Kadın ve Çocuk Mekânları 2014 - 2016 yılları arasında AÇEV ile birlikte Tokat'ın beş köyünde kadın ve çocukların eğitim, üretim, toplanma gibi faaliyetler için kullanacağı alanlar yaratma projesidir. Atıl köy okulu ve lojmanı, eski belediye binası gibi mekânların dönüştürülmesine odaklanan projenin iki yıl içerisinde üç edisyonu gerçekleşmiştir.

Yırca Sabunevi Projesi 2017 - 2018 yılları arasında Manisa Soma Yırca köyünde bulunan 100 yıllık bir taş evin Yırca Sabunevi El ve Ev Ürünleri için sabun ve gıda üretimi mekânı olacak, şekilde dönüştürülmesi projesidir.

*Bu yazı, Herkes için Mimarlık Derneği adına Elif Tan, Emre Gündoğdu, Sarper Takkeci tarafından yazılmıştır. Derneğin işleri, herkesicinmimarlik.org web sitesi üzerinden takip edilebilir.

Onaranlar Kulübü

İstanbul, *Türkiye*

Çalışma alanları: Etkinlik, katılımcı uygulamalar, tasarım ve üretim

Maker hareketinden ilham alarak kurulan Onaranlar Kulübü, bilgi ve deneyimi yaymayı amaçlayan, gönüllüleri ve destekçileriyle projelerini gerçekleştiren bir topluluktur. Ağırlıklı olarak Kadıköy ilçesinde kent müdahaleleri yapan Onaranlar Kulübü, vatandaş katılımıyla tasarım ve üretim yaparak kişilerin yaşadıkları yerde söz sahibi olabileceklerini göstermek ve bu konuda farkındalık yaratmak için çalışır.

Çalışma araçları: Atölye, onarım, kent müdahaleleri, üç boyutlu yazıcılar

Gerçekleştirilen kent müdahaleleri ve atölye çıktıları, onaranlarkulubu.com web sitesi üzerinden yayınlanmaktadır. Üretimlerinde mutlaka üç boyutlu yazıcı teknolojisini kullanan Onaranlar Kulübü, ayrıca çeşitli kurumlarda hem yetişkinlere, hem de çocuklara bu alanda eğitim verir. Asıl amaçları, kentteki problemleri alanları onararak bu bölgelerin yok sayılmamasını ve kullanıma katılabilmelerini sağlamaktır. Problemin kendisi ve bölgesi tanımladıktan sonra, projeleri mutlaka katılımcılarla gerçekleştirilir. Herkesin fikrinin alınabildiği bu yöntemle projenin sahiplenirliği artarken, vandalizme uğrama ihtimali azalarak ürünler daha uzun süre kullanılabilir hale gelir.

Projeler: Babaların Onarılması Projesi, Muhitime Sahip Çık, Sokak Kütüphanesi, Telefon Kutularını Hackleme Projesi

Urban Hacking kapsamında gerçekleşen *Babaların Onarılması Projesi*, Onaranlar Kulübü'nün 2016 yılında sokak babalarını onarma girişimiyle başlayan ve 2018 yazında tekrarlanan bir projedir. İstanbul Comics & Art Festival kapsamında Moda ilçesindeki kırık babaları onarmayı amaçlayan proje, katılımcıların gönderdiği öneriler doğrultusunda ilerledi. Katılımcılardan gelen modeller üç boyutlu yazıcılarda üretildikten sonra düzenlenen turla Kadıköy'de yerleştirildi.

Muhitime Sahip Çık, Onaranlar Kulübü ile muhit.co'nun işbirliğiyle ortaya çıkan

bir kent müdahalesi/onarım projesidir. İnsanların yaşadıkları çevredeki sorunların yazdığı bir *web* sitesi olan muhit.co'da bulunan önerilerden biri, bir açık çağrı sonucu katılan gönüllülerle Fenerbahçe'de gerçekleşti. Eski ve tozlanmış çöp konteynırlarının boyandığı projede, kişilerin yaşadığı çevrede farkındalık sahibi olması ve aktif katılım konusunda farkındalık yaratmak amaçlandı.

Sokak Kütüphanesi, 2017 yılında Fenerbahçe Parkı'na yerleştirilen bir kütüphane tasarlama ve üretme projesidir. Tamamen kamuya açık, kitaplar için kilit sistemi uygulanmayan, sürdürülebilirliği kullanıcının inisiyatifine bırakılan *Sokak Kütüphanesi*, Onaranlar Kulübü gönüllüleri ve destekçileri tarafından tasarlanmış ve üretilmiştir. Kütüphanenin tasarımı üç kişinin oturabileceği ve 80 kitabın yerleşebileceği bir strüktüre sahiptir.

Onaranlar Kulübü'nün ilk projesi olan *Telefon Kutularını Hackleme Projesi*, vatandaşın sokakta söz sahibi olabileceği, yaşadığı alanı dönüştürebileceği konusunda bir farkındalık yaratma amacıyla başlamıştır. Telefon, doğalgaz ve elektrik kutularına asmak üzere üç boyutlu yazıcılarla üretilen saksılar, proje kapsamında Moda civarına asılmıştır. Uygulamak için Kadıköy Belediyesi'nden alınan izinden sonra, projenin sürdürülebilirliği vatandaşa bırakılmış, sonraki takiplerde başarılı olduğunda görülmüştür. Sosyal medyada saksıların fotoğrafları yayılmakla kalmamış, saksılara konulan bitkileri sulayan gönüllü vatandaşlar oluşmuştur. Olumlu gelişmeler sonrasında proje, ikinci defa Moda Caddesi'nde de uygulanmıştır.

SOKAK KÜTÜPHANESİ

TELEFON KUTULARINI HACKLEME PROJESİ

URBAN HACKING BABALARIN ONARILMASI PROJESİ

MAHALLENİ ONAR

Todo por la Praxis

Madrid, İspanya

TANDEM, MALASAÑA, MADRID, 2017

Çalışma alanları: Taktiksel şehircilik (*tacticle urbanism*), araştırma, katılımcı uygulamalar, mimari, tasarım

Todo por la Praxis, Madrid merkezli mimar, tasarımcı ve sanatçıların multi-disipliner bir çerçevede çalışması için kurulmuştur. Yeni kanallar, aletler, metodolojiler ve sistemlerle şehri yeniden tasarlamayı hedefler. Vatandaşın aktif katılımını sağlamayı hedefleyen Todo por la Praxis, bütün projelerinde vatandaşla problemli bölgeler üzerinde görüşmeye, birlikte tasarlamaya, üretmeye ve kullanım aşamasında da fikir alışverişinde bulunur. Bu anlamda bitmiş ürünü değil, süreçte öğrenilenleri daha önemli görür ve burada edinilen deneyimleri yaymayı hedefler. Yapılan her projeyi açık kaynak olarak paylaşmaya özen gösteren kolektif, “*do it yourself*” kültüründen “*do it together*” kültürüne geçiş yapmayı misyon edinmiştir. Deneyim ve alışverişine verdiği önemi projelerinde ön planda tutar.

Çalışma araçları: Ahşap ve metal konstrüksiyon, harita, sosyal medya

Todo por la Praxis’in işleri todoporlapraxis.es web sitesi üzerinden yayınlanmaktadır. Projelerin çoğu kamusal alana yerleştirilen mekânsal konstrüksiyonlardan oluşmaktadır. Şehircilik ve mahalle bazında çalıştıkları katılımcı araştırmalarda haritalama ve grafik belgeler de üretmektedirler.

Projeler: TANDEM, Amos Acero Cinema, Guanarteme Commons, Conquer La Marina, Los Madriles

TANDEM, Madrid’in Malasaña isimli bölgesinde 2017 yılında gerçekleşen bir kentsel deney (*urban experiment*) projesi. Meydana yerleştirilen üç platformun üçü de farklı bir işleve sahip olarak tasarlandı. Biri açık sınıf, biri sahne, biri de enerji depolama birimi olarak kullanılan ürünler, renkleri değişen aydınlatmalarla her yaştan kullanıcıyı ağırlamayı amaçladı.

Madrid’in Vallecas isimli mahallesini canlandırmak amacıyla düzenlenen *Amos*

Acero Cinema projesi, Neighbors of Puente de Vallecas Together Derneği’yle birlikte hazırlandı. Mahallenin kullanılmayan alanına yeni bir işlev katmak amacıyla tasarlanan yazlık sinema, bu terk edilmiş bölgenin yeniden kullanıma açılmasını sağladı.

Las Palmas’ın Guarantee mahallesinde gerçekleşen bir atölye olan *Guanarteme Commons*, kamusal alana bir müdahale niteliği taşıyordu. Kullanılmayan alanları yerleştirilen enstalasyonlar ile değerlendiren strüktürler, alanın toplanma alanı olarak kullanılabilmesini sağladı. Meydanda hiçbir gölgeğin bulunmaması, hali hazırda oturma yeri olarak kullanılacak yerlerin de kullanılmamasına neden oluyordu. Bu müdahale sayesinde alanı bir toplanma ve buluşma noktasına çeviren *Guanarteme Commons*, vatandaşın fikirleri gözetilerek yapılmış bir atölye olma özelliği taşıdı.

Conquer La Marina, San Sebastian halkının La Marina olarak geçen alana yapmak istedikleri parkı, onlarla birlikte tasarlayan ve üreten bir projeydi. 30 yıldır askeriye tarafından işgal edilmiş olan bu alanı tekrar kullanıma kazandırmak için kolektif bir biçimde çalışılan bu proje, alanı vatandaşın kullanabileceği bir toplanma ve etkinlik alanına dönüştürdü. Binanın enerjisi ise, hemen dış kısma kurulan güneş panellerinden sağlandı.

Los Madriles, inşaat halinde olan Madrid şehrinin sosyal merkezlerini, kamusal bahçelerini, mahalle derneklerini, dayanışma büfelerini (*solidarity pantries*), halk medyasını ve kamusal alanda gerçekleşen sanat müdahalelerini gösteren bir haritalama projesi. Bu harita projesi daha yaşanabilir, sürdürülebilir, herkesi kapsayan ve herkesin katılımcı olabileceği bir şehir tahayyülünde bulundu. Haritaya losmadriles.org web sitesi üzerinden ulaşılabilir.

TANDEM, MALASAÑA, MADRID, 2017

SOLDA: CONQUER LA MARINA, SAN SEBASTIAN DELOS REYES, MADRID, 2016

SAĞDA: BUBBLE CALLAN, CALLAN, İRLANDA, 2016, FOTOĞRAF: BRIAN CREGAN

Center for Urban Pedagogy

Brooklyn, New York, *ABD*

Çalışma alanları: Araştırma, kent politikası, tasarım, sanat

The Center for Urban Pedagogy sanat ve tasarımı kullanarak şehir ve yurttaşlık haklarıyla ilgili farkındalık yaratmayı amaçlayan ve kâr amacı gütmeyen bir kurumdur. Özellikle kendini iyi ifade edemeyen bölge ve vatandaşlarla çalışır. Politika ve planlama alanlarındaki soruları aydınlatmak için tasarımcı, eğitimci, avukat, öğrenci ve toplulukları bir araya getirerek sorulara birlikte cevap arar. Bu sayede her bir bireyin kendini açıklamaktan ve fikir beyan etmekten çekinmemesi, istenilen alanda bilgi sahibi olması hedeflenir. The Center for Urban Pedagogy, önce bireyin bilgilенmesi ve özgüvenli olmasını sağlamayı amaçlar, çünkü sosyal değişimin önce bireyden başladığını savunur.

Çalışma araçları: Basılı ve dijital yayın

The Center for Urban Pedagogy, düzenledikleri etkinlik ve eğitimlerin katılımcılarını konu dahilinde farklı yerlere götürür, bu sayede daha etkin ve yaratıcı konuşmaların oluşacağına inanır. Sosyal değişim konusunda bireyleri bilinçlendirmek ve kendi haklarını savunabilmelerini sağlamak adına katılımcı uygulamalar ile sanat ve tasarım ürünleri üretir. Her etkinlik ve projenin sonunda bir grafik çıktı hazırlamaya özen gösteren kurum, süreci belgelemek ve sonuçları daha etkin bir şekilde yayabilmek adına bu yayınların önemini vurgular. Tasarlanan bu görsel araçların bilgiyi her yaştan ve her kesimden insana ulaştırabilmesi için sadece sanatçı veya tasarımcı tarafından değil, katılımcılarla üretiliyor olmasına özen gösterir.

Projeler: From Cellblock to Your Block, Seeking Sanctuary, Plan for Your Child's Future, Who Makes Bail?, Carbon City

2017 yılında New York şehri belediye başkanı Bill De Blasio, Rikers Adası'ndaki büyük hapisanenin kapatılıp, dört adet mahalle içlerine konumlandırılacak yeni hapisaneler yapılmasına karar verdi. Bu kararı, hapisanenin kurulacağı mahallelerdeki insanların psikolojisini ve tutukluların psikolojisini sorgulamak üzere düzenlenen *From Cellblock to Your Block* projesi, 2018 yılında sanatçı Stephen Kwok yürütücülüğünde Life Sciences Orta Okulu öğrencileriyle birlikte düzenlendi. Proje kapsamında öğrenciler mahallelerde vatandaşlarla röportaj ve anketler yaptı, kamusal alana sanatsal müdahalelerde bulundu ve konu üzerine çalışan kişilerle görüştü. Çıktılar *From Cellblock to Your Block* isimli bir kitapçıkta toplandı ve yayın 96. caddedeki Sokak Kütüphanesi'nde sergilendi.

2018 yılında 225 belgesiz mültecinin New York'ta tutuklanmasının ardından, New

York'un "sığınak şehir" olarak görünen yüzü sorgulanmaya başladı. Aynı yıl sanatçı Diamond James yürütücülüğünde ve Bushwick Leaders' Lisesi öğrencileri *Seeking Sanctuary* isimli projede bu sorgulamalar üzerine düşündü. Öğrenciler vatandaşlarla ve konuyla ilgilenen yetkililerle röportajlar yaptı, kendi "sığınak şehir" tanımlarını geliştirdi. Çıktıları *Seeking Sanctuary* isimli bir kitapçıkta toplayan grup, yayını Living Galeri'de sergiledi.

Mültecilerin sınır dışı edilme durumunda çocuklarına kimin bakacağı konusundaki korkularına odaklanan *Plan for Your Child's Future* projesi, ebeveyni bu durumda yapabilecekleri konusunda eğitmeyi amaçlar. Center for Family Life ile işbirliği yapan The Center for Urban Pedagogy, sınır dışı edilmeyle yüzleşme ve çocukları için yapabilecekleri üzerine bir eğitim düzenledi. Proje için tasarımcı Lizania Cruz, illüstrasyonlar ile sınır dışı edilme sonrası yapılacakların adım adım açıklandığı bir poster tasarladı ve bu posterler hem İngilizce hem İspanyolca olarak basıldı. Bu eğitimler hala düzenli olarak Center for Family Life tarafından sürmektedir.

2015 yılında mahkeme kararı ile verilen kefalet ücretlerini ödemeyen binlerce kişinin hapse atılması sonucu, yapılan araştırmalarda 10 kişiden birinin kefalet ödeme gücü olduğunu gösterdi. Bu sonuçlar karşısında bir eğitim düzenleyen The Center for Urban Pedagogy, kefalet nedir ve nasıl işler gibi sorulara yanıt aramayı amaçlar. Sanatçı Caitis Meissner yürütücülüğünde ve Bronx Hukuk Okulu öğrencileriyle birlikte düzenlenen *Who Makes Bail?* projesi, kefalet sistemi, işleyiş şekli ve nasıl kontrol edilebileceği hakkında bilinmeyenleri öğretir. Öğrenciler, konuyla ilgili öğrendiklerini ve yaptıkları anketlerin çıktılarını gösterdikleri *Who Makes Bail?* isimli kitapçığı LGJ'de sergiledi.

2050 yılına kadar sera gazı salınımını %80 azaltmayı amaçladığını açıklayan New York şehri hükümetinin beyanına karşı, The Center for Urban Pedagogy 2017 yılında sanatçı Douglas Paulson ve Sara Smithback yürütücülüğünde ve Elmhurst Uluslararası Sağlık Bilimleri Lisesi öğrencilerinin katılımıyla *Carbon City* isimli bir proje düzenledi. Bu proje sırasında öğrenciler sera gazının ne olduğunu, bizleri nasıl etkilediğini ve nasıl ortaya çıktığını araştırdı. Mahallede yaşayanlarla iklim değişikliği hakkında röportaj ve anketler yapan öğrenciler, ayrıca St. Nick birliğinden Rolando Guzman ve Sürdürülebilirlik Başkanlığı ofisinden Ross MacWhinney ile görüştü. Projenin çıktısı olarak öğrenciler, sera gazının ne olduğunu, küresel ısınmaya nasıl etki ettiğini ve bizim bu konuda neler yapabileceğimizi yazdıkları kartpostallar hazırladı.

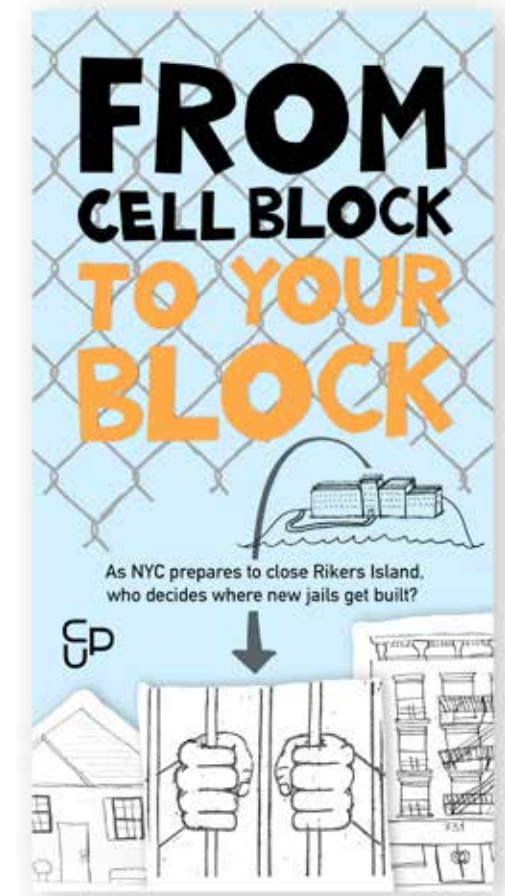

WHO MAKES BAIL?

ALTTA, SIRA SIYLA: PLAN FOR YOUR CHILDREN'S FUTURE KİTAP KAPAĞI

FROM CELL BLOCK TO YOUR BLOCK KİTAP KAPAĞI

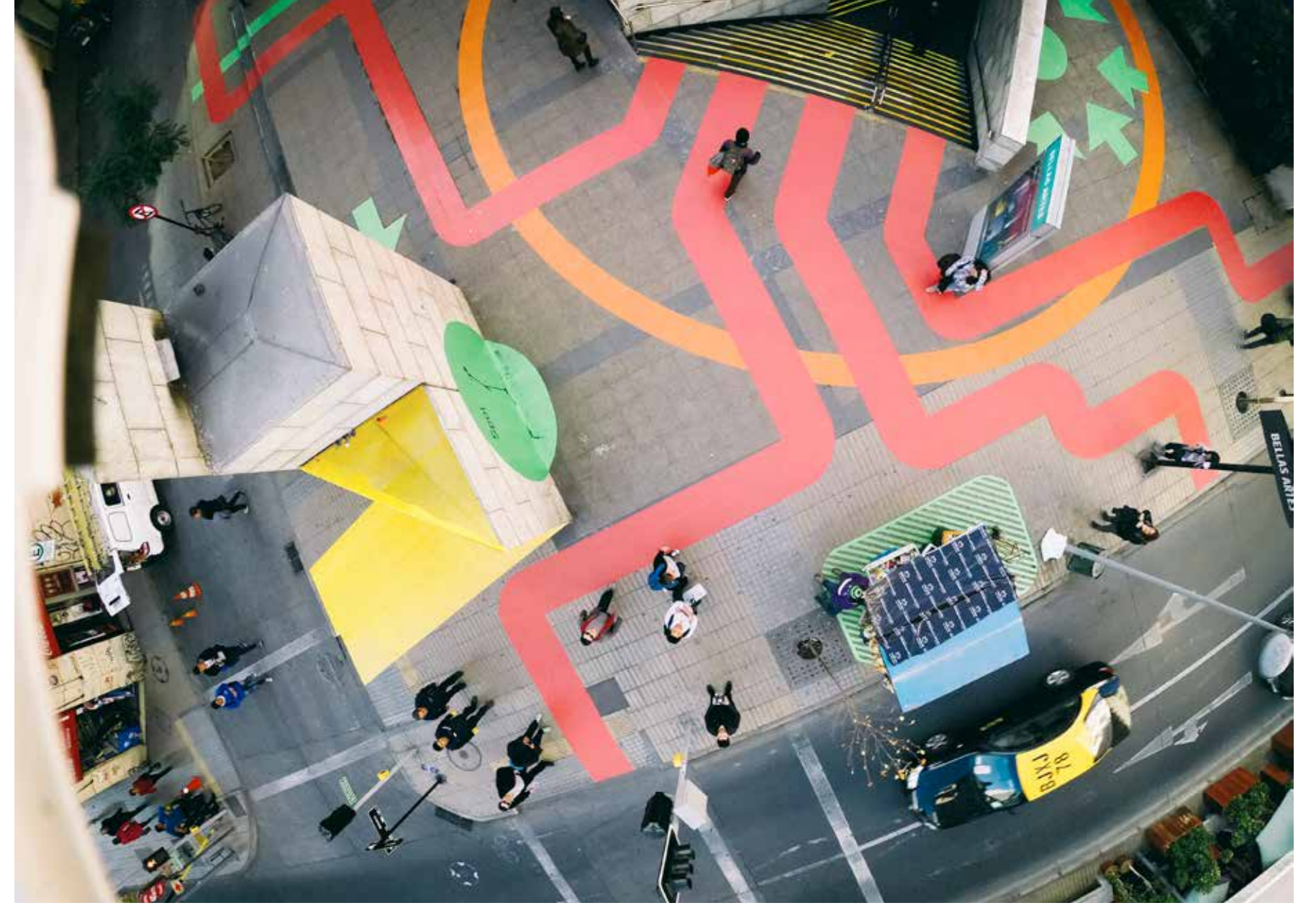

100 Architects

Şangay, Çin

BLUE RIBBON

HUELLAS ARTES, FOTOĞRAF: SUBTILOGRAPHY

OLYMPIA, FOTOĞRAF: AMEY KANDALGAONKAR

Çalışma alanları: Araştırma, kamusal alan, mimari

2013 yılında kurulan, kamusal alan ve eğlence mekânları üzerine çalışan 100 Architects, tasarlanabilecek mekânların tipolojileri ve varyasyonları üzerine çalışır. Geleceğin kamusal alanı olasılıkları üzerine düşünmekten heyecan duyan 100 Architects, sürdürülebilir bir şehir ve toplum yaratmada rol oynayan kurumlardan olmayı hedefler.

Çalışma araçları: Kent müdahaleleri, geçici/kalıcı mimari yapılar

Mekân üretimi, sokak sanatı, kamusal pazarlama ve kamusal müdahaleler üzerine çalışan kurum, hem geçici hem kalıcı mimari yapılar üretir.

Projeler: Olympia, Blue Ribbon, Cloud in the Bund, Huellas Artes

Shanghai'nin ticari bir merkezine müdahale projesi olan *Olympia*, kesişen iki yaya yolunun ortasına yapılan bir renkli topografya çalışmasıdır. Her yıl düzenlenen Uluslararası Çocuk Festivali için yapılan bu kent müdahalesi, yayalara ve çocuklara renkli bir geçit sunabilmektir. Projenin formu oyun oynamaya, zıplamaya, tırmanmaya ve daha birçok oyuncu eyleme müsaittir. Aynı zamanda "red plaza" adını verdikleri bir oturma alanı da vardır.

Yine Shanghai'nin ticari bir merkezine müdahale projesi olan *Blue Ribbon*, yuvarlak bir alanı kapsayan ve çeşitli kıvrılan/dönen formlardan oluşan bir kent müdahalesidir. Alandan geçen mavi ve sürekli bir "kurdele", kullanıcıların oturmasına, oyun oynamasına veya tırmanmasına olanak sağlar. Alanı toplanma alanından çok oyun alanı olarak tasarlayan 100 Architects, hem çocukların hem de yetişkinlerin boylarına uygun olarak oyuncu özellikler taşıyan yapılar tasarlamıştır.

Cloud in the Bund, kamusal alana yerleştirilmek üzere tasarlanmış, farklı oturma pozisyonlarına ve fonksiyonlara sahip bir üründür. Aynı anda farklı kullanıcıların farklı amaçlarla kullanabileceği *Cloud in the Bund*, kamusal alanda kişiler arasında etkileşim ve sosyalleşme alanı yaratmayı amaçlar.

Huellas Artes, Santiago'da yapılan bir araştırma sonucu tasarlanmış kent müdahalesidir. Bir metro istasyonunun girişine yapılan grafik iş, insanların sıklıkla kullandığı rotaları farklı renk kodlarıyla gösterir. Projeyi bir "kentsel ayakizi" olarak adlandıran 100 Architects, alanı hiçbir üç boyutlu ürün koymadan canlandırmanın yolunu aradığı deneysel bir projedir.

CLOUD IN THE BUND

72 Hour Urban Action

Berlin, *Almanya*

72 HOUR INTERACTIONS

Çalışma alanları: Taktiksel şehircilik (tacticle urbanism), kamusal alan tasarımı, katılımcı uygulamalar, mimari

72 Hour Urban Action, bölgesel ihtiyaca yönelik kamusal alan projelerini üç gün içerisinde tasarlayan ve üreten bir topluluktur. Asıl amacı, profesyonellerden vatandaşa, herkesin aktif katılımını ve söz sahibi olmasını sağlamak ve kısıtlı zamanda kısıtlı bütçeyle en eğlenceli şekilde projeyi sonlandırmaktır. Üretilen projenin kamusal alanda uzun vadede kullanılabilir olmasını amaç edinen 72 Hour Urban Action, planlama ve inşa etme arasındaki boşluğu kreatif yollar ve aktörlerle doldurmayı amaçlar. Uluslararası işlerindeyse, bölgenin özelliklerini ve ihtiyaçlarını doğru tanımlayabilmek adına yerel organizasyon ve inisiyatiflerle çalışır.

Çalışma araçları: Ahşap ve metal konstrüksiyon, kamu hizmeti

Vatandaş, profesyonel ve karar alıcıları bir araya getirerek çalışmaya özen gösteren 72 Hour Urban Action, deneyelliğe ve kısa zamanda en elverişli işi yapmayı hedefler. Kendilerine biçtikleri kısıtlı zamanda, kısıtlı bir bütçeyle kamusal alan projesi yapan topluluk, hayal gücünü olabildiğince kullanarak eldeki imkanları en efektif şekilde kullanır.

Projeler: 72 Hour Interactions, Roskilde Festivali, 72 Hour Urban Action Lab, Stuttgart Projesi, BAT-YAM

2014 yılında gerçekleşen 72 Hour Interactions, mimar, oyun tasarımcısı, zanaatkar ve kent planlamacılarından oluşan 60 kişilik bir kadroyla beş farklı şehre üç gün

sürecek çalıştaylarla bölgenin ihtiyacına cevap veren konstrüksiyonlar tasarlandı. Şehrin bir köşesini oyun alanına dönüştürmeyi amaçlayan projeler, "oyuncu mimari" unsurların nasıl çeşitlenebileceğini göstermiş oldu.

1971 yılından beri Danimarka'da gerçekleşen ve dünyanın en büyük müzik festivallerinden olan Roskilde Festivali için 72 Hour Urban Action ekibi, 2013 yılında festival alanı için üç günde beş adet enstalasyon üretmiştir. Her biri farklı bir amaca hizmet eden bu konstrüksiyonlar, festivalin DIY (do it yourself) ve Maker kültürüne ayrılan Dream city bölümünde festival alanında kullanıma açılmıştır.

72 Hour Urban Action Lab, 2012 yılında İtalya'nın Terni şehrindeki bir kapalı siteyi ele alan ve sitenin boş alanlarına yeni işlevler atayan beş grubun 7 günde teslim ettiği bir projedir.

2012 yılında toplamda 120 kişinin katıldığı Stuttgart Projesi, 3 gün içerisinde Stuttgart'taki kamusal alanlara müdahaleler yapmak üzerinedir. Oluşturulan 10 grup, vatandaşla beraber hem bölgenin ihtiyaçlarına cevap verecek enstalasyonlar üretti, hem sokakları temizledi, hem de bazı bölgeleri boyayarak canlılık kazandırmaya çalıştı. Gruplardan bir tanesi, bölge halkının isteği üzerine eski bariyerleri ve bisiklet park noktasını söküp yerine bir kamusal oturma alanı üretti. Böylece bariyerler nedeniyle kapanan sokak açılarak hem çocukların daha güvenilir bir şekilde oyun oynayabileceği bir alana dönüştü, hem de bir ortak alan üretildi.

28. akbank caz festivali

Şehrin caz hali

17-28 Ekim 2018

AKBANK
SANAT

Pozitif

Mobilet

www.akbankcaz.com

Kolektif akılla tasarlamak

Beş yıl kadar Tasarım Atölyesi Kadıköy’de çalışmış olan ve son bir yıldır bağımsız işlerle birlikte kent tarihi üzerine yaptığı yüksek lisans eğitimini bitirmeye odaklanan Onur Atay ile, şimdiye kadar dahil olduğu projeler ve tasarımın sosyal değişim üzerindeki etkileri hakkında konuştuk

Röportaj: Liana Kuyumcuyan

Tasarım Atölyesi Kadıköy’de çalıştığın süre içerisinde Kadıköy için gerçekleştirilen birçok projenin hem içinde yer aldın hem de yürütücülüğünü yaptın. 2016 yılında Red Bull Art Around’un *Mahallede Karşılaşmalar* için dahil olduğun iki projeden bahsederek başlayabiliriz.

Red Bull’un gerçekleştirdiği açık hava sanat festivali, mahalle içerisine sanat işleri yerleştirmek ve bu şekilde mahallede bir etki yaratma üzerine kurulu. 2016 yılında Red Bull Art Around organizatörleri Tasarım Atölyesi Kadıköy’e (TAK) gelerek yeni edisyonu Kadıköy’de yapmak istediklerini belirttiler. Küratör olarak da Co-Pilot adlı galeriden Amira Akbıyıkoglu seçilmişti. Biz de TAK ekibi olarak nerede ne yapılabileceğine dair yönlendirmelerde bulunduk.

Normalde Art Around’a küratörün seçtiği sanatçılar işlerini yerleştirebiliyor ancak bu defa projelerden biri için TAK’ın ruhuna uyacak şekilde açık çağrı yaptık. Bu çağrı sonucunda gelen işlerden Plankton Project’in *Makara Moda* adlı projesini seçtik. Proje, Moda Caddesi’nde Çırak Berber’in önündeki kolonlara bir oturma birimi yapmak üzerineydi. Bu oturma biriminin esprisi de kendi içinde bir palanga sisteminin olması ve ürünün bir tarafına oturulduğunda diğer tarafının yükselmesiydi.

Aynı etkinliğe ben de *İfraz* isimli kişisel projemle dahil oldum. *İfraz*, Moda’nın modern geçmişini hatırlatmaya çalışan, bugün orada olmayan ama zamanında o bölgede yer almış eski yapıların neye benzediğinin ve nasıl konumlandığının bilgisini veren bir projeydi. Bunu yaparken de perspektifte seçtiğim manzaralara oturan bina görselleri hazırladım, bu görselleri yaparken de *Arkitekt* dergisinin arşivlerinde dolaştım. Çizimleri modele çevirdim ve seçtiğim perspektiflere oturacak şekilde yerleştirdim, daha sonra bu imajları pleksiğlasa kazıttım. Aslında restorasyoncuların çokça kullandığı bir tekniği kullanmış oldum. Moda’ya üç plaka yerleştirdim. Projenin adı olan ifraz, parsellemelerde arazilerin ayrışması anlamına geliyor. Zaman içerisinde yaşanan bu ayrışmanın yarattığı değişimi gösteren bir yerleştirme olduğu için bu adı tercih ettim. **Bu projeden nasıl geri dönüşler aldın?**

Özellikle Moda’nın geçmişine dair sunum talepleri aldım. Hem bu sunumlar sırasında hem de akademik olarak elimdeki bilgileri paylaşma fırsatım oldu. O dönem TAK’ta aktif görevde olduğum için projeyi geliştirmek ve tüm Kadıköy’e yayarak geçmişi hatırlatma isteğimiz de vardı, ancak o dönemki yoğunluk itibarıyla olmadı. Hala bu projeyi geliştireceğime dair kendime bir sözüm var...

Makara Moda ve İfraz Red Bull Art Around bittikten sonra da sergilenmeye devam etti değil mi?

Evet, amaç Art Around dahilinde kalmasıydı ama belediyenin ya inisiyatifi ya da ataleti nedeniyle projeler bir süre daha yerinde kaldı, hatta *İfraz*’ın plakalarının birini yakın zamanda ben gidip söktüm.

İşlerin mahalleli tarafından sahiplenilmiş bir durumu da var demekki. Zarar görmemiş olması bunun en kuvvetli göstergelerinden. Biraz da 2017 yılında gerçekleşen Boğada projesinden bahsedebilir misin?

2016 yılında Anadolu Kültür Vakfı’nın Almanya merkezli MitOst Vakfı’yla ortaklaşa yaptığı Tandem Türkiye isimli projenin açık çağrısına TAK ve dolaylı olarak Kadıköy Belediyesi adına başvurduk. Amaç kültürel anlamda potansiyele sahip ve gelişme adımları atan, ama aynı zamanda güçlendirilmeye ihtiyacı olan ülkelerdeki kültür yöneticilerini Avrupalı kültür yöneticileriyle bir araya getirerek iş birliği yaratmak. Başvuru sonucunda katıldığımız toplantılarda Madrid merkezli Hablar en Arte isimli, 20 senedir var olan bir kültür organizasyonu ile çalışmaya karar verdik. Bir şeyleri yeniden yapma amacı olan bir kent laboratuvarı hayal ettiğimiz için bu iş birliğinin adına Re-Lab dedik.

Proje dahilinde Madrid’e gittiğimizde oradaki organizasyonların ne kadar profesyonel hale geldiğini, belediyelerin nasıl efektif çalışabildiğini gözlemleme fırsatı buldum. Kamuyla beraber nasıl sağlıklı ilerlediklerini, açık çağrılarını nasıl gerçekleştirdiğini, global işleri ne kadar sistemli bir şekilde yürüttüklerini gördüm. Tabii bu kolektiflerin zamansal ve tarihsel süreçler içerisinde ortaya çıktıklarını da unutmamak lazım. İstekler ve kent psikolojisi de bu organizasyonları yönlendiriyor.

2008 yılında İspanya genelinde konut merkezli gerçekleşen kriz doğrultusunda birçok yapı şirketi çökü-

yor, yapı organizasyonu dağılıyor ya da kentsel projeler durduruluyor. Hatta artık bununla ilgili sanat projeleri de yapılmaya başlandı... Ülke, harcama ve tüketim açısından daha temkinli hale geldikçe, haliyle mimarlar da farklı yerlere yöneliyor, bunlardan bir tanesi de kenti daha verimli kullanmak. Bu doğrultuda, birçok kentsel kolektif ya da mimarlık ofisi, kente müdahale etme odaklı çalışmaya başlayan mimarlık inisiyatiflerini oluşturuyor. *Gentrification* dediğimiz soylulaştırma veya kentsel sağıklaştırma projelerinin orada organik bir şekilde oluşan kolektiflerle nasıl çalıştığını gördüm. Proje kapsamında da bu tecrübe sahibi insanları İstanbul’a getirmek önemliydi çünkü İstanbul’da da benzer bir durum bekleniyor gibi.

Fikirtepe’de başladı bile...

Fikirtepe’den girelim, Anadolu kentlerinden çıkalım. Orta ölçekteki taşeronların, kentsel organizasyonların, girişimlerin, projelerin çok yavaşladığını veya durdurulduğunu Türkiye’de de görüyoruz.

Boğada sürecini anlatmaya devam ederken bir yandan da birlikte çalışılan İspanyol grupların bu konudaki deneyimlerinden neler öğrendiğini de anlatabilir misin? Bu deneyimlerden kendimize neler katabiliriz?

Türkiye’deki inisiyatifler de benzer bir durumda benzer tepkiyi verecek mi onu zaman gösterecek ama en azından buradaki girişimlerin nasıl ilerleyeceğine dair öngörü sahibi olabiliyoruz. Bu kıyası yapabilmek adına da proje sürecinde birçok kolektifi bir araya getirdik. Hablar en Arte ve TAK altında bir tecrübe paylaşımı daha olsun diyerek Türkiye’den Herkes için Mimarlık, -Trak Mimarlık ve nispeten genç bir organizasyon olan Onaranlar Kulübü ile bağlantıya geçtik, Madrid merkezli arkadaşlar da hali hazırda uluslararası anlamda iyi tecrübeleri olan Todo por la Praxis isimli kent kolektifiyle bağlantıya geçti. İstanbul’da yaptığımız saha gezileri sonucunda Kadıköy’de Boğa heykelinin karşısındaki alan üzerine çalışmaya karar verdik, proje *Boğada* adını da bu konum dolayısıyla aldı.

Yaptığımız açık çağrı sonrasında gelen katılımcılarla ve bahsettiğim kolektiflerle birlikte 1 haftalık süreçte bu projenin üretimini gerçekleştirdik. Ayrıca İspan-

BOĞADA, KADIKÖY, 2017, FOTOĞRAF: BATU TEZYÜKSEL

ya’dan gelen bir organizasyonun Türkiye’den organizasyonlara bu işlerin nasıl ilerlediğine dair bir paylaşım yapmış olması çok değerli. Diğer bir taraftan da belediyenin bu tip inisiyatiflerle beraber çalışabileceğini göstermiş olduk, Kadıköy Belediyesi’nin projede büyük rolü oldu. Belediyeyle çalışırken de sistem içerisindeki boşlukların nasıl değerlendirilebileceğine, bir kentsel müdahalenin kamu-sivil ortaklığında nasıl gerçekleştirilebileceğine dair güzel bir tecrübe edinmiş olduk. Hala da bu ürettiğimiz oturma birimleri mekanda duruyor. Haftasonları 2 milyon kadar insanın geçtiği bir noktadan bahsediyoruz aslında. Yerelliği az bir nokta.

1 haftalık atölye sürecinden önce aslında projenin 1 yıllık arka planı da var, orada bölgenin araştırmaları ve dokümantasyonu yapıldı. Bu araştırma sonucunda ortaya çift yönlü bir oturma birimi çıktı. Ürünün nasıl çıktığı ve araştırma sürecinde insanlardan alınan fikirlerden bahsedebilir misin?

Oturma biriminin iki tarafı çalışması vatandaşın gelen veriler doğrultusunda oldu. Burası çok popüler bir alan ve çok fazla insan burada vakit geçiriyor. Otururken de alanın iki yüzünü de kullanmak için nasıl bir yöntem ve birliktelik deneyebileceğimizi uzun süre düşündük ve iki tarafı çalışan oturma birimleri yapma kararı aldık. Bu yönle de sadece çemberin içi değil dışı da kullanılmış oldu, dışı dediğimiz yer üst üste afişlerin asıldığı ve görsel karmaşanın olduğu kör bir duvardı aslında. Bu sorun tespiti de direkt olarak vatandaştan geldi; ayakakbı boyacısından, çiçekçilerden, orada otobüs bekleyen teyzeden ya da gece bira içen gençten...

Hala geçenken ben de farkediyorum, iç tarafta evsiz biri yataarken hemen arkasında yaşlı bir teyze oturabiliyor. Normal şartlarda bir araya gelmekten çekinecek insanlar birlikte aynı mekânı paylaşabiliyorlar.

Tasarım, belki de insanların bir arada vakit geçirmesini kolaylaştırıyordur. Standart bir bank iki farklı sosyal gruptan insanı bir araya getiremezken çift yönlü bir oturma birimi, insanların birbirini görmeden, sırt sırta oturtmasını sağlayabiliyor.

İspanya’da gerçekleşen konut krizi sonrasında birçok mimar, inter-disipliner gruplar oluşturarak ve insanlarla iletişime geçerek kent müdahaleleri yapmaya

başladı, az önce senin de bahsettiğin gibi özellikle son yıllarda İspanya’da yurttaşların belediye müdahalelerinde fazlaca söz sahibi olduğunu görüyoruz. Sence Türkiye’de de bu eğilim başladı mı?

İnsanların bu tip sivil organizasyonlarla iş birliği yapması kaçınılmaz bir yol bence. Ekonomik kriz olsun-olmasın, bir şekilde bu noktaya geleceğiz. Çünkü kent üzerine söz söyleme çabamız, amacımız, isteğimiz farklı şekillerde kendini belli ederken, giderek artarak 2013 yılında Gezi Parkı olaylarıyla beraber en görünür halini aldı. İnsanların kullandığı alandaki ya da benimsediği kentsel çevredeki isteklerini gerçekten öne sürmeye başladığı ve bunları istek olarak dile getirdiği, bunun için harekete geçtiği örnekler artık daha görünür. Zamanla bu işin sözcülüğünü yapan sivil organizasyonların teknik donanımına sahip organizasyonlarla bir araya gelerek çalışmaya başlaması bence kaçınılmaz. En azından 5 senelik TAK ve IDEA Kadıköy deneyiminden sonra edinebildiğim tecrübe bu.

İnsanlar çevrelerini, kendi mülklerinden öte -eğitimle, teknik altyapıyla alakasız olarak- sadece yürüyebileceği kaldırımlarını, gezebileceği parklarını ya da toplu taşımalarını savunmaya başlıyorlar, bu da kentlilik bilinciyle geliyor. Bu, İstanbul’da geç de olsa artık kavuştuğumuz bir şey. Çünkü İstanbul, kendisiyle birlikte yerlisinin de hızla değiştiği ve dönüştüğü bir kent.

İlçe belediyelerinin böyle bir şeye öncülük edebilme ihtimali var mı?

Var, ancak belediyelerle ya da kamuyla beraber çalışmak öncelikli olarak akla gelmiyor, gelirken de doğru araçlar seçilmiyor. *Boğada* projesinde de amacımız kamuyla beraber işbirliği yapılabileceğini göstermekti. (Kamu derken özellikle ilçe belediyelerini kastediyorum.) İlçe belediyeleriyle beraber bunları gerçekleştirmek kolay, efektif ve daha hızlı sonuçlar veriyor. Sadece ilçe belediyelerinin, sivil inisiyatiflerin ya da bu işi yapabilecek teknik inisiyatiflerin doğru araç ve yöntemleri seçmeleri gerekiyor, hem diyalogda hem de teknik kısımda. Örneğin sosyal medyada insanların belediyelerden çokça talebi oluyor ve direkt olarak belediyelere ulaşmaya çalışıyorlar, ilçe belediyeleri de cevap veriyor. Böyle bir dönemde sivil inisiyatiflerin de benzeri girişim-

lerde bulunarak ve belediyelerle diyaloga girerek bu tip işlere öncülük etmesi çok olağan görünüyor bana.

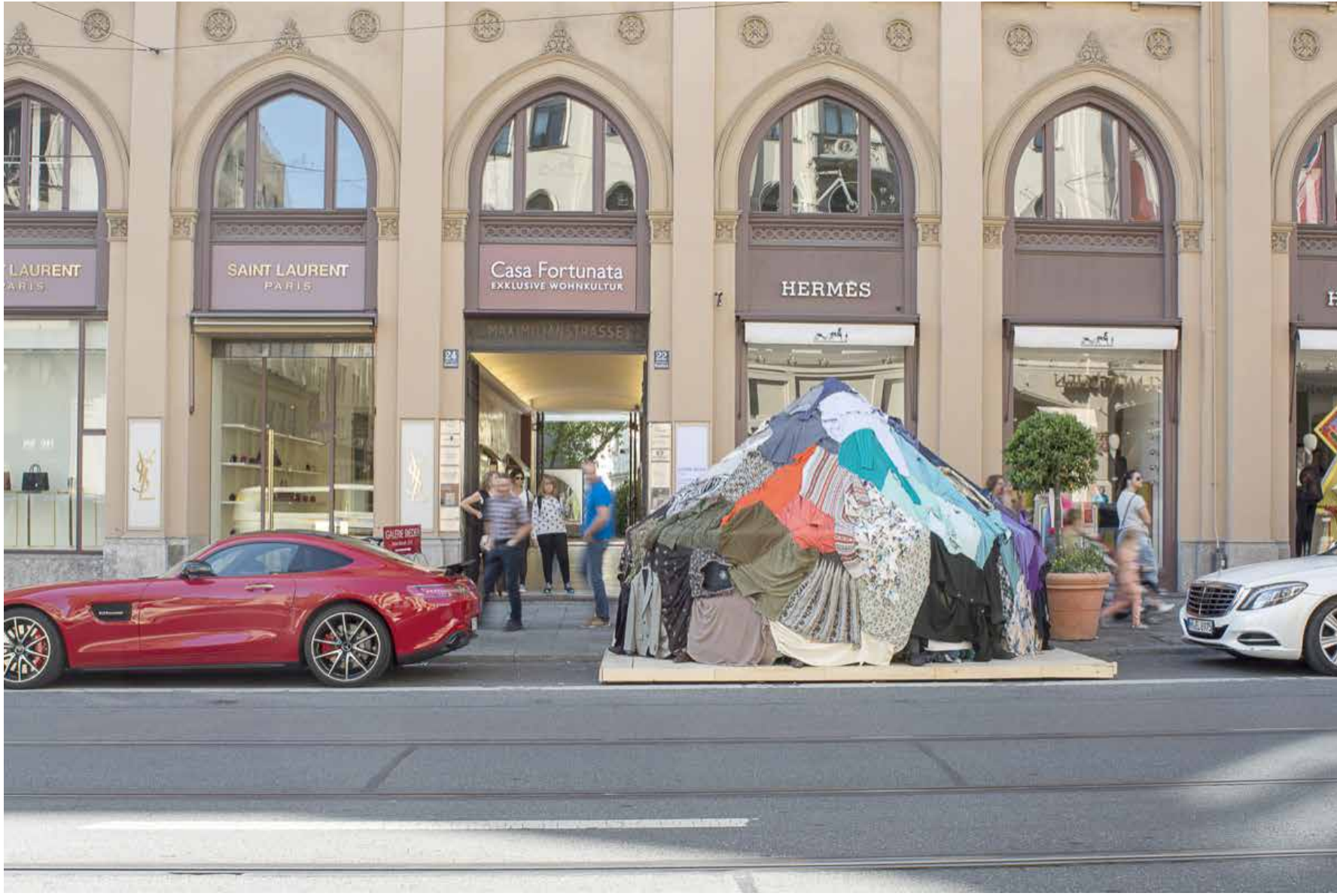
TAK gibi belediye bağlantılı bir yerin dışında kente müdahale etmek veya kent için proje üretmek nasıl mümkün? Mimar ve tasarımcılar nasıl yollar izleyebilirler?

Mesela *Boğada*’dan örnek vereyim yine; *Boğada* sırasında belediye çokça işin içindeydi. Ben de bir belediye personeliydim o dönemde, rahatça söyleyebilirim ki proje, belediyeyi sadece izin kısmına katarak da yapılabilir-di. Hele ki biz projeyi gerçekleştirmeye çalışırken İstanbul Büyükşehir Belediyesi, valilik ve Anıtlar Kurulu’na da sızradık, çünkü tartışmalı bir arazi üzerine çalışıyorduk ve kamusal olarak adlandırdığımız alanın hangi kamusal alt gruba dahil olduğunu çözmeye çalışmak çok vaktimizi aldı. Aidiyeti çözmeye çalışırken bile belediye çalışanı olmaktan ziyade sivil birey olarak işin içindeydim.

Sence insanlar yaşadıkları bölgenin tasarımına karar vermekte ne kadar istekli?

Çok. İnsanlar etraflarına yapılacak şeyler hakkında karar vermek, fikir belirtmek, öneri sunmak konusunda çok istekli, ama bu önerileri dinlerken doğru arayüzler yaratmak gerekiyor bence. Çünkü en büyük problemi-miz, insanlardan bilgi alırken yaptığımız yöntem yanlış-ları. Vatandaşla toplantı yapılır, ama o toplantıda doğru soruları sormazsanız ya da doğru arayüzü yaratmazsanız elinizde kalan şey şikayetten ibaret olur. Veya vatandaşın tasarıma dahil etmeye çalışınca her kafadan başka bir sesin çıkabileceği bir ortam ve daha fazla açmaz yaratırlırsınız. O yüzden bu konunun moderasyonu işin yüzde 51’ini oluşturuyor. Online soru-cevap yapmak, istekleri haritada göstermek ve o isteklere bakarak tasarım yapmaya çalışmak pek işleyen yöntemler olmuyor ne yazık ki. Ancak bunu yapan çok iyi organizasyonlar ve örgütlenmesi çok iyi ekipler de yok değil.

TAK’ta çalışırken de bu konuda birçok doğru-yanlış-larımız veya deneme-yanılmalarımız oldu. Ama bunları tecrübe ettik, daha da tecrübe edeceğimiz çok şey de var tabii. En azından bunun metodolojisine dair bir şeyler yazıp çizildik, çağrıldığımızda bu konu üzerine konuşabildik. En azından artık yapılacaklar-yapılmayacaklar üzerine sunabileceğim bir harita var ve bu önemli bir şey,

SHABBYSHABBY APARTMENTS, FOTOĞRAF: C. MATTHIAS KESTEL

ama bunun üzerine daha fazla kat çıkmam, çıkmamız, çıkılması lazım.

Tasarım, mimarlık ve kent tasarımında dayatmacı müdahaleler yerine vatandaş katılımlı projeler üretmek, bölgenin ve ürünün daha fazla sahiplenilmesini sağlıyor, bu sayede vandalizm veya atıl alanların oluşması gibi kent içi problemler de adım adım çözülebilir oluyor. Bu konuda yaptığın projelerde neler öğrendin? Tasarımın bu anlamda bir dönüşüme yol açtığı somut örnekler deneyimledin mi? 2014 yılındaki İstanbul Tasarım Bienali için yapmış olduğunuz projeden bahsedilebilir belki?

Bienal için yaptığımız iş, geri dönüştürülebilir malzemelerle neler yapabileceğimize dair bir açık çağrı sunuyordu. Projeyi İsrail-Almanya merkezli çalışan 72 Hour Urban Action ekibiyle beraber TAK'ta hazırladık. Amaç, ciddi bir malzeme stoku olan belediye depolarını kullanarak geri dönüşümlü malzemelerden kent mobilyaları üretip Kadıköy içerisinde tanımlı beş noktaya yerleştirmekti. Toplamda 30 kadar proje bize ulaştı, beşi seçildi. İlk başta prototipleri hazırladık. Prototipler oluşturulurken bir yandan da tüm üretim süreci videoya çekildi. Bu video çekilirken de aslında bir araba lastiğinden ya da atıl dolap kapaklarından nasıl oturma birimi yapılabileceği, rögar kapağından nasıl bisiklet durağı yapılabileceği ya da kenarda kalmış tencere tavadan nasıl kamusal müzik aleti yapılabileceği belgelenmiş oldu. Final ürünler ve videolar Galata Rum Okulu'nun çatısında sunuldu. Daha sonra da her projeyi seçtiğimiz beş bölgeye yerleştirdik.

Bu projeden birçok şey öğrendik; bu tip ürünler yerleştirildiği alanda ne kadar durabilir, vandalizm dediğimiz şey projenin geleceğini nasıl belirler, ürünler nasıl sahiplenilir, sahiplenilmesi onun geleceğini ne kadar belirler, ya da proje yerine uyum sağlamıyorsa şikayet ediliyor mu, vatandaş onu dışlayabiliyor mu? Bütün bu sorulardan öğrendiğimiz ise ürün yerleştirdiğimiz yerin insanlarıyla kurulan diyalogun önemi. Onların projeye sahip çıkması, projeyi yaparken bölgenin isteklerine odaklanmak ve o isteklere cevap verebilir olmak için önemli bir kısım.

Atıl alanlarla ilgili olarak da; atıl alanın canlandı-

rılmasına dair, birlikte yaşamaya dair, birlikte yaşarken kamusal alanın kullanımına dair vatandaşın da bir görevi var bence. “Vatandaş aydınlatmak” ya da “vatandaş bilgilendirmek” laflarını sevmiyorum, biz de vatandaş kimse gelip bizi bilgilendirmeye çalışmadı. Sadece bu işlerin karşılıklı diyalog içerisinde yürütülmesi gerektiğini düşünüyorum. Vatandaşın da kamusal yaşamda, birlikte yaşamda bazı çataları aşması gerekiyor. Bu kamu spotu verilerek yapılabilecek bir şey değil, ama bir park alanı yarattıktan sonra ve ilk gün pozitif geri dönüşler aldıktan sonra ikinci gün “Oray düzenlediniz ama oraya madde bağımlısı çocuklar yatıyor, biz rahatsız oluyoruz” gibi geri dönüşler aldığımız da oldu. Madde bağımlısı çocuklar parkta yatmalı mı yatmama mı buna bir şey söyleyemem, bunun önünü de kesemem, ama farklı parametreler olduğunu da görmemiz ve kabul etmemiz gerekiyor.

Madde bağımlısı ya da evsiz insanların bir şekilde başka noktalara mı itmeli yoksa onları da içerecek tasarımlar mı yapmalı sorusu galiba herkesin alına-bilecek tepkiler açısından ikileme düştüğü bir konu.

Onunla ilgili manidar bir proje var aslında; Raumlabor Berlin'in yakın zamanda yaptığı *Shabbyshabby Apartments* isimli, 250 Euro'luk bir bütçeyle, çoğunlukla da evsizlere odaklanarak sokakta kalınabilecek bir yerin nasıl yapılabileceğini sorgulayan bir açık çağrısı ve beraberinde geliştirilen projeler vardı. Raumlabor Berlin'in “sivil-özel” arasında başarılı projeleri var. Hem mimarlara ulaşan hem katılımcı projeleri olan, *urban happening* diyebileceğimiz kamusal alanı dönüştüren ama vatandaş odaklı düşünen, işlerine kültürel içerik katan bir mimarlık kolektifi. Bu işlerinde de dönüştürülebilir malzemeler kullanılarak bir yaşama birimi yapmak üzerine çalışmışlardı. Bence çok kafa açıcı bir konu çünkü evsiz insanların ihtiyacı nedir sorusu çok uzak durulan bir konu. Tabii Türkiye'deki evsizlik ile Avrupa ölçeğindeki evsizlik kıyaslanabilir bir şey değil.

Michael Rakowitz'in paraSITE isimli işi de buna iyi bir örnek olabilir.

Kesinlikle, aynı durum.

Tasarımın “sosyal dönüşüm için” olması aslında çok yeni bir konu. Şimdiye kadar hep mimarın ve

tasarımcının egosundan bahsederken, son dönemde daha “birlikte tasarlamaktan” ve “birlikte üretimden” bahseder olduk. Bu dönüşümü nasıl gözlemliyorsunuz?

Bugün sosyal tasarım dediğimiz şeye 1920 ve 30'lar da *utilitarian design* deniyordu, yani faydacı tasarım. Bu tasarım anlayışı da zamanında modernizmi tetikleyen anlayıştı. Tabi modernizmin devamında gelen tasarım bakış açıları ego dahilinde biçimlere ve tarzlara takılan, sadece görselliğe odaklanan bir tarafa doğru geçtikçe bu anlayıştan da uzaklaşıldı. Yani aslında 20'lerin ve 30'ların sorun odaklı çalışan, çözüm üreten anlayışı, bizim bugün odaklanmaya çalıştığımız sosyal tasarıma yön verebilir. O günkü perspektifle bugünün sorunlarına benzeri çözümler bulmak mümkün, ya da en azından benzeri yöntemle farklı bakış açıları bulmak...

Sosyal tasarım sadece dezavantajlı gruplar için tasarımı gibi bir anlayış var sanki.

Bugün tasarım dediğimiz şey markalar içerisinde hapsolmaya doğru gidiyor. Sosyal tasarım ise “sivil için çalışıyor, o halde uzucdur” gibi yanlış bir algıyı beraberinde getiriyor. Bir önceki konuştuğumuz şeyle paralel, bizim artık tasarımın önemli gelirlerinden birinin de sosyal ve fonksiyonel tasarım olduğunu fark etmemiz lazım. Bu malzeme yığını önümüzden akıp geçerken, videolarda bir sürü kendin-yap projeleri anlatılırken hala üstten bakarak bir şeyleri yorumlamak bana yersiz geliyor. Aslında ulaşabileceğimiz her şey yanımızda duruyor ve biz ise hala tasarımı *mob* olarak algılayıp ve yargılayıp bize üstten baktığına dair bir ön kabulde oraya buluşmamaya çalışıyoruz.

Sosyal tasarım derken illa rögar kapağından bisiklet durağı yapmak gerekmiyor - tabii o da gerekiyor ama hep değil. Buna dair de bir örnek vermek istiyorum; hem sanatsal açıdan hem fonksiyonel açıdan herkesin memnun kaldığı Assembl'e'n İngiltere'de gerçekleştirdiği kentsel sağlıklılaştırma projesi *Granby Four Streets* 2015 yılında Turner Prize aldı. Turner Prize da İngiltere'nin en büyük sanat ödülü. Yani normalde sanatçılara verilen ödül, bir kentsel dönüşüm projesine gitti. Bu beraberinde şöyle bir soru getiriyor; bu yapılan aslında sanat mı, sosyal tasarım mı, tasarım mı? Aslında hepsi.

ASSEMBLE GRANBY TERRACES

Bir tasarım işi vatandaşla beraber yapılmış ve güzel bir sonuç ürün çıkartılmış. Sonuç ürün göze de hitap ediyor, insanların tasarım birikimine de.

Aslında sosyal tasarım diye ayrı bir bölümün çıkması da şunu kaçırdığımızı gösteriyor; tasarım da sanat da mimarlık da aslında sosyal bir şey, insan için, canlılar için veya yaşam alanımız için, ama biz bundan oldukça uzaklaşmışız ki ayrıca buna özel çalışan bir alan ortaya çıktı.

Bu aslında “Sanat, sanat için mi?”, “Sanat, toplum için mi?” tartışmasına dönüyor. Sanat, çoğu durumda sanat için olabiliyor, ama sanat çözüm de yaratabiliyor. Bunu her iki açıdan da tartışmak veya okumak mümkün. Burada en önemli örneklerden biri Düzce Umut Evleri'dir. Mekanda Adalet Derneği'ndeki arkadaşların yürütücülüğünde görev aldığı, deprem sonrası Düzce'deki konutların katılımcı bir yolla planlanması, projelendirilmesi ve üretilmesi üzerine, sürece vatandaşın birebir dahil olabildiği bir proje. Bu tip projelerle insanlara konuşabilecekleri bir kürsü yaratabiliyorsa bence her yerde de yaratırız.

Sosyal dönüşümü sağlamak dediğimiz zaman aslında bir iyiyet gitme durumundan bahsediyor oluyoruz. Son dönemde İstanbul özelinde gerçekleşen kamusal alana müdahaleler ise sosyal dönüşümü negatif yönde etkiliyor. İnsanların meydanları kullanım şekli değişti, sokaklara özelleşti. Meydanda veya sokakta oturmak neredeyse tarih olacak - kentsel dönüşüme girmiş mahallelerde oldu bile. Kente yapılan bu müdahale aslında orada yaşayan insanların nasıl yaşaması gerektiğini de şekillendirmiş oluyor. İnsanların bir şekilde sokakta olmaması, kalabalık oluşturmaması, oluşturduğu durumda da kolay müdahale edilebilir şekilde tasarlanıyor meydanlar. Bu durum bizlerin “sokakta oturma” kültürüne ne kadar referans veriyor, insanlar gerçekten bunu istiyor olabilir mi?

Meydanların daraltılması, otur-kalkın çok sık yapılmayacağı, insanların sadece içinden geçip gideceği alanlar yaratıyor.

Ya da fazlaca genişletiliyor ki bazı “müdahale araçları” rahat girebilsin.

Aynen, bu da insanların kendilerini o alanda konumlandırılamamasına neden oluyor. Ama şöyle bir şey de var, -bunu kent tarihi çalıştığım için emin bir şekilde söyleye-

bilirim- Türkiye'de insanlar sokakta vakit geçirmeyi sevmiyor, bu kaçınılmaz, kültürümüzde var. Hangi “toplum mühendisliği” yapılsa yapılsın bunun kolay kolay ortadan kalkacağını düşünmüyorum. Burada otururken bile etrafımıza baktığımızda bir sürü insanın bizim gibi dışarıda oturduğunu görebiliyoruz. Dükkan sahipleri dükkânın önünde duruyor veya tabure atıp oturuyor. Bu aslında başka ülkelerde görülemeyecek bir şey. Sokakta çok vakit geçiriyoruz, ama artık kafelere veya barlara sıkışıyoruz. Kamusal alanda vakit geçirme, parkta oturma isteği yeni nesilde pek yok, yeni nesil şehrin daha dışındaki yerlere yöneliyor, çünkü kalabalıktan kaçınma isteği var. Kalabalık ise ne? İyi kent planlaması yapmama, iyi sosyal alan uygulamamama sonucunda elde kalan şey. Kalabalığa karşılamak için de meydanlara uğramaktan kaçınıyoruz. Bunların hepsi bizi ve gündelik yaşamımızı modifiye eden, değiştiren, dönüştüren şeyler aslında. Ama işin optimist tarafını söyleyim, İstanbul veya benzeri -ne kadar böyle bir kentin benzeri olamasa da- büyük şehirlerde dışarı çıkma, dışarıda vakit geçirme geleneği kolayca değişebilecek bir şey değil. Evet müdahale var, özellikle kitlesel organizasyonlara dair, imza toplamaya, küçük bir eyleme, basın açıklamasına dair, bu tip etkinliklere karşı uygulanan reaksiyoner ve müdahaleci bir kentsel tasarım süreci var, biraz da kamu tarafından bakarak söyleyebileceğim bir şey bu. Vatandaşların çok fazla bir yerlere gitmesi tercih edilen bir şey değil, kentsel alan da buna göre biçimleniyor.

Günümüzde birçok mimar, artık mesleklerini pratik etmeyi tercih etmiyor ve farklı alanlara yöneliyor. Ben inşaatların tekelleşmesi dışında da nedenleri olduğunu düşünüyor, sen kendi deneyimlerinle neler söylemek istersin?

Bence Türkiye'de mimarlık eğitimi verirken insanlara olmayan bir dünyayı anlatıyoruz. Teorik bilgi ve pratik bilginin birbiriyle benzeşmemesinden ya da sahada öğrenmekten bahsetmiyorum. Bence gündelik veya toplumsal trendleri doğru takip etmiyoruz, çünkü bugün mimarlık mezunları hayal ettikleri veya hedefledikleri yerlere gelmekte zorluk yaşıyorlar ya da öyle bir yerin olmadığını görüyorlar.

Tasarımcılar için de geçerli.

ÜSTTE: İFRAZ, RED BULL ART AROUND, 2016

ALTTA: HOW TO DO TOO, 2014, 2.İSTANBUL TASARIM BİENAL, GALATA RUM OKULU

Tabii ki. Herkesin hayalinde ünlü bir mobilya markasına, şehir dışında büyük üretim yerleri olan firmalara girerek orada tasarımcı olmak veya tasarım kataloglarına bir ürün sokmak, ya da *starchitect*lerin, yani yıldız mimarların yanında çalışma hayalleri var, bu güzel. Ama kaç kişi bunu başarabilir, veya bu mezunların başarabilecekleri neler? Tabii herkesin para derdi olmadan sosyal işler yapmayı hedeflemesi imkansız, kimsenin böyle bir rahatlığı yok. Biz de bu tip işleri belediyenin imkanlarıyla yapabildik. Ama belki de kent üzerinde söz söyleyebilen mimarların ve karar vericilerin bu alana yönelmek isteyen ekipleri desteklemesi, kendi inisiyatifleri içerisinde onlara alan açması gerekiyor olabilir. En azından bunu yapabilirler.

Şu dönemde sadece büyük markaların sosyal sorumluluk projesi adı altında gerçekleştirilebiliyor bazı şeyler.

Burada da attığın taş vurduğun kuşa ne kadar değişiyor belli değil. Çünkü bir süreden sonra bu tip sponsorluk projeleri insanları ne kadar etkileyebilir bilemiyorum. Bu tip projelerin içi boşalıyor, reklamlardan ibaret hale geliyor ve bir *billboard*dan öteye geçemiyor. Tabii bunun toplumsal tepkisi, insanların buna dair işler yapılabileceğini görmesi, insanların ve öğrencilerin, hatta profesyonel mimarların bunlara bakıp ders alabilmesi bu projelerin en büyük getirisi olur. Sosyal projeler özelle paralel ilerleyebilir ama bir sponsorluk altında ilerleyen sosyal sorumluluk projeleri, markaların vitrini ölçeğinde kaldığı zaman da projenin benimsenebilirliği risk altında oluyor.

Medellín

Uyğururucu kartellerinden, Latin Amerika'nın tasarım ve mimari merkezine

Yazı: Jean Sebastian Munera Reyes

Çeviri: Oğuzhan Uygun
Fotoğraf: Library and Park of Medellín, Municipality of Medellín

Kolombiya'nın birçok büyük şehri bugün hâlâ şiddet ve umutsuzlukla geçen yılları geride bırakmaya çalışırken, ülkenin en büyük ikinci şehri olan Medellín, Latin Amerika'nın en beğenilen kentsel tasarım ve mimari merkezlerinden biri haline geldi. Yoksul kesiminin, onur, gurur ve kimlik değerlerini koruyarak üstesinden geldiği kentsel dönüşüm sürecinde Medellín, yaşadığı vahşet günlerini geride bırakarak çeşitli tasarımcılar, mimarlar ve şehir planlamacıları için turistik bir yer olmanın yanı sıra artık birçok Kolombiyalı'nın da açacakları yeni işletmeler için tercih ettikleri adres olma yolunda ilerliyor.

Bu değişimi anlayabilmek için öncelikle Medellín'in sosyal ve politik sorunlarının özünü anlamak gerekiyor. Ülkenin en büyük ikinci şehri olan ve başkent Bogota'dan kültür ve iklim olarak büyük farklılıklar barındıran Medellín şehri, ülkenin önde gelen isimleri tarafından sürekli göz ardı ediliyordu ve unutulmuştu. Bu durum bölge halkını, yerel, devrimci ve Kolombiya'dan özerk bir oluşum olan ve bulunduğu idari bölgenin federasyonu gibi hareket eden Antioquia Federal'i kurmak zorunda bıraktı. Medellínli ünlü uyğururucu baronu Pablo Escobar da bu özerk oluşuma benzer şekilde düşünenlerdendi. 1980'ler ve 90'ların başında Medellín, Kolombiya'nın en tehlikeli şehirlerinden biri olmuştu. Uyğururucu kartelleri şehrin önde gelen isimlerini kendi kontrolleri altına almışlardı ve bölge polisi tamamen yozlaşmıştı. Sokaklar uyğururucu satıcıları ve *sicario* adı ile anılan kiralık katiller tarafından yönetilmekteydi. ABD ve Avrupa'dan gelen kokain parası o kadar fazlaydı ki, Escobar, gayri resmî olarak şehrin büyük çoğunluğunu

eline geçirmiş durumdaydı. Escobar yoksulları spor yapmaya özendirmek için çeşitli vakıflar kurdu, futbol sahaları inşa ettirdi, fakir halka destek çıkarak onlarla el sıkıştı ve bebeklerini kucakladı. Medellín halkı kokainden gelen parayla insanların güvenliğini kazanıp güç sahibi olan Escobar'ı güçsüz olduğu dönemden beri tanıyordu. Escobar da her zaman şehrine, bölgesine ve de kültürüne yönelik gurur duygusunu gösteren biriydi. Medellín halkı onu iyi bir adam olarak gördüğü için uğruna canlarını vermeyi göze alıyor, Pablo'ya ihanet etmek yerine sevdiklerinin canını almayı tercih ediyorlardı. Pablo tüm şehrin saygısını kazanmıştı ancak bu şartlar altında Medellín bir cehennem şehrine dönüşmüştü. Yoksul, orta ve de zengin kesimin hepsi, Kolombiya'nın bu en vahşi çağından payını almıştır. Kartel savaşlarının bıraktığı yaraların çoğu bugün hâlâ tam anlamıyla geçmiş değil. Ancak bugünlerde tanık olunan rönesansvari düzen, yalnızca yönetimde olan politikacılar ve planlamacıların aldığı yerinde kararlarla gerçekleşmedi. Bu yeni düzen oluşurken toplumsallık bilinci, halkın Medellín şehrine duyduğu aşk ve her daim sahip oldukları gurur duygusu da büyük rol oynadı. Aslında bu gurur duygusu hiçbir zaman kaybolmamıştı, uyğururucu savaşlarının ve umutsuzluğun eksik olmadığı dönemlerde bile Medellín, toplumsal olarak bu birlik bilincinin getirdiği gurur duygusuyla tanınıyordu.

Medellin'in yaşadığı değişimleri ve geçmişini bilmek politik olarak da önem arz ediyor. Medellín'in önemli figürlerinden biri olan Sergio Fajardo 2004 yılında değişim çağını başlattı. Fajardo, yine Medellín bölgesinden çıkan, dönemin tartışmalı Cumhurbaşkanı Alvaro Uribe'nin getirdiği yolsuzlukla mücadele

kanunları kapsamında kenti küçük ama önemli mimari ve kentsel yeniliklerle değiştirmeye başladı. 1977'den beri matematikle uğraşan Fajardo, elinde bulunan bütçenin bilincindeydi. Kamu ve özel yapılara ayrılan bütçenin, başkent Bogota veya Latin Amerika'daki diğer büyük şehirlerle kıyaslanamayacağı'nın da farkındaydı. Fakat bu yasalar altında, şehrin en yoksul ve en çok ihtiyaç duyulan bölgeleri başta olmak üzere altyapının tasarlanması ve altyapıya katkıda bulunulması için Bogota ve Medellín'de ikamet eden mimarların ve de şehir planlamacılarının ilgisini çekmeyi başardı. Fajardo kendisi gibi mimar olan ve Barcelona gibi şehirlerden ilham alan (kentsel proje direktörü) Alejandro Echeverri ile birlikte, eğitim, ulaşım, spor tesisleri ve güvenlik açısından şehre yararlı olacak bir dizi girişimlerde bulundular.

“Bogota'nın yoksul, kaotik ortamında doğup büyümüş bir Kolombiyalı ve dünyanın en güzel ve en güvenli şehirlerinden Montreal'de eğitim görmüş bir mimar olarak eğitim aldığım ve doğduğum şehir arasında durmadan yaptığım seyahatler sayesinde mesleğimin, ihtiyaç duyulan ve istenilenler ile olan ilişkisini sorgulamıştım. Çoğu zaman ihtiyaç duyulan ile istenilenlerin yarattığı ikilemi anlamakta ya da bunu projelerime aktarmakta başarısız oldum. Mimarlık sanatının herhangi bir toplumdaki veya bağlamdan ayrı tutulabileceğini düşünmüyordum. Bu sanat insanları göz ardı edemez çünkü ne de olsa boş binalar sadece fotoğraflarda güzeldir. Medellín'deki yardımsever insanlar ve mimarlar, bu birbirinden ayrı kutupları bir araya getirmeye başarılı olmuşlardı. Bu her ne kadar 'yıldız mimarlar'ın ya da 'Pritzker ödülü

FERNANDO BOTERO LIBRARY PARK, MEDELLIN, COLOMBIA, FOTOĞRAF: G ATELIERS ARCHITECTURE, ARCHDAILY, 2012

MEDELLIN, FOTOĞRAF: BLOGURBACTEU

sahipleri'nin işlerine benzemese de, tüketicinin menfaatleri için ihtiyaç duyulan ve istenileni bir araya getirmeye yetecek kadarını üretmeyi mümkün kılıyordu. Bu başarı, her ne kadar küçük gözükse de, pek bir şeye sahip olmayanlar açısından çok önemliydi. Okuldan sonra çocuklarını bırakacak yeri bile olmayan kişilerin birden bire kütüphaneleri, stadyumları, kültür merkezleri ve toplumu başarılı şekilde değiştirme gücüne sahip başka kamu binaları olmuştu.” Fajardo'nun dediği gibi: “Kaliteli eğitime yönelik ilk adım, mekânın yaratmış olduğu itibardır. Medellín'deki en yoksul çocuğun şehrin en iyi sınıfına girmesi, toplumsal aidiyet adına çok güçlü bir mesajdır.” Bu durum sosyal ve ekonomik spektrumun tüm katmanları için geçerli. Bu sınıflarda eğitim veren öğretmenler de böylesi bir yerde eğitim vermekten dolayı tatmin olur ve ödüllendirilmiş hissediyorlar. Ebeveynler, çocuklarının eğitimlerinin düzgün bir ortamda verilmesinden dolayı mutlular. Kentsel dönüşüm ve toplumun yenilenmesi açısından büyük önem arz eden itibar seviyesi işte budur. Özellikle de geçirdiği şiddet dolu yıllardaki polis gücünün eksikliği, bir hukuk ve düzen anlayışının olmayışı ve de siyasetçiler tarafından meşru bir tanınma görmemesiyle büyük yaralar taşıyan Medellín örneğinde olduğu gibi. Medellín'de atılmış olan bu mimari adımlar gösteriyor ki anlamlı tasarım çalışmaları, bir şehri yeniden diriltmede büyük bir role sahip.

Medellin'de geliştirilmiş olan projelere bir de yakından bir göz atalım. Çatışmaların gerçekleştiği alanların yenilenmesi için her şeyden önce kentsel dönüşüm ve ulaşım sistemlerindeki değişim çok önemliydi. Medellín'in yoksul bölgeleri, şehir şebekesinin düz olmayan alanlarında, *Comunas* adı verilen büyük mahalleleri ise şehri çevreleyen dağların tepelerinde yer alıyordu. Bu mahallelere ulaşım gerçekten büyük sıkıntı teşkil ediyordu. Buraya ulaşmak isteyen bir vatandaş, ya dağların arasında inişli çıkışlı uzun bir yürüyüşü göze almalı ya da

yokuşlu yollar üzerinde kuyruk oluşturmuş, dağlar arasında zikzak yaparak gidip gelen özel otobüs hatlarının kaosunu tatmak zorundaydı. Fakat Medellín Nehri'ni takiben kurulmuş olan metro hattından bu yana şehir, MetroCable adı altında birçok funiküler ve treni hizmete sokmuş bulunuyor. Bu hatlar çoğunlukla tepelerin alt kısmında yer alan ana metro istasyonuna bağlanmakta ve sabahları işe gidip öğleden sonra dağların tepesinde yer alan evlerine dönmek isteyen büyük nüfusun durmaksızın hizmetindeler. Bu yapılan hatlar o kadar büyük bir başarıya ulaştı ki şu an yollarda otomobile rastlamak pek mümkün değil. İnsanlar, isterlerse mahalle çevresinde güzel bir yürüyüş ya da funiküler gezisi yapma şansına sahipler. Sokaklar artık trafikten arınmış durumda ve kamuya yönelik alanlar sürekli geliyor. Belki şehrin büyük plazaları ya da meydanları yok ama sokaklar oturup bir şeyler atıştırılabilir, büyük bir karmaşaya tanık olmak yerine manzaranın tadına varılabilecek bir yer haline gelmiş durumda. Diğer önemli bir gelişme de tepelerin üzerindeki gözde mahallelerden biri olan Santo Domingo'da yer alan *Public Park-Library España*. Bogotalı bir mimar olan Giancarlo Mazzanti imzasını taşıyan bu mimari eser, dağlardan şehri izlemenize olanak sağlıyor. Oditoryum, kütüphane alanı, çalışma salonu, renk ve mimari açıdan çevrelerine kıyasla göz dolduruyor. Yönetim ve diğer odalar ise alt katta karşınıza çıkıyor. Tıpkı bir kent meydanını ve bir seyir yerini andıran giriş kısmı, insanlara şehir manzarasının tadını çıkarabilecekleri, toplanıp sohbet edebilecekleri bir alan yaratıyor. Bina, halka kitap sağlamak ve bir spor salonu olmaktan çok, onlara bir kişilik ve gurur duygusu aşıyor. Yapı, başlı başına kentin yeni simgesi haline geldi. Burası ne bir kilise ne de bir futbol stadyumu. Zengin bir mahallede de yer almıyor. Dağların üstünde, üstelik şehrin en fakir yerlerinden birinde. Vatandaşların bu yeni tipolojiyle kendilerini bağdaştırdıkları net bir şekilde görülüyor. Vatandaşlar, yapının günlük manzarasına tanık olmakla kalmıyor, daha da önemlisi, Medellín'in

en çok ziyaret edilen yerinde bulunmalarından dolayı, bu yeri kentin simgesi olarak kabul eden diğer vatandaşları da tanıyarak empati ve şefkat duygusu kazanıyorlar. Girişin cam cephesinde yer alan sözün de belirttiği gibi; *Mi Biblioteca; Mi Barrio*.

Sonuç olarak, Medellín örneği, bir şehrin, bölgenin ve de en önemlisi ülkenin gelişimde mimarların ve planlamacıların oynadıkları rolün ne denli değerli ve bağlantılı olduğunu gözler önüne seriyor. Bu örnekte başarılı olarak adlandırılan yapılar, sosyal durumun farkında olup bununla bütünleşebilen, gerçeklerin farkındalığında bir araya gelebilen ve insanların ihtiyaçlarına cevap verip onların koşullarını değiştirmeyi hedefleyenler. Medellín'in, bu konuda bir örnek teşkil ettiğini belirtmek gerekiyor. Bunun nedeni de vatandaşların yanı sıra siyasetçilerin, zeki planlamacılarla birlikte küçük yeniliklere ve mimarların önemli eserler geliştirmesine imkân tanıyan yasalara destek çıkmaları. Bu iki kesimin ortak çabaları Medellín örneğinin kilit faktörü. Bununla birlikte sosyal şartların düzeltilme ihtiyacı, büyüklüğü ne olursa olsun, tüm şehirlerde ve her ölçekteki yerleşim birimlerinde her daim devam edecek. Politikacılara ve toplumlara, küçük ama önemli çabalarla çevrelerini geliştirmek için olanak sağlayan akıl dolu tasarımlara ve müdahalelere her daim ihtiyaç duyacağız.

*Bu makale 17 Haziran 2016 tarihinde iaacblog.com üzerinde yayınlanmıştır.

**BORUSAN
CON-TEM-
PO-RAR-Y**

borusancontemporary.com

GEÇİCİ SERGİ/TEMPORARY EXHIBITION

Universal Everything: Akışkan Bedenler

Universal Everything: Fluid Bodies

KÜRATÖR/CURATOR
CONRAD BODMAN

15.09.2018-17.02.2019

15.09.2018
17.02.2019

Yalnızca hafta sonları
saat 10.00-19.00 arası
ziyarete açıktır

Open only on weekends
10 am-7 pm

BORUSAN
CON-TEM-
PO-RAR-Y

MÜZE CAFE

Müze Cafe'nin Boğaz'a
karşı nefis manzarasında
bir kahve içmeyi unutmayın.

*Müze Cafe awaits you with
a wonderful view of the
Bosphorus and its delicacies.*

Ayrıntılı bilgi ve sergi turu
saatleri için internet sitemizi
ziyaret edebilirsiniz.

*Please check our website
for detailed information
and exhibition tour schedule.*

Rumelihisarı Mahallesi
Baltalimanı Hisar Caddesi
No: 5, Perili Köşk
Sarıyer, İstanbul

Tickets **biletix**
ticketmaster Türkiye

**BORUSAN
KOCABİYYİK
VAKFI**

KOLEKSİYON SERGİSİ/COLLECTION EXHIBITION

Üvercinka

Borusan Çağdaş Sanat Koleksiyonu'ndan Bir Seçki

A Selection from the Borusan Contemporary Art Collection

KÜRATÖR/CURATOR
NECMİ SÖNMEZ

15.09.2018-17.02.2019

DEĞERLİ KATKILARI İÇİN
TEŞEKKÜR EDERİZ.

WITH SPECIAL THANKS TO

**BORUSAN
HOLDING**

**BORUSAN
YATIRIM**

**BORUSAN
MANNESMANN**

**BORUSAN
LOJİSTİK**

**BORUSAN
SİGORTA**

**BORUSAN
İSTİKBAL TİCARET**

BORÇELİK

Doug Aitken İki Kere Düşünme, Don't Think Twice, 2006

İtaatsiz objeler

DISOBEDIENT OBJECTS EXHIBITI ON VIEW, FOTOĞRAF: BARNBROOK.NET

Yazı: Liana Kuyumcuyan

Ürün olarak adlandırdığımız şeyi; belli bir amaca hizmet eden, biri tarafından tasarlanmış, üretilmiş ve satılmak suretiyle kullanıcının eline geçmiş bir obje olarak tanımlayabiliriz. Ürün, kullanıcının isteğini en iyi şekilde yerine getirdiği sürece vardır, tükendiğinde veya artık kimseyi tatmin etmediğinde ise yoktur. Bu anlamda bakıldığında bir ürünün var olabilmesi için, tasarımcısının ve kendisini kullanmayı tercih eden kişinin isteklerine itaat edebiliyor olması şart diyebiliriz. Artık itaat etmediği zaman ise ya tamir edilecek, ya çöp kutusuna atılacak ya da geri dönüşümün “gerçekten işlediği bir dünyada” parçalarına ayrılıp yeniden bir kalıba aktarılacak.

İtaat kavramına daha geniş bir çerçeveden bakıldığında akla ilk gelen itaatsizlik örnekleri olarak eylem ve protestolar düşünülebilir. Üzerinden beş yıl geçen Gezi Parkı eylemlerinde insanlar kadar objelerin de önemli rolü vardı. Objeleri anlık kararlarla farklı işlevde ürünlere dönüştürebilen insanlar, etraflarındaki diğer insanlara maske, cadır, kalkan, masa gibi ihtiyaç duydukları objeleri nasıl yapacaklarını öğretiler. Ardından pet şişelerden gaz maskesi yapmayı öğrendik. Parkın içinde toplama objelerle mutfak ve revir gibi tesisler oluşturduk. Hatta kendi imkanlarıyla yarattığı bir ürünle biber gazından yanan gözlerimize Talcid fişkırtan bir “Talcid Man” bile...

Yüzyıllardır süregelen bu “hak arama” mücadelelerinde de hep görüldüğü ki, tasarım ve sanat çok farklı koşullarda var olabiliyor. 1800’lerde yaşanan Paris olaylarında sokaklara yığılan mobilyaların oluşturduğu barikatlar, 2011’de Tahrir Meydanı’nda toplanarak sosyal medya aracılığıyla protesto yapan insanlar... (Bu konuda daha fazla bilgiye erişmek isteyenler 1964-2014 yılları arasındaki kamusal alan eylemlerine odaklanan ve 31 Mart 2019’a kadar Van Abbemuseum’da sürececek olan *Who Owns The Street?* isimli sergiyi gezebilir veya sergi kitapçığına müzenin *web* sitesinden erişebilirler.)

Ürünlerin itaat meselesine geri dönersek; bu konu 26 Temmuz 2014 - 1 Şubat 2015 tarihleri arasında Londra’da Victoria and Albert Museum’da gerçekleşen *Disobedient Objects* sergisinde etkileyici bir şekilde ele

alınıyordu. Objelerin sosyal değişim amaçlı eylemlerdeki rollerini irdeleyen bu sergi, politik aktivizm ve kolektif akılla yaratılan objeleri bir araya getirdi. 1970’ten 2014’e gerçekleşen eylem ve protestolarda görülen örnekler yer veren bu serginin en önemli özelliği ise, sanat ve tasarım kaygısı olmadan, elde bulunan objelerle anı kurtarmak amaçlı üretilen nesneleri bir araya getirmiş olmasıydı. Bu bağlamda sanatı ve tasarımı sergilemeyi standart kalıbindan çıkardığı ve sosyal değişime katkı sağlayan bu nesneleri belgelediği için *Disobedient Objects* zamansız ve oldukça değerli.

Sergide, son 34 yıl içinde gerçekleşmiş eylemlerde önemli rol taşıyan ürünlerin yapım süreçleri *How-To Guides* isimli posterler serisinde infografikler ve metinler yardımıyla anlatılıyordu. Bu ürünlerin her biri ne kadar anlık ve “tasarlanmamış” olsa da, aslında posterler vasıtasıyla belli bir plan ve üretim kalıbına sokulmuş oluyorlar. Bu sayede her ürün, aynı adımlardan geçerek farklı ülkelerde, farklı eylemler sırasında yeniden üretilebiliyor, birbirine hiç benzemeyen durumlarda kullanılarak yeni anlamlar kazanabiliyorlar.

Elde bulunan objelerle farklı -belki de itaatsiz demek daha doğru- işlevlerde ürünler yaratmak ne kadar anlık bir ihtiyaç sonucu oluşsa da, incelenen eylemlerle bağdaştırıldığında bu objelere daha önemli amaçlar ve yeni anlamlar kazandırılmış olduğunu fark ediyoruz. Bu amaç ve anlamlar, geçmişi belgelemek ve geleceğe yön verebilmek adına değerli bir kaynak oluşturuyor. *How-To Guides*’da bulunan *Makeshift Tear-Gas Mask* örneği, 2013 yılında Gezi Parkı eylemleri sırasında aktivistlerin plastik şişe, lastik ve strafor şeritlerinden üretmiş olduğu maskelerin yapımını gösteriyor. (Bu maskelerin benzerleri 2014 yılında Venezuela’nın Caracas şehrindeki protestolar sırasında da kullanıldı.) *How-To Guides*’dan bir diğer örnek olan *Book Bloc Shield* ise, 2010 yılında İtalya’da öğrencilerin eğitim alanındaki desteklerin kesilmesi üzerine düzenledikleri eylemlerde plakaların üst üste koyulup birleştirilmesiyle oluşan kalkanların üretim şeklini gösteriyor. Bu hızlıca hazırlanabilen kalkanların kullanımı, sonraki yıllarda Avrupa’daki birçok eylemde tekrarlandığını biliyoruz.

Kamusal alanı protesto ya da eylem amaçlı işgal etme tarihte çoğu kez aynı şekilde sonuçlanıyor. Ülkelerin özgürlük ve gelişmişlik seviyeleri, işgal süre veya şekilleri her eylemde, her tarihte ve konumda değişiklik gösterse de, sonuçta yaşanan müdahaleler benzer oluyor. Bu müdahaleleri öngörebilir kılmak, aktivistler için hayati önem taşıyabilir. Bu anlamda *How-To Guides* gibi örnekler, kişinin eylem hakkına saygı gösterilmeyen durumlarda kendini korumak için kolay ve hızlı çözümler sunmuş oluyor. İtaatsiz objelerin gelecekteki eylem ve protestolara şekil verebileceği fikri bir kırılma noktasına işaret ediyor. Çünkü bu şekil verme sonucunda kişisel hakların nasıl savunulacağına dair herkesin bilgi sahibi olabilmesi, belki müdahaleci/kontrolcü kısmın yumuşamasını, hatta daha zararsız hale gelmesini sağlayabilir.

Kent planlamacıların, mimarların ve tasarımcıların, *over-design* diye adlandırılan, her alana ve parçaya bir işlev yükleme çabasının bu tip örneklerle nasıl yok olduğunu görmek, bu alanda eğitim gören biri olarak bana çok büyük bir keyif veriyor. Çünkü hayatı bir anlamda şekillendiren ve kullanıcılara ürünler/sistemler sunan biz gibi kişilerin her zaman göremediği ama kullanıcıların doldurduğu bu boşluklar bir yerde bizlere gündelik hayatın ihtiyaçlarını göstermiş oluyor. Kendi hakkını savunabilmek, adalet aramak, yaşadığın yeri ihtiyacına göre değiştirebilmek ve başkasından beklememek, yani kişisel olarak aktif ve yararlı olabilmek sosyal değişimin ilk halkası. Bunu açıkça izleyiciye gösteren *Disobedient Objects* sergisi her ne kadar bir sanat mekânında ve kısıtlı müddet boyunca açık kalmış olsa da, üretmiş olduğu tüm fikirler ve yayınlarla bizlere gelecekte de konuşabileceğimiz önemli bir arşiv bıraktı.

ÜSTTE: DISOBEDIENT OBJECTS SERGİ GÖRÜNTÜSÜ, FOTOĞRAF: THEDESIGNCOLLECTIVE.COM

DISOBEDIENT OBJECTS SERGİ GÖRÜNTÜSÜ, FOTOĞRAF: BARNBROOK.NET

Katılımcı tasarım ve topluluk merkezli konut üretimi

Düzce Umut Evleri deneyimi

Yazı: Yaşar Adnan Adanalı

DÜZCE UMUT EVLERİ, FOTOĞRAF: EVSİZLER KOOPERATİFİ

“Piyasa odaklı konut üretimi rejimi” olarak adlandırabileceğimiz 2000 sonrası dönemde, Düzce’nin Beyköy ilçesinde inşaatı devam eden Düzce Umut Evleri ile “topluluk merkezli konut üretim modeli” deneyimi yaşandı. Düzceli Evsiz Depremzedeler’in sağlıklı ve güvenli konuta erişim için kurdukları kooperatif ile sürdürdükleri bu mücadele adım adım olgunlaştı.

2017 yılında, İngiltere merkezli World Habitat Vakfı ile Birleşmiş Milletler Habitat Örgütü’nün konut üretiminin iyi örneklerini belirlemek ve tanıtmak amacıyla faaliyete geçirdiği bir organizasyonun sonucu olarak verilen Dünya Konut Ödülleri’nin 10 finalistinden biri Düzce Umut Evleri seçildi. Bu yarışmada Düzceli Kıracı/Evsiz Depremzedelerin 15 yıllık çabası sonucu katılımcı tasarımıyla hazırlanan proje, henüz inşaat bitmeden finalist olmaya hak kazandı. Jüri heyeti bunun Dünya Konut Ödülleri tarihinde bir ilk olduğunu belirtmişti. Düzce Umut Evleri, deneyim aktarmak için 2017 yılında bir önceki senenin Dünya Konut Ödülleri sahibi *Konuttan Daha Fazlası* projesine, Zürih’e davet aldı.

Düzce Umut Evleri’ni bu kadar benzersiz kulan, “konut meselesini” çok katmanlı ve bütüncül bir şekilde ele alan bir toplumsal mücadelenin uzun yıllara yayılmış hak arama sürecinin sonucunda ortaya çıkmış olmasıdır. Hatırlayalım; 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremlerinden sonra Düzce’de binlerce bina hasar görmüştü. Devamında hükümet, yıkılan ve hasar gören konutların yerine yaptığı kalıcı afet konutları için hak sahipliğinde mülk sahipliğini esas aldı. Dolayısıyla kıracı veya mülksüz olan depremzedeler, depremin hemen sonrasında mülk sahibi depremzedelerle birlikte geçici barınma alanlarına yerleştirilmiş olsalar

bile, kalıcı konutların inşası bittikten sonra buradan ayrılmak zorunda kalmış, barınma sorunlarına devlet eliyle bir çözüm üretilmemiştir. Bunun üzerine kooperatifleşen Düzceli Evsiz Depremzedeler uzun soluklu bir hak arama mücadelesini başlatmış, üzerinde toplu olarak konut üretmek amacıyla kamu idaresinden mevcut mevzuat çerçevesinde kendilerine arsa tahsis edilmesi talebinde bulunmuştu. Bu talebin devamında yapılan arsa tahsisinde usulsüzlükle karşılaşmışlardı. Buna karşı açtıkları dava 8,5 yılın ardından 2014 yılında lehlerine sonuçlanmış, kooperatifin usulsüzlük iddiaları mahkeme tarafından da doğrulanmıştı. Sonucunda, bugün üzerinde 234 konutun inşaatlarının devam ettiği bostan, müşterek fırın ile mutfağın ve çok amaçlı bir sosyal merkezin de bulunduğu Düzce Umut Evleri’nin 41 dönümlük arası TOKİ tarafından 10 yıl taksitle kooperatife tahsis edildi. Dar gelirli evsiz depremzedelerin kendi konutlarını kendilerinin yapması amacıyla “toprağa erişim haklarının” mahkeme yoluyla teslim edilmesi kesinleştikten sonra, mimari projenin katılımcı bir şekilde hazırlanması için Bir Umut Derneği aracılığıyla bir açık çağrı yapıldı. Bu açık çağrıya cevap veren, mimarlık, şehir planlama, inşaat mühendisliği, sosyoloji gibi farklı disiplinlerden onlarca gönüllü Düzce Umut Atölyesi’ni kurdu.

Atölye, bir sene boyunca çocuk, genç, yetişkin, kadın, erkek tüm kooperatif üyelerinin katılımı ile Düzce Umut Evleri’nin vaziyet ve konut planları, sosyal alanlarının tasarımı üzerine çalıştı. Mekânsal kararlara tüm kooperatif üyelerinin dahil olabilmesi için yeni katılımcı metodlar geliştirildi. Vaziyet planı için bir oyun kurgulandı. Gelecekte komşu olacak üyeler ölçekli

bir arazi maketinin etrafında konut ve sosyal alanları yerleştirdiler, mekâna dair beklentilerini mekânsal araçları kullanarak birlikte tartıştılar. Tasarımcı ekip bu tartışmalarda, sorulduğunda teknik bilgilerini aktaran arabulucular olarak müdahilliklerini sınırlandırdılar. Benzer bir şekilde daire tiplerinin belirlenmesi için bir ev içi maket oyunu geliştirildi. Her bir kooperatif üyesi, ailesiyle bir mimar ve şehir plancısı ile baş başa bir seans geçirme imkanı buldu. Atölye, anket ve odak grup toplantıları ile birlikte, alınan kararları ve toplanan verileri sentezleyerek ve tasarım çıktılarını tekrar tekrar kooperatif üyelerine geri bildirim için sunarak ilerleyerek mimari projeyi tamamladı.

Devamında 2016 yılında inşaat ruhsatı alındı. Türkiye’de hiç de alışılmadık bir şekilde, sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşamak için verilen bu uzun soluklu mücadelenin hakkını verecek bir “sağlıklı ve güvenli şantiye” organizasyonu kuruldu ve inşaatlar başladı. Kooperatifin kontrolünde, iş güvenliği ve işçi sağlığı önlemlerine azami dikkat ederek, kadın ve erkek üyelerinin ve Atölye gönüllülerinin de emeği ile inşaat alanı “açık şantiye” şeklinde hayata geçti. Bugüne kadar projenin finansmanı, kamu desteğinden mahrum bir şekilde tamamen öz kaynak ile sağlandı. Kooperatif üyeleri, uygun koşullardaki krediye erişim için mücadelelerini sürdürüyorlar.

Antroposen’de sosyal dönüşüm

Yazı: Hasan Cenk Dereli

BENOÎT MAUBREY, SOLAR BALLERİNAS, AUDIO TUTU, DETAIL

Sosyal dönüşüm için tasarım veya sosyal fayda için tasarım, tasarımcıyı bir karakter olarak ele almadan konuşulamayacağı gibi, tasarımın ham madde sağlayıcısı, yatırımcısı, üreticisi, pazarlamacısı, iletişim uzmanları ve kullanım sırasında servis sağlayıcıları da ele almadan konuşulamaz. İster mimarlık, ister endüstriyel tasarım, ister servis tasarımı ve diğerleri olsun, tasarımdan bahsederken sıraladığımız ve sayıları kolaylıkla arttırılabilecek paydaşların rollerini tasarım tartışmalarında genellikle unuturuz. Bir diğer unuttuğumuz şey de ölçeği ne olursa olsun tasarım faaliyetleri ve ürünlerinin gezegenimizi nasıl etkilediği. İnsanın tüm dünya sistemini dönüştüren bir güç haline geldiği, bilim insanlarının tanımladığı şekliyle Antroposen, yani İnsan Çağı’nın yaratılmasında tasarımın rolünü de unutmamamız gerekli.

Antroposen’de sosyal dönüşüm / sosyal fayda için

Tasarım
Yatırım
Üretim
Pazarlama
İletişim
Servis
Ekonomi
(...)

Yukarıdaki listeyi uzatmak mümkün. Bizleri sosyal dönüşüm ve sosyal fayda yaratmak için düşünmeye kışkırtan ortam bu listedeki ilişkilerin sonucunda ortaya çıkıyor. Karmaşık olmasına rağmen çözümlenebilecek bu ilişkileri olabildiğince dürüst ve eleştirel bir şekilde ele almak, gelecekte sosyal dönüşümü çoğunluğun faydası için içselleştirmiş hayatı kuran sistemi yaratabilir.

Bunu yapmazsak Antroposen’in çıkmazlarını yeniden üreteceğimiz ortada. Sukaynakları ve altyapı sistemlerinin kısıtlılığı yüzünden temiz suya ulaşımı oldukça sınırlı olan insanların hayatını kolaylaştıran basit bir ürünün üretiminde kullanılan hammaddeler, dünyanın başka bir noktasında fosil kaynakların işlenmesi yüzünden kirliliğe, çevre felaketlerine, adil olmayan koşullarda çalışma ortamlarının meşrulaşmasına sebep oluyorsa, sanıyorum

sadece temiz suya ulaşan insanların hayatına yansıyan faydaya odaklanarak sosyal dönüşümden ve sosyal faydadan söz edemeyiz. Bu konudan bahsedeceksek; karmaşık olsa da dünya sistemini ve insanın kendi için kurduğu karmaşık sosyal ve ekonomik ilişkiler ağını bütüncül olarak ele alan bir sistem analizine ihtiyacımız var. Sistem analizi hem olan biteni görmemizi sağlayacak, hem de bizi uyanık tutacaktır.

Mevcut yaşama biçimine sürekli sorunlar üreten insanoğlu, sosyal fayda girişimlerinin yarattığı engin bir pazarı daha yeni keşfediyor. Hayırseverlik faaliyetleri teşvik için yaratılan çeşitli ekonomik araçlar gibi görülüyor, sosyal fayda girişimlerini desteklemek ve ekonomik sisteme eklemek için yöntemler geliştiriliyor, pazar payı giderek büyüyor. Sosyal dönüşüm ve sosyal fayda projeleri her alandan yatırımcıyı cezbediyor. Bu bir yönüyle oldukça olumlu. Sosyal fayda odaklı projelerin sayısının artması, değişim için faaliyet göstererek hayatını kazanan insan sayısının artması ve sosyal dönüşüm ve faydanın mesajın yaygınlaşması için oldukça önemli. Ama iştah kabartan bu pazarın çeşitli paradokslar yaratması da olası. Bir yandan doğal su kaynaklarını özelleştirip kontrol altına alan, diğer yandan da marka kimliğini kişisel özgürlükler üzerinden pazarlayan içecek firmalarının sosyal sorumluluk ve dönüşüm projelerini fonlaması gibi çelişkilere dair de dikkatli olmak gerek.

Tasarım paydaşlarının tercihleri, pazar payının cazibesi ve yaratımların gezegene etkisini beraber düşünmek yetmiyor. Mevcut üretim-tüketim alışkanlıklarımız dolayısıyla sosyal dönüşüm ve fayda üreten tasarımlar yarattığımızı iddia etmek için de soğukkanlı olmak gerekiyor. Hayatımız, döngüsel ekonomi ve paylaşım ekonomisi gibi kavramların içinden üreyen yeni alışkanlıklarla dönüşüyor. Her ne kadar ev ve araba paylaşım servisleri en çok görünür olan türleri olsa da farklı imkan ve kabiliyet paylaşımı odaklı ekonomik döngüler, mülk-ürün-hizmet sahipliği kavramlarını ve onları tasarlayan düşüncüyü de dönüştürüyor. Üretim laboratuvarları (FabLab) el

becerileri odaklı tasarım üretim, devreler, kodlama ve robotik alanında tasarlayan - üreten - kullanan rollerinin arasındaki sınırları silikleştiriyor. Biyolojik üretim laboratuvarları (BioFabLab) yaşayan gezegenin bilgisini mahalleliye açıyor. Her yaşta insan, tüm canlılar ve kendileri üzerinde değişim yaratacak deneyler yapıyor. İnsanın kendi kabiliyetlerini arttırmak için tasarımlar yapması ve bunları bedeninin dışında birer protez olarak kullanmasından bir adım daha öteye geçiliyor. *Blockchain* ve evrensel gelir gibi yeni kavramlar yeni ekonominin kimlik ve kaynak tanımlarını dönüştürüyor.

Bilgi ve becerilerin açık kaynak haline geldiği bu ortamda, sosyal dönüşüm ve sosyal fayda üretmek için “dahi tasarımcı” rollerinin de dönüşmesi gerektiği ortada. Bu dönüşüm ancak Antroposen’i anlamak ve bugün sosyal dönüşüm ve fayda arayışımıza sebep olan ortamın yaratılmasında tasarımcıların kendi payına düşen sorumluluğu kabul etmeleri ile mümkün. Bu bir yüzleşme. “Ortam böyle, herkes bunu yapıyor” gibi cümlelerde huzur bulmaktan ne kadar uzaklaşırsa, sosyal dönüşüm ve fayda üreten tasarım her ne ise, ona o kadar yaklaşmak mümkün. Tasarımcı kişinin tasarlama süreçlerinde kendi sıfatını unutmaya, dönüşüm ve fayda yaratmaya çalıştığı alanla bütünleşerek yok olmaya ne kadar hazır olduğu da bunda önemli bir etken.

Tüm bunları düşündüğümde benim sosyal dönüşüm ve fayda üreten tasarım olarak gördüğüm şey, ürünleşerek yeni tüketim alışkanlıkları yaratmayan, fikir haklarının sahipliği muğlak, tasarım fikrini, üretim sürecinin bilgisini ihtiyaç sahibine açan, ihtiyaç sahibinin kendi için yarattığı markaları, profesyonel tasarımcı rollerini, denizler ötesi hammadde ve ürün tedarik hatlarını yıkan şeydir. “SOSYAL DÖNÜŞÜM için tasarım” “SOSYAL FAYDA için tasarım” vurgusu ile bu çerçeveleri ele almamız gerektiğini düşünüyorum. Ancak böyle oluyunca tasarımı değil, sosyal fayda ve sosyal dönüşümü tartışmamız gerektiğini, kendimize biçtiğimiz tasarımcı rollerinden sıyrılarak keşfedebiliriz.

Katılımcı tasarım ve sosyal değişim üzerine

SINAN LOGIE, FOTOĞRAF: YANNIS BOURNIAS

Mimar, akademisyen ve sanatçı Sinan Logie ile katılımcı uygulamalarla yürüttüğü kamusal alan tasarımları ve yürüyerek gözlemlediği İstanbul üzerine konuştuk

Röportaj: Liana Kuyumcuyan

Brüksel’de Ursulines Meydanı’nda kaykaycılar için tasarlanmış olduğunuz kamusal alan projesinden bahsederek başlayabiliriz. Süreç nasıl gelişti, kullanıcı araştırmalarında nasıl bir yöntem izlediniz?

2000’li yılların başında Brüksel’de bir kaykaycı kolektifi kuruldu ve belediyeden kamusal bir kaykay parkı talep ettiler. 2003 yılında belediye bu ekibe bir arazi tahsis etti. Alan Brüksel’in merkezinde, 1930-50 yılları arasında tren yolu geçirmek için yarılan ve bu müdahaleden dolayı oluşan yaralarının iyileştirilmediği bir yerd. Ayrıca da Recycl Art diye, tren yolundaki eski bir tren istasyonuna yerleşmiş bir alternatif sanat ve sokak sanatı üzerine faaliyet gösteren bir sanat merkezi vardı. Kaykaycı kolektifi, Recycl Art ve benim o dönem çalıştığım mimarlık ofisi L’Escaut olarak birlikte çalışmaya başladık ve projenin eskizi için bir yarışma açmaya karar verdik. 25 yaş altı tasarımcılara açık çağrı gönderdik. Belçika’nın değişik üniversitelerinden kent planlamacıları, mimarlar ve peyzaj mimarlarından 30 kadar proje geldi. Biz Bjorn Gielen ve Floris Steyart isimli iki genç peyzaj mimarının projesini seçtik. Tasarım süreci boyunca ofise kaykaycılar da geldi, eskiz üzerinden maketler üretildi, tasarım ekibiyle Belçika’nın farklı bölgelerindeki kaykaycılarının en çok kullandığı alanlar gezildi. Bu tasarım süreci çok uzun ama çok verimli geçti. Her şeyin ötesinde, projenin *social impact* konusuyla da ilgili konumlandığı yer bence çok önemliydi. Çalıştığımız alan Brüksel’in tarihi ve turistik merkeziyle, Orta Çağ’dan beri kentin çeperinde sıkışmış yoksul bir mahallenin buluşma noktasıydı.

Tasarım sürecini mahalledeki okullarla paylaştık, geometri dersleri kapsamında çocuklarla ipler gererek projenin izlerini çizdik. Öğretici bir yönü de oldu

projenin. Ayrıca alan tamamlandıktan sonra belediye, işsiz kaykaycılarının yoksul mahallelerden çocuklara kaykay dersi vermesi için yıllık bir bütçe ayırdı -hatta bu halâ devam eden bir süreç. Çocuklara hem ekipmanlar hem de dersler ücretsiz olarak veriliyor. Bu sayede o mahalleden çocuklar mekânı oldukça yoğun bir şekilde kullanıyor. Hatta proje daha da ilerledi; parkın karşısındaki huzurevine projeyi tanıttık. Önce “gençler gelip gürültü yapacak” paniği oldu ama sonra anlaştık. Kulakları iyi duyan yaşlıların arka cepheye, duymayanları ön cepheye yerleştirildiği sürreel bir durum bile yaşandı (Belçika’da böyle şeyler olabiliyor). Halâ her sene parkın doğum günü kutlanıyor, kaykaycılar huzurevine bir DJ set kuruyor ve oradaki teyzelerle tango yapıyorlar. Her anlamda oldukça ilginç bir proje oldu.

Proje hangi yıllar arasında gerçekleşti?

Projenin tasarımına 2003 yılında başladık, 2006’da şantiyesi bitti ve kullanıma açıldı.

Katılımcı uygulama ile yapılan tasarımlarda mimar ve tasarımcının nasıl bir rolü oluyor? Bu tip durumlarda kişiler nasıl doğru yönlendirilebiliyor?

Belçika’da katılımcı uygulamalar 15-20 yıldır oldukça popüler, ancak mimarlık camiasının içinde bir tartışma konusu, daha egolu mimarlar halâ mimarı en doğruyu bilen, her şeyi karar verme yetkisi olan biri olarak görüyor. Tabii katılımcı tasarım dediğimizde her şeyi tamamen teslim etmekten bahsedemeyiz. Bu süreci daha çok insanları eğitebileceğimiz bir süreç olarak görüyorum. İnsanların çok iyi fikirleri olduğu kadar uygulaması imkansız fikirleri de olabiliyor, o zaman ince bir diplomasiyle durumu yönetebilmek gerekiyor. Oldukça çabuk örnekler gösterip önerdikleri şeyin neden ileride sıkıntılar yaratabileceğini kanıtlamak gerekebiliyor.

Öte yandan, katılımcı tasarımlarda görülen insanların estetik beklentisinden öte kullanıma ve oradaki yaşama dair beklentileri oluyor zaten, bu anlamda gerçekten mimar için de çok besleyici.

Bu tip bir deneyimi daha sonra Charleroi şehrinde daha büyük ölçekli bir kentsel planlama projesinde de uyguladık. Gazete ilan vererek mahallede yaşayan 60 kişi seçtik. Hem farklı eğitim seviyelerinden, hem farklı yaş gruplarından insanlarla haritalama çalışmaları yaptık. 2 km²’lik bir alandı ve biz öncesinden tarihi ve GIS (Geographic Information Systems) üzerinden bir sürü bilgi toparlamıştık. Tabii ordaki *user experience* çok önemli, yani GIS soğuk bir bilgiyse kullanıcı deneyimi sıcak bir bilgi olarak dillendirilir. Bütün bilgiler çakıştırıldığında GIS’in göstermediği sorunlar da çıkıyor.

Proje için yaklaşık 50 tane proje alanı belirledik. Sonrasında belediye her alan için bir yarışma açtı ve o projeler yavaş yavaş gerçekleşmeye başladı. Bu tip süreçler bizlere alışkın olduğumuz aletlerle ulaşamadığımız bilgiye ulaşmamızı sağlıyor ve gerçekten tasarımı yaparken, yapılan işte daha derin bir anlam bulunuyor. Sadece güzel bir form çizmek değil, gerçekten bir problemi çözdüğünü bilmek bence çok özgülleştirici. Kendi pratiğimizden ya da biçimsel arayışlarımızdan kurtulmamızı sağlayan bir süreç.

Bilgi Üniversitesi’nde verdiğiniz bir stüdyo dersinde Derbent mahallesi için bir kamusal alan projesi hazırlamıştınız.

Orada Charleroi’da yaptığımız çalışmanın bir sürecini uyguladık Derbent oldukça örgütlü bir mahalle ve 2007’den beri kentsel dönüşüme karşı direniyor. Biz 2014’te gittik oraya, tam davalarını kazandıkları ve istimlak edilme korkusuyla duvarlara bir çivi bile çakmadıkları bir süreçten çıkmışlardı. Gittiğimizde

URSULINES MEYDANI, BRÜKSEL, FOTOĞRAF: FILIP DUJARDIN

mahalle derneği, mahalle kooperatifi ve muhtarla tanıştık. Düzenlediğimiz çalışmalara yaklaşık 60 kişi katıldı ve çok zengin tartışmalar oldu. Bazı bölgelerde “6 kat mı 8 kat mı inşaat izni vereceksiniz hocam?” diye garip sorularla karşılaştık, rant hevesi maalesef her yerde var artık.

Proje için Derbentliler’le haritalama çalışmaları yaptık; yürüyüş güzergahlarını, buluşma noktalarını, sevdikleri alanları ve sıkıntılı alanları onların aktarımlarıyla işaretledik. Bu bilgilerden öğrenciler, üç tane oldukça detaylı harita üretti. Biz bölgede çalışmadan önce Mimar Sinan’dan Murat Cemal Yalçıntan, TÜBİTAK’la orada bir sosyal araştırma yapmıştı, bu sayede elimizde birçok istatistiki belge vardı. Bu belgelere bakıldığında Derbentteki mekâna aidiyet hissi, mahalleden taşınmama isteği, mahalleliye ve komşuya bağlılık oranları öbür mahallelere oranla % 20-30 üzerindeydi. Bu çok çarpıcı bir rakam. Araştırmalarımız sırasında bütün bu sosyal ilişkilerin aslında bir mekânsal karşılığı da olduğunu fark ettik. Örneğin mahallenin topografyasından dolayı kılcal damarlara benzeyen ara sokakları ve merdivenli sokakları var. Aslında orada merdiven sadece bir ulaşım güzergahı değil; haftasonları yorganların çıkarılıp dövlüdüğü, Tüpgaz ile gözleme pişirilen bir yer. Yani o alan, evlerin mahrem bölümüyle sokak arasında bulanık bir alan. Bir diğer örnekse bahçe duvarlarının yüksekliğinin 1.55 metre olması, yani bahçedeyken sokaktan geçen komşunuzun yüzüne bakabiliyorsunuz. Bu tip birçok *architecture without architects* diyebileceğimiz yapıya ulaştık.

Öğrenciler dönem sonunda *Yapı Elemanları* adında bir dosya yaptılar, bir kapalı sitedeki kapıyla Derbent’teki bir evin kapısını, kapalı siteden bir balkonla Derbent’ten bir balkonlu veya bir merdiveni (toplamda 12 adet yapı elemanı üzerine çalışıldı) fotoğraflar üzerinden

kıyasladılar. Bitmiş projeleri mahalleliye sunduğumuzda üzerine iki saatten fazla konuşuldu. Bu çalışma, Derbentliler’in kendi mahallelerine bakış açısını değiştiren bir çalışma oldu.

Öğrencilerin mahalleliyle iletişimi nasıl sürdü?

Bütün o kentsel dönüşüm stresi yüzünden kendi içine kapanmış bir mahalle olmasına rağmen oldukça iyi yürüdü. İlk yürüyüşümüzü yaptığımız gün ana caddenin ortasında bir doksan boyunda bir abi “Ne yapıyorsunuz burada?” diyerek beni durdu. Sonrasında muhtar ve kooperatifle tanıştık, Yaşar (Adanalı) bizi yönlendirdi, onlar uzunca bir süredir Bir Umut Derneği bünyesinde mahalleliye hukuki süreçte destek veriyordu. Sonra iyi arkadaş olduk, ileriki aylarda öğrenciler yürüyüşlere ve belgelemeye devam ettiler. Her seferinde çok iyi ağırlandık.

Ardından Gülsuyu’nda Gü lensu Mahallesi’nin dönüşümü için de alternatif senaryolar ürettiğiniz bir çalışma yürüttünüz.

Evet o proje halâ devam ediyor, orası Derbent’ten daha uzun zamandır mücadele veren bir mahalle ve daha örgütlü diyebilirim. Yatırımcılar için de Derbent’e nazaran daha makul bir alan, çünkü Maltepe’de adalara bakan bir tepeye konumlanmış. 2015’te Emrah Altınok, Ece Sarıyüz ile beni alanı çalışmak üzere davet etti, bizde öğrencilerle çalışmaya başladık. Maltepe’deki imar ofisiyle de yakından bir çalışma başlattık, mahallenin isteği ve bizim önerilerimiz üzerine -herhalde Türkiye tarihinin ilklerdendir- imar müdürü plan notlarına “Katılımcı tasarımla yapılacaktır” diye bir plan notu düştü. Bu not hem Maltepe Belediyesi’nde, hem İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nde onaylandı.

Gü lensu Mahallesi 30.000 kişilik bir nüfusa sahip, tabii ki o küçük ekiple bütün alanı çalışamadık ancak sorunlu adaları belirledik; topografyanın çok sert olduğu

veya mülkiyetin karışık olduğu birçok alanla karşılaştık. Araştırmalar sonucunda 12 tane ada belirledik ve her öğrenci adalar için önerilerde bulundu, bu sunum da oldukça ilginç tartışmalara sebep oldu. Plan notlarında “1.75 emsal ve ayrık nizam 8 kat” diye bütün Türkiye coğrafyasına uygulanan bir imar kanunu bulunuyordu. Biz de yaptığımız tasarımlarda, mahallenin bugünkü dokusunu koruyabilmesi için bitişik nizamlı bir sistem önerdik. Böylece 8 kat yerine 5-6 katla imar haklarını kullanabiliyorlardı. Mahalleliye durumu anlatabilmek için TOKİ’nin geleceği durumda gerçekleşecek manzaraları da modelledik, o tip binaların altında bakkal değil büyük market zincirleri olacağından bahsettik. Mahalleliyle anlaşmamızdan sonra Maltepe’deki imar müdürü plan notlarına serbest nizam notu koydu. Böylece o 8 kat ayrık nizam planından kesin olarak kurtulmuş olduk.

Projenin sizlerin kontrolünde ilerleyeceği kesinleşmiş o halde?

Evet, yani oradaki en büyük zafer plan notlarına verilen değişikliklerdir. Ayrıca mahallenin ortasını yaran çok geniş bir arter tasarlanmıştı, buradaki arabalar için ayrılan şerit sayısını da düşürmeyi başardık ve yayalar için iki tane ince kaldırım olacağına manzara tarafında geniş bir yürüyüş yolu tasarladık. Bu da gerçekleşeceği için mutluyuz.

Mimarlık pratiğinin geleceğini nasıl görüyorsunuz? “Yıldız mimarlar”dan, ikonik tasarımlardan vazgeçip gerçek ihtiyaçları görebilecek miyiz sizce?

Bence “*top-down bottom-up*”’ın var olması lazım, yani sonuçta bütün kenti de katılımcı yolla tasarlamının bir anlamı yok. İkonik yapılar ve abideler o kentin ve toplumun tarihini belgeleyen ve noktalandıran yapılarıdır, yani bir belleğin oluşması için gereklidirler, ama tabii özellikle dönüşümün söz konusu olduğu

ÜSTTE: DERBENT MAHALLESİ, KAMUSAL ALAN ÇALIŞMASI, 2014-2015, GÜLBERT İREM PINAR
SAĞDA: URSULINES MEYDANI, BRÜKSEL, FOTOĞRAF: FILIP DUJARDIN

yerlerde katılımcı tasarım olmaksızın yapılan her proje bence zaten bir facia ve tarihte de yeterince örneği var. O yüzden katılımcı pratiklerin Türkiye’de yaygınlaşması çok önemli.

Rönesans’tan gelen muhteşem mimar figüründen son yüzyılda yavaş yavaş kopulan bir tarihsel süreçteyiz ve daha yolun başındayız. Bizim kısa hayatımızda her şeyin çok yavaş değiştiğini düşünüyoruz, ama bence bu değişim çok hızlı, gittikçe de hızlanacak. Neo-liberalizm ve kapitalizm hastalık olarak görülmeye devam ettikçe o tepeden inme projeler yok olmaya mahkumlar.

Sosyal tasarımın üründen kent planlamaya kadar uzanan geniş bir yelpazesi var, bu konuya yönelmek isteyen tasarımcılara eğitim alanında nasıl destek verilebilir? Tasarım ve mimarlık eğitimini bu anlamda nasıl görüyorsunuz?

Mimarlık o kadar kompleks bir disiplin ki okulda sadece küçük bir bölüm gösterilebiliyor. Bu konuda yüksek lisans programlarının artması daha verimli olacaktır çünkü 4 veya 5 yılın içerisinde bu pratiği derinden anlatabilecek bir ders programı yaratmak imkânsız. Öte yandan mimarlık medyasının da sorumluluk alması lazım. Yavaş yavaş başlasa hangi projeler “iyidir” veya “yayınlanmayı hak eder” konusu da önemli tabii... Ama özellikle mimarlık okuyan gençleri gözlemlediğimde, benim gibi 20 yıl önce diploma alan mimarlardan çok farklı yetiştiklerini görebiliyorum. Bizi baya kapitalizmin askerleri gibi eğittiler, ama bugünkü gençlerin öyle bir beklentisi yok. Bu yüzden iyi şeylerin olacağına inanıyorum.

Beyond İstanbul yayınlarında Yaşar Adanalı ile birlikte çalışıyorsunuz, ne kadar zaman geçti üzerinden? Başladığınızdan bu yana neler değişti?

Derneği 2016’da kurduk, daha öncesinde ekibin bir parçası Bir Umut Derneği’nde ve Düzce Umut Evleri Atölyesi’nde görev alıyordu. Toplamda 20 üyeyiz; aramızda mimarlar, plancılar, çevre davalarında gönüllü avukatlık yapan hukukçular var. Ben son aylarda çok gidemiyorum, daha çok Yaşar ve oradaki ekip çalışmaları yürütüyor. Bu sene üç kitap yayınlandı (*Mekanda Adalet ve Sakatlık*, *Mekanda Adalet ve Çocuk* ve yeni baskıdan çıkan *Mekanda Adalet ve Gıda*), ayrıca İnternet sayfasında

kent hakkında haberler belgeleniyor. Kentsel dönüşüm tehdidi altındaki mahalleler de dernekten destek istiyor, onlara Düzce’de veya Gülsuyu’nda yaptıklarımızı anlatıp süreçleri nasıl yürütebileceklerine dair bilgiler aktarıyoruz.

Yayınlardan devam edersek; İstanbul 2023 kitabınızda gördük ki neredeyse bütün İstanbul’u yürüyerek gözlemlemişsiniz. (İstanbul 2023 hakkında Elif Simge Fettahoğlu’nun Sinan Logie ile yaptığı röportajı Architecture Unlimited’in 2. sayısında bulabilirsiniz.)

Evet, yaklaşık 250-300 km’yi Yoann’la (Morvan) yürüdük ve çok etkileyici manzaralar gördük. 2013 yazı yürüyüşleri yaptık, tam 3. köprü’nün bağlantı yollarının ormanlarda yarıklar açmaya başladığı dönemdi. Güzergahımızda geçekundu mahalleleri, Başakşehir’in kapalı siteleri ve İstanbullular’ın İstanbul olarak kabul etmediği alanlar vardı. Buralardaki manzaralar çok etkileyici imgeler bıraktı zihnimde. Hatta o imgelerin çoğu resim pratiğimi de etkileyen şeylere dönüştü. Antroposen diyebileceğim, kentin yavaş yavaş tabiatı kemirdiği o ara kesit beni çokça etkiliyor. Yoann’la yürüyüşlerimizi bir yandan da akademik okumalar ve o yıllarda çıkan haberlerle de besliyorduk. Yani çalışmamızda üç katman var; yürüyüşler, akademik yayınlar ve basında çıkan haberler.

Bu kitap İstanbul’u kurtarmayacak onu biliyoruz, ama en azından 2010’ların ortasında “İstanbul nasıldı ve neye benziyordu”nun küçük bir tarihsel belgesi oldu. Herkes soruyor “İstanbul’u kurtarabilecek miyiz?” diye, bence zaten artık çok geç. İstanbul Notre Dame’ın kamburu gibi bir şey oldu, kalbi temiz ama çirkin. Yine de seviyoruz keratayı.

Yürüme pratiğini ne zaman edindiniz?

Yoann’la 2012’de tanıştık. O Anadolu Araştırmaları Enstitüsü’nde çalışıyordu ve periferide yürüyüşler yapmaya başlamıştı. Ben daha çok tarihi yarımada’yı yürüyordum o dönemde. Tanıştığımızda beraber periferiye gitmeye başladık.

Yürüme pratiği son yıllarda gittikçe popülerleşen bir konu. Francesco Carrieri’nin *Walkscapes* diye çok iyi kitabı var, Iain Sinclair’ın *London Orbital* adlı kitabı da

aynı şekilde; bütün Londra’daki tren hattının çeperinde yürüdüğü zamanı anlatıyor. Yürüme felsefesi üzerine de bir sürü yeni yayın çıktı. Zaten arabalı yaşamın yavaş yavaş sonuna geliyoruz, o yüzden herkesin yürümeyi sevmesi gerekecek yakında.

Yeni eklediğiniz rotalar var mı İstanbul’da?

Evet. Bu yaz tekrar çalıştık ve kitabın Fransızca bir ikinci baskısı çıkacak. Bu defa Çatalca’nın ormanlarını yürüdük, orası çok etkileyiciydi. Bizans döneminden kalma su kemerleri, vahşi ormanın ortasındaki tapınaklar gibi karşınıza çıkıyor. Strüktürel yapıları gerçekten çok etkileyici. Sonra Rumeli Feneri ve Anadolu Feneri civarlarını da yürüdük. 3. köprü inşa edildiğinden beri orada nasıl bir dönüşüm olduğunu inceliyoruz. Yani rotalar daha çok Çatalca ve boğazın Kuzey girişine kaydı diyebilirim.

Bu gözlem sırasında ortaya çıkan veriler tasarımı nasıl aktarılabilir?

Örneğin Bilgi Üniversitesi’nde Mimarlık 4. sınıf lisans programında öğrencileri tasarımlarını yapmadan önce baya yürütüyorum. Zaten 3. sınıfta kent analizini öğretiyoruz ve 4. sınıfta da aynı şeyi yaptırmak istemiyorum ve yürüyüş pratiğini aşılamaya çalışıyorum. Bence haritalar ve uydu fotoğrafları çok keskin sınırları olan bir imaj veriyor mimar ve tasarımcılara, halbuki yürüyünce yatay bakış açısıyla o istatistiki bilgilerin renklendirildiği kutuların arasında birçok kılcak damarın olduğunu farkına varabiliyoruz, bence bunun kıymetli ve önemli bir getirisi var.

Sosyal değişim konusunda tasarımın rolü nerede durmalı sizce? Ne kadar yönlendirmeli?

Durması gerektiği bir nokta yok, ama bu süreçler popülerleştikçe tekrar sermaye tarafından ele geçirilip kötü yönde kullanılma riskleri var. Tıpkı Tarla başı’nın dönüşüm projesinde bir sürü akademisyen ve mimarın projenin altına imzalarını koymaları gibi. Bu noktada tamamen mimarın ve tasarımcının kişisel sorumluluğuna ve kendi sosyal bilincinin insafına kalıyoruz. Maalesef bu konuda sihirli bir formül yok.

Temas noktaları oluşturmak

ALPER DERİNBÖĞAZ, FOTOĞRAF: ÖZKAN ÖNAL

Mimar Alper Derinboğaz ile İstanbul Kültür Sanat Vakfı’nın gerçekleştirdiği 4. İstanbul Tasarım Bienali’ne paralel olarak *Versus Art Project*’te yer alan ve 13 Ekim’e dek devam edecek olan *Space Graph* isimli kişisel sergisi üzerine konuştuk

Röportaj: Nazlı Yayla

Zaman ve mekân kavramları arasındaki bilimsel ilişkiyi mimarlık üzerinden değerlendirmeyi hedefleyen bir sergi *Space Graph*. Nereden yola çıkıyorsun, serginin meselesi nedir?

Mimar olarak biz aslında statik, bitmiş şeyler üzerine çalışıyoruz. Zaman ve yer çekimiyle bir derdimiz var. Zamanı aşan, çağları atlayan eserler bırakma gibi bir nosyonu var mimarlığın. Ama bu belki de bir illüzyondur. Bu anlamda bu sergide dinamik, zaman içinde evrilen ve değişip dönüşen işler nasıl üretebiliriz ya da işin içine zaman boyutunu nasıl katabiliriz diye kendimize sorduk ve bunu denemeye çalıştık. Bütün işler zaman boyutuyla nesnelerin bir araya gelmesinden türetilmiş şeyler.

İçinde bulunduğumuz dönem özel bir terimle adlandırılıyor: Antroposen. 60 milyon yıldır Dünya üzerinde yaşayan bir canlı popülasyonu var ve insanoğlu aslında bu sürecin çok küçük bir bölümünde ortaya çıkıyor. Sonra da Dünya’yı deformasyona uğratacak şeyler ortaya koyarak jeolojik etkiler yaratan bir canlı türü oluyor. Bu anlamda zamana bakışımız farklılaştı veya farklılaşmaya başlamalı diye düşünüyorum. Zamanı sadece insanın yaşadığı dönem olarak ele almaktan ziyade evrendeki bazı şeylerin oluş şeklini de kapsayacak şekilde kapsayacak biçimde görmeye başladık. Hani edebiyatta, filmde, *sci-fi* kültüründe sıkça işlenen bir konudur; insanlığın sonu gelir ve farklı bir evre başlar. Bizim de insan

olarak zaman ölçeğine bakışımız biraz deforme olmaya ve genişlemeye başladı. Aslında hiçbir şey kalıcı değil. Sadece bizim insan ölçeğimizde kalıcı gibi görünüyör olabilir. Bu anlamda da hep statik ve bir anda algılayabildiğimiz fiziksel ve üç boyutlu dünyayla uğraşan mimarlığın ötesinde neler oluyor onu merak ediyoruz ve bu sergi de bu meseleden yola çıkıyor.

Ele aldığın, üzerine kafa yordüğün meseleler üzerinden sergideki *Matter* isimli işten bahsedebilir misin biraz?

Matter aslında matematikte *shadow theorem* denilen, üç boyutlu objeleri hareket ve zaman boyutunda ifade etmek için kullanılan bir araç. Dördüncü boyutu işine katan, onugörselleştirmeye, fiziksel ve algılanabilir hale getirmeye çalışan bir teori. Prizmanın dönüşünü simgeleyen ve prizmanın hareket katmanını gösteren bir gölgenin oluşması. Fizik ve matematikte zaten “Zamanla ilgili bir algı mıdır? Deneyimin bir parçası mıdır? Yoksa fiziksel olarak gerçekliği olan bir şey midir?” gibi tartışmalar süregelir. Edwin Abbott Abbott, *Flatland* isimli kitabında da bahseder: Bir noktayı alıp uzatıyorsunuz çizgi oluyor; çizgiyi alıp genişletiyorsunuz dörtgene dönüşüyor. Dörtgeni yükselttiğiniz zaman üç boyutlu bir objeye dönüşüyor. Ama üç boyutlu objeyi yükselttiğiniz zaman dönüştüğü dört boyutlu objeyi ve sonraki boyutları algılayamıyoruz. Kısacası, Kartezyen düzlemde ve denklemlerin içinde gördüğümüz

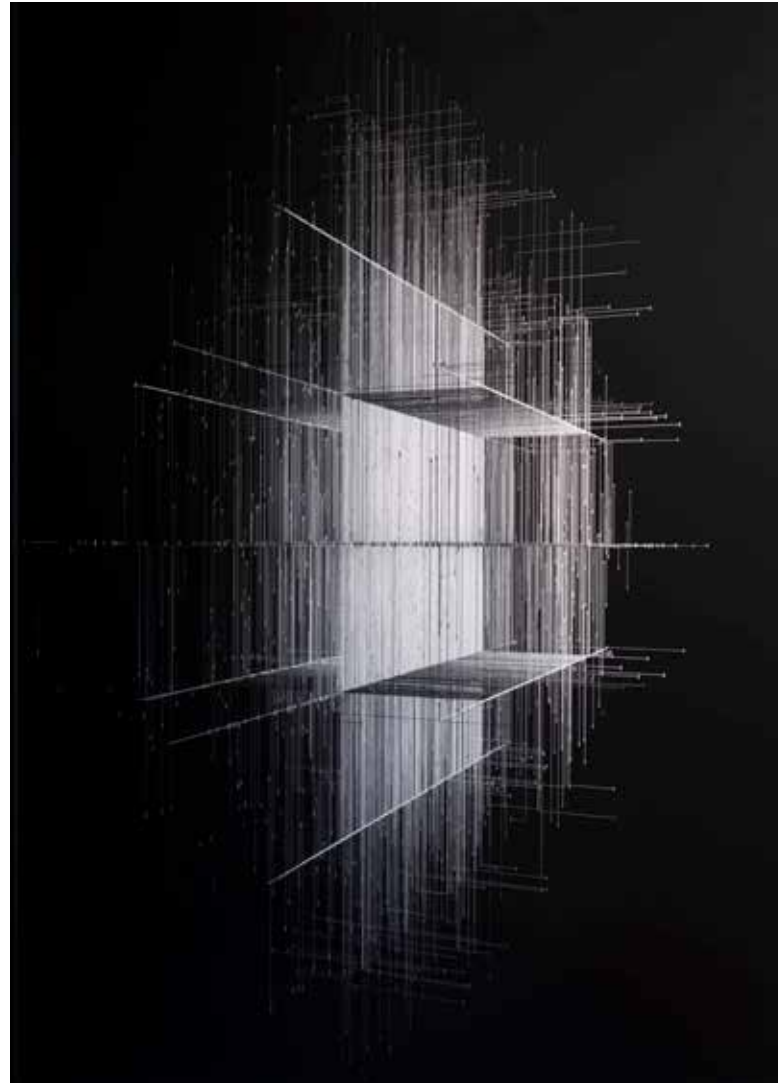
fiziksel veya elle tutulur olmayan şeyleri tam tersine taşıyıp, bir mekân içerisinde yer alan şeylere dönüştürmeyi istedik, merak ettik.

Bu bahsettiğin meseleler aslında 4. İstanbul Tasarım Bienali’nin alt başlıklarından *Zaman Okul* ile ilişkili...

Jan Boelen’in oluşturduğu temaları öğrenince fark ettik ki bizim zaten ilgilenip üzerine zaman harcadığımız meseleler güncel olarak herkesin kafa yordığı, belirsiz ve üzerine çalışmak için iyi alanlar. Bazen işler farklı dönemlerde üretilmiş oluyor, farklı zamanlarda farklı şeyler söylenmiş oluyor. Ama algıladığımız ve içinde bulunduğumuz çağda bütün bu konulara yeniden baktığımız vakit yeniden anlam kazanıyor. Mesela başlı başına okul meselesi. Okul artık var mı, okul adında bir şey olacak mı?

Sizin için sergiler o zaman üzerine kafa patlattığınız projelerin bir laboratuvarı ya da ara durağı mı gibi mi oluyor?

Bizim stüdyo içinde kafa patlattığımız, denediğimiz fakat bir projede uygulamayacağımız, malzeme ve üretim olarak denemek istediğimiz şeyler oluyor. Ve evet, sergi laboratuvar gibi. Mesela sergideki metal alaşımlar, çok sert ve katı bir maddeye kağıt gibi mukavemetsiz bir malzeme etkileri ve özellikleriyle oluştursak nasıl olur diye düşündüğümüz ama deneyemediğimiz şeyler. Mimarlıkta sanatı hiyerarşik olarak ayıran veya önceliklendiren bir yaklaşımım yok. Hatta ikisini

SPACEGRAPH SERGİ GÖRÜNTÜSÜ, FOTOĞRAF: KAYHAN KAYGUSUZ, VERSUS ART PROJECT İZİNİYLE

16. VENEDİK BİENALİ FREESPACE, MICHAEL MALTZAN, STAR APARTMENTS, 2018

de bir bütün olarak görüyorum. Sadece ölçekleri farklı.

Ölçek demişken sanat ve mimarlık arasında gidip gelebilmek çok şey katıyor bize diye düşünüyorum. Tipik olarak insan ve an merkezli bir algı var dünyamızda. Ancak *masterplan* ölçeğine çıktığınızda, küresel finans kurumlarıyla temas ettiğinizde veya çok basit bir metal levha ile uğraşırken her şeyin arasında evrensel bağları arıyoruz. Şahsen her şeyin arasında kaçınılmaz olarak çeşitli bağlar olduğuna veya oluşabileceğine inanıyorum. Ölçekler arası çalışırken küresel ısınmanın veya eşitsizlik gibi çağımızın kronik ve devasa sorunlarının sebebinin birbirimizden bağımsız olarak bizler olduğumuzu görememek çok zor.

***Design for social change*, yani “sosyal dönüşüm için tasarım” anlayışı, 2019 yılında açılması planlanan İstanbul Kent Müzesi’ni tasarlarken ne şekilde seni yönlendirdi?**

Mimari zaten toplumla çok iç içe ve bütüncül bir alan. Yaptığın her şey birebir insanların yaşam biçimlerini ve çevreyi algılama şekillerini değiştiriyor, yönlendiriyor. Churchill’in bir sözü var hatta “*We shape our buildings, thereafter they shape us*” (Biz binaları şekillendiriyoruz, sonra da binalar bizi) diye. Bu sebeple projelerimizin sosyal bir yapıyla olan ilişkisine çok dikkat ediyoruz. Mesela kamusal bir alan yaptığımız zaman — burada İstanbul Kent Müzesi’ni ele alalım — objenin

sergilenmesi kadar insanların karşılaşma ve bir araya gelme alanlarını önemsiyoruz. Bizde meydan kültürü pek olmasa da başka mimari unsurlar var. İnsanların bir araya gelebilmeleri için başka buluşma alanları, avlular ve ara sokaklar gibi mimari araçları sıkça kullanıyoruz ve temas noktaları oluşturmayı hedefliyoruz. Çünkü gündelik hayatta ne kadar az bir araya gelirsek dijital hayatta da o kadar *perception bubble* dediğimiz izole alanların içinde kalıyoruz. Gerçekten karşılıklı bir anlayış getirebilmek için ender fiziksel mekânlar üreten branşlardan bir tanesi mimarlık ve biz de sosyal boyutunu önemsiyoruz.

Peki bu toplumsal değişime yönelik tasarım anlayışını özel mekânlarda ne şekilde uyguluyor ve sürdürüyorsunuz?

Öncelikle bu serginin amacı iki sene önce başlayan Genç Mimar Programı için fon yaratmak. Harvard’ da yüksek lisans yapan bir öğrencimiz ile başlayan bu program iki senede bir aynı şekilde bir öğrencinin mimarlık pratiğindeki deneysel yaklaşımına ve araştırma odağına yönelik olarak veriliyor. Yeniliğin korumamız gereken en önemli saflardan biri olduğunu düşünüyorum. Çünkü yeni araçlar veya teknikler kullanım amaçları doğru belirlenmediği sürece eşitsizliği ve çevresel dengeyi bozan şeyler olarak kullanılmaya devam edilecek. Bu anlamda yenilikleri doğru niyetler etrafında yönleneceğini umarak bu fonu başlattık.

Mimari anlamda ise *co-living* dedikimiz, çok

küçük ünitelerden oluşan bir konut projemiz var şu anda tamamlanmak üzere olan. Bir dönemin lüksü sayılan apartman tipolojisinin güncel dünyada nasıl bir şeye denk geleceği üzerine çalıştığımız çok küçük üniteler bunlar. Artık yaşamak için o kadar da büyük alanlara ihtiyacımız yok. Zaten ev aslında şehre dönüşmüş bir şekilde, mutfağın artık bir restoran olabilir ya da salon veya oturma odan da bir kafeye dönüşebilir. Evin dışsallaştığı bir dönem. Son dönemde *co-working* sıklıkla karşımıza çıkıyor ve aşınayız artık. Fakat *co-living* nasıl olur? Belli olanakların ortak kullanıldığı, tek bir lokasyona bağlı kalmadığın, belki dünyanın farklı yerlerinde ama aynı ağıın parçası olarak yaşayabildiğin konutlar olabilir mi? Bir yere veya etrafımızdaki fiziksel durumlara ne kadar bağlıyız, bunun sınırlarını deneyen bir proje oluyor.

Peki şu sıralar *design for social change* anlayışının etkileyici bir uygulamasına örnek olarak aklına gelen iyi bir proje var mı?

Aklıma 16. Venedik Mimarlık Bienali’nde yer alan, Michael Maltzan’ın *FREESPACE* başlıklı Los Angeles’ta evsizler için tasarladığı konut projesi geliyor. Maltzan minimum masrafa yönelik bir proje geliştirmektense yaşam alanlarını orada yaşayacak insanlar için iyi ve konforlu zaman geçirip, sosyal olarak dönüşebilecekleri bir yer olarak tasarlamıştı.

MENSTRUAL MAN, ARUNACHALAM MURUGANANTHAM

+

WARKA TOWER AND WARKA HOUSE, FOTOĞRAF: WARKAWATER.ORG

-jects /
-ducts

YELLOW SPOT, ELISA OTANEZ

Little Sun

LITTLE SUN

Little Sun, sanatçı Olafur Eliasson ve mühendis Frederik Ottesen tarafından 2012 yılında Londra Tate Modern'de açılışı yapılmış bir sürdürülebilir enerji projesi. Enerjiye erişimi olmayan 1.1 milyon insan düşünüldüğünde sürdürülebilir enerji kaynaklarının önemi ele alınarak kurulmuş olan *Little Sun*, güneş enerjisi ile çalışan ürünlerini elektrikten yoksun gruplara çözüm olarak ulaştırmayı amaçlıyor.

Etiyopya'da elektriğe erişimi olmayan bir bölge için basit bir güneş enerjisiyle çalışan lamba olarak üretime başlayan *Little Sun*, şimdi uluslararası ölçekte başarı kazandığını ve güneş enerjisini birçok insana ulaştırabildiğini söylüyor. Ürünlerini yüksek gelirli ülkelerde daha yüksek fiyata satarak, buradan elde edilen kar ile enerjiden yoksun bölgelerde daha uygun fiyatlara satabildiklerini belirtiyorlar. Ayrıca, Afrikalı gençler ile birlikte çalıştıklarını belirten *Little Sun*, partnerlerini ve ağlarını lokal seçerek, bölgedeki iş kapasitesini de artırmayı hedefliyor.

Işıkın temel ihtiyaç olduğundan yola çıkarak, gün batımından sonra çocukların eğitim hayatından sağlık alanındaki müdahalelerin gece yapılamamasına kadar geniş bir alanda ihtiyaçların belirlenmesi sonucunda güneş enerjisi ile çalışan lambaların, elektriğe uzak yerlerde insanların hayatını iyi yönde değiştirdiği görülüyor. En ekonomik ve ulaşılabilir enerji türünün güneş enerjisi olduğunu söyleyen Olafur Eliasson, güneş enerjisine herkesin kolaylıkla erişebileceğini savunuyor.

The Hippo Water Roller

THE HIPPO WATER ROLLER

Hippo Roller, 1991 yılında iki Güney Afrikalı tarafından kadınların ve çocukların güvenli ve içilebilir su taşımadaki zorluklarına çözüm bulmak üzere tasarlandı. Tek seferde taşınandan beş kat daha fazla su taşımaya sağlayan *Hippo Roller*, hem su taşımaya ayrılan zamanı azaltmış oluyor, hem de suyun çok daha steril bir yolla taşınmasını sağlıyor. 1994 yılında proje olarak hayata geçen ve 20'den fazla ülkeye dağıtılan *Hippo Roller*, şimdiye kadar yarım milyon insana ulaştı.

Ürünün yuvarlanarak taşınması, hissedilen ağırlığı çok daha aza indiriyor. Ürünün su giriş çıkışının sağlandığı kapağın genişliği içinin temizlenmesini kolaylaştırırken, taşınan suyun hijyenik kalması da sağlanmış oluyor. Kırsal yolda taşınacağı öngörülerek tasarlandığı için, mıknatıs yoluyla birleşen kuvvetli metal kollar, bozuk ve düz olmayan yollarda taşıma zorluğu yaratmıyor.

Menstrual Man

MENSTRUAL MAN, ARUNACHALAM MURUGANANTHAM

Menstrual Man, 2013 yılında Amit Virmani tarafından çekilen bir belgesel film. Hindistanlı Arunachalam Muruganantham'ın kadınların ucuza hijyenik ped üretebilmesini sağlayan makineleri ürettiği dönemi konu alıyor.

Gravity Light

GRAVITY LIGHT, PHOTO: GRAVITYLIGHT.COM

Kenya'daki enerji yokluğu üzerine çalışmaya başlayan The GravityLight Foundation'ın dört yıl önce başlattığı *Gravity Light* projesi; temiz, güvenilir ve uygun fiyatlı bir aydınlatma ürünü sunabilmeyi amaçladı. Yapılan araştırmalar sonucunda elektriğe erişimi olmayan yerlerde kullanılan gaz lambasının hem salgıladığı gazlar açısından, hem de kullanım sırasındaki tehlikelerinden ötürü, daha zararsız bir ürün tasarlayabilmek üzere yola çıkıldı.

Gravity Light, kinetik ve potansiyel enerjiyi ışığa dönüştürerek çalışıyor. Ürünün bir tarafına bağlanan 12 kg ağırlık yukarı yerleştiriliyor, bu ağırlık 20 dakikalık bir sürede aşağı inerken ortaya çıkan enerji ise ışık enerjisine dönüşüyor. 20 dakika sonunda ağırlık tekrar yukarı kaldırılarak ışık kullanılmaya devam edilebiliyor. Bu sayede elektriğe veya bataryaya ihtiyaç duymadan ışık sağlanabiliyor.

Warka Water

WARKA TOWER, FOTOĞRAF: WARKAWATER.ORG

Warka Water, Arturo Vittori'nin Kuzeydoğu Etiyopya'ya yaptığı gezi sonucu su, elektrik ve tuvalet gibi temel ihtiyaçların karşılanamadığını görmesi ile, yerel halka birlikte çalışarak ürünler öneren bir şirket olarak kuruldu. Warka Water adı altında *Warka Tower*, *Warka House*, *Warka Solar*, *Warka Garden*, *Warka Toilet* gibi aynı mantıkla çalışan bir seri ürün bulunuyor.

Warka Tower, suyu toplayan ve arındıran dikey bir strüktür olarak tasarlanıyor ve gökyüzünden inen suyu toplayarak alternatif bir su kaynağı oluşturuyor. Strüktürün inşasında kullanılan kanopi ise, bulunduğu kamusal alanda gölgelik yaratarak bölgede yaşayan halkın etrafında toplanıp vakit geçirebileceği bir alan yaratılmasını sağlıyor.

Warka House, Afrika'nın yerel barınak tipolojisinden esinlenerek tasarlanan bir sürdürülebilir barınma yeri yaratıyor. Görsel olarak kültürel özellikleri barındıran, bambu ve diğer doğal malzemelerin kullanılarak inşa edildiği bu birimler, daha hijyenik ve konforlu yaşama alanları sunmayı amaçlıyor.

Warka Solar, güneş enerjisinden elektrik enerjisi elde eden ve yapısal olarak *Warka Tower*'in özelliklerini taşıyan bir strüktür. Bu ürün, bölgede yaşayan halkın elektrikli cihazlarını şarj edebileceği bir ünite gibi işlerken, aynı zamanda bulunduğu bölgeyi aydınlattığı için insanların vakit geçirebileceği, gece çalışabileceği sosyal bir alan yaratıyor.

Warka Garden, *Warka Tower*'a ek olarak tasarlanan, bir ile üç aileye yetecek kadar yenebilir bitki yetiştirmek için kullanılacak bir mobil bahçe alanı yaratıyor. Bu bahçe *Warka Tower*'da toplanan suyu, yerçekimiyle çalışan bir sulama sistemiyle ürünlerin ihtiyaç duyacağı kadar sulanmasını sağlıyor, böylece hem bitkilerin daha sağlıklı yetişmesi sağlanıyor, hem de su israfı önlenmiş oluyor.

Warka Toilet, gelişmekte olan ülkelerin en büyük sorunu olan hijyen ve sağlık hizmetlerini sunmayı amaçlıyor. *Warka Toilet*, su veya herhangi bir enerji ihtiyacı olmadan kullanılabilen, oluşan atıkları bahçelere gübre olarak biriktiren bir sistem sunuyor.

No Country for Old Men

LANZAVECCHIA WAI, TOGETHER CANES GROUP

LANZAVECCHIA WAI, ASSUNTA

LANZAVECCHIA WAI, MONOLIGHT

Lavazzawecchia + Wai tarafından tasarlanmış yaşlılar için mobilya serisi *No Country for Old Men*, ev içine uymayan medikal ürünlerin kullanımı yerine, daha estetik ve uyumlu bir görüntüye sahip olan ve hareket kabiliyetini arttıran ürünlerden oluşuyor.

Together Canes isimli ürün grubu, modern yaşamda ihtiyaç duyulan eşyaların taşınmasında kolaylık sağlamayı amaçlıyor. *T*, *U* ve *I Canes* isimli ürünler hem kullanıcının yürütmesine destek olurken, hem de çay bardaklarını, kitaplarını veya iPad'lerini taşımalarına olanak sağlıyor.

MonoLight isimli ürün, ileri yaşta rastlanan en sık sorunlardan biri olan görme probleminde odaklanıyor. *MonoLight*, hem üst kısmında LED aydınlatmaların bulunduğu hem de orta kısmında bir büyüteçim bulunduğu bir masa lambası. Ürünün ışık ve büyütecinin bulunduğu yüzey istenilen açıda ayarlanabiliyor ve bu sayede okuma veya dikme gibi aksiyonları kolaylaştırıyor.

Assunta isimli sandalye ise, yaşın getirdiği kemik ve kas rahatsızlıkları nedeniyle oturup-kalkma esnasında yaşanan problemlere bir çözüm getirmeye odaklanıyor. *Assunta*'da oturan ve sandalyeden kalkma problemi yaşayan bir kişi, ağırlığını öne vererek sandalyenin önünde bulunan ayaklara doğru sandalyeyi eğerek kalkışını kolaylaştırabiliyor. Sandalyenin kol kısmında bulunan tutma yerleri, sandalyeyi öne eğmeyi ve kalkarken destek almayı kolaylaştırıyor.

Yellow Spot

YELLOW SPOT, ELISA OTAÑEZ

Yellow Spot, Design Academy Eindhoven'ın Social Design yüksek lisans programı için mezuniyet projesi olarak Elisa Otañez tarafından hazırlanan bir mobil tuvalet projesi. Hollanda'nın birçok yerinde bulunan erkekler için yerleştirilmiş pisuvarlara bir tepki olarak tasarlanan *Yellow Spot*, kadınların kamusal alandaki imkanlarının azlığını da göstermiş oluyor. Ürünün dış kısmında bulunan "*Free toilet*" (Bedava tuvalet) ve "*Occupied by women*" (Kadınlar tarafından işgal edilmiştir) sloganları, ürünün asıl işlevinden çok protesto ettiği konuyu yansıtıyor.

Yellow Spot, Otañez'in yaptığı araştırmalar sonucunda kadınların kamusal tuvaletlerde oturamayı tercih etmesi üzerinden yola çıkarak birçok özelliği ediniyor. Hareket ettirilebilir bir kulübe olarak tasarlanan ürünün içerisinde, kadınların oturmadan kullanabileceği bir tuvalet bulunuyor. Sarıya boyanmış paneller ve kapıda bulunan kilit ise, kamusal alanda kullanıcının kendisine özel bir alan yaratmasını sağlıyor.

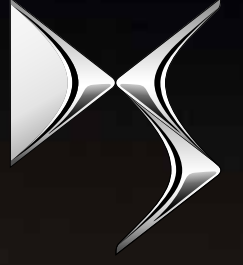
unlimited publications

Abonelik ücreti *senelik* 200 TL

Bütün detaylar *ve* her gün yeni yazılar

unlimiteddrag.com'da

DS AUTOMOBILES

SPIRIT OF
AVANT-GARDE

DS 7 CROSSBACK

Cesaretten mükemmellik doğar

DS, TOTAL tavsiye eder

DSautomobiles.com.tr

DS 7 CROSSBACK PureTech 225 Otomatik için yakıt tüketimi;
şehir içi / şehir dışı / karma koşullarda: 7,5 / 5,0 / 5,9 lt / 100km kurşunsuz benzin, CO₂ emisyonu karma koşullarda: 135 g/km.

DS STORE İSTANBUL

0 (212) 260 48 00 - NİSPETİYE CD. NO: 22 / A BEŞİKTAŞ

ONLY YOU
DS DENEYİMİ